

Miia Lehtola

TAITEEN NÄYTTÄILLEPANO WWW:SSÄ

**TAITEEN ESITTÄMINEN MUSEOIDEN, GALLERIOIDEN SEKÄ
YKSITTÄISTEN TAITEILIJOIDEN WWW-SIVUILLA**

Taidehistorian pro gradu -tutkielma
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2004

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Miia Lehtola	
Työn nimi – Title Taiteen näytteillepano www:ssä – Taiteen esittäminen museoiden, gallerioiden sekä yksittäisten taiteilijoiden www-sivuilla	
Oppiaine – Subject Taidehistoria	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Marraskuu 2004	Sivumäärä – Number of pages 97 (+ Liite 1)
Tiivistelmä – Abstract Tutkielmassani kartoitan ja pohdin taiteen www-näytteillepanoon liittyviä kysymyksiä nojaten taidesivustoista muodostuvan tutkimusaineiston havainnointiin, taidesivustojen vastuuhenkilöille tehtyyn kyselytutkimukseen sekä aiheeseen liittyvään tutkimuskirjallisuuteen. Tutkimusaineiston museo-, galleria- ja taiteilijasivustot ovat suomalaisia ja esittelevät pääasiassa perinteisiä kuvataidetaidemuotoja (maalaus, kuvanveisto, grafiikka, jne.) kuvajäljennösten avulla. Internetistä on 1990-luvulla muodostunut uusi paikka asettaa taidetta näytteille. Museot, galleriat ja yksittäiset taiteilijat esittävät www-sivuillaan taidetta monin eri tavoin ja eri lähtökohdista käsin. Taiteen www-näytteillepanon syitä ovat muun muassa taiteen saavutettavuuden parantaminen, taiteilijan tunnettuuden lisääminen, taidemyynnin mahdollistaminen ja taidekasvatustapojen monipuolistaminen. Taiteen www-näytteillepanon taustalla saattaa olla jokin fyysinen näyttely tai taidekokoelma, mutta verkossa on myös itsenäisiä näyttelyitä ja gallerioita, jotka eivät pohjautu mihinkään fyysisiin esikuviin. Lähtökohtiensa lisäksi taidesivustot eroavat toisistaan laajuuden ja käytettyjen medioiden mukaan. Verkkotaidenäyttelyt ja -galleriat lainaavat joitain piirteitä perinteisestä näyttelymediasta. Ilmiötä, jossa uusi media hyödyntää vanhemman median sisältöjä ja ilmaisumuotoja, kutsutaan remediaatioksi. Perinteisestä mediasta omaksumiensa piirteiden rinnalle digitaalinen media tarjoaa taiteen näytteillepanolle myös uusia mahdollisuuksia. Internetin ominaispiirteitä, kuten vuorovaikutteisuutta, monimediaisuutta ja verkottuneisuutta, ei tosin taiteen www-näytteillepanoissa aina hyödynnetä. Verkon vahvuutena perinteiseen näyttelymediaan verrattuna on tiedon ja taideteosten ajallisen ja paikallisen saavutettavuuden lisääntyminen. Taide-elämyksen kannalta taiteen esittäminen www:ssä on kuitenkin ongelmallista ainakin silloin kun on kyse perinteisestä taiteesta, jota esitellään jäljennöksinä. Jäljennökset eivät koskaan toista originaaliteoksen kaikkia ominaisuuksia, joten teoksen materiaaliset ominaisuudet sekä teoksen ”auraattisuus” eivät välity katsojalle tietokoneen ruudulta samanlaisina kuin itse fyysisen teoksen edessä.	
Asiasanat – Keywords Taidenäyttelyt, taidegalleriat, verkkonäyttelyt, verkkogalleriat, Internet, www, remediaatio	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuksen aihe	1
1.2	Aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus	2
1.3	Tutkimusaineisto	3
1.4	Käytetyt käsitteet	9
2	TAITEEN PERINTEINEN JA DIGITALISOITUNUT KENTTÄ	11
2.1	Museo- ja galleriainstituutiot	11
2.2	Taidenäyttelytoiminnan konventiot	13
2.3	Taideinstituutiot ja Internet taiteilijan esiintuloväylänä	15
2.4	Tietoyhteiskuntaselvitykset ja taide	18
3	TAITEEN NÄYTTEILLEPANO WWW:SSÄ	22
3.1	Näytteillepanon monet tavat	22
3.2	Nimeämisen käytänteet ja sivustojen tosiasiallinen luonne	23
3.2.1	Museosivut	23
3.2.2	Galleriasivut	26
3.2.3	Taiteilijasivut	29
3.3	Näytteillepanon lähtökohtia	29
3.3.1	Museosivut	29
3.3.2	Galleriasivut	31
3.3.3	Taiteilijasivut	32
3.4	Näytteillepanon muotoja	32
3.4.1	Museosivut	32
3.4.2	Galleriasivut	36
3.4.3	Taiteilijasivut	39
3.5	Näytteillepanon syyt ja tavoitteet	41
3.5.1	Museosivut	41
3.5.2	Galleriasivut	43
3.5.3	Taiteilijasivut	46

3.6	Kansainvälisyys	47
3.7	Museo-, galleria- ja taiteilijasivujen väliset yhteneväisyydet ja erot	48
4	NÄYTTELYIDEN JA GALLERIOIDEN REMEDIAATIOT VERKOSSA	51
4.1	Remediaation kaksoislogiikka: välittömyys ja hypermediaalisuus	51
4.2	Remediaation ilmeneminen taidesivuilla	52
4.3	Www:n ominaisuuksien käyttöönotto	61
5	WWW-NÄYTTELILEPANON VAHVUUDET JA HEIKKOUDET	66
5.1	Kysely museo-, galleria- ja taiteilijasivujen vastuuhenkilöille	66
5.1.1	Kyselyn luonne	66
5.1.2	Taiteen www-esittelyn syyt ja tavoitteet	67
5.1.3	Www:n vahvuudet taiteen esittelemisen välineenä	70
5.1.4	Www:n heikkoudet taiteen esittelemisen välineenä	72
5.2	”Auran” katoamisesta parempaan saavutettavuuteen	74
5.2.1	Autenttisen esineen kaipuu	74
5.2.2	Taide-elämyksen katoaminen	76
5.2.3	Originaalin vääristyminen	79
5.2.4	Näyttelykokemuksen muutos	80
5.2.5	Dokumentoinnin ja monimediaisuuden mahdollisuudet	82
5.2.6	Saavutettavuus ja informaation levittäminen	83
5.2.7	Markkinoinnin mahdollisuudet	85
6	LOPUKSI	87
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	90
	LIITTEET	98

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen aihe

Internetissä olevat museoiden näyttelyesittelyt ja muut taidetta esittelevät osiot sekä taidegallerioiden www-sivut ja verkkogalleriat ovat yksi esimerkki sisällöntuotantoprosessista, jossa perinteisistä kulttuurielämän ilmiöistä on kehitetty sisältöjä Internetiin. Fyysisessä tilassa olevista taidegalleria- ja museonäyttelyistä on muodostunut esimerkiksi verkkotaidenäyttelyitä. Myös taiteilijoille on uuden teknologian myötä avautunut entistä parempia mahdollisuuksia esitellä taidettaan ilman instituutioiden välillistä vaikutusta.

Taiteen esittämiseen World Wide Webissä (www:ssä) liittyy monia tarkastelemisen arvoisia kysymyksiä. Aion selvittää, millaisia taiteen www-näytteillepanoihin omaksutut muodot ja tavoitteet ovat. Selvitän tutkielmassani, miten verkkotaidenäyttelyt ja galleriat remedioivat – toistavat ja uudelleenmuokkaavat – muodoissaan perinteisiä museo- ja gallerianäyttelyitä, sekä miten ne hyödyntävät digitaalisen median mukanaan tuomia uusia ominaisuuksia, vai hyödyntävätkö ollenkaan. Pohdin myös taiteen www-näytteillepanon tarkoituksenmukaisuutta eli niitä hyviä ja huonoja puolia, joita erityisesti perinteisen taiteen¹ esittelemiseen www:ssä liittyy. Keskityn työssäni suomalaisiin museoiden ja gallerioiden taidetta esitteleviin sivuihin sekä taiteilijoiden www-sivuihin.

Tutkimukseni rakentuu niin, että johdannossa luon katsauksen aiempaan tutkimukseen, tutkimusaineistooni sekä käytettyihin käsitteisiin. Toisessa luvussa käyn läpi näyttelymedian perinteisiä ilmenemismuotoja sekä tutkimuksen eri osa-alueiden – museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden – eroavaisuuksia ja suhteita toisiinsa. Lisäksi esittelen tietoyhteiskuntaselvityksissä esitettyjä näkemyksiä digitaalisen teknologia tuomista muutoksista taiteen alueella. Kolmannessa luvussa kartoitan tutkimusaineistoni perusteella taiteen www-näytteillepanon muotoja muodostaakseni kuvan ilmiön asemasta Suomessa. Neljäs luku käsittelee sitä, miten taiteen www-näytteillepano remedioi perinteisiä taiteen näytteillepanokonteksteja ja -tapoja. Viidennessä luvussa kokoan yhteen taiteen

¹ Perinteisellä taiteella tarkoitan tässä yhteydessä taidetta, jota ei tehdä digitaaliseen mediaan ja Internetiin.

www-näytteillepanon vahvuuksia ja heikkouksia. Lopuksi päätän tutkimukseni yhteen-
vetoon tutkimuksen havainnoista ja johtopäätöksistä.

1.2 Aikaisempi tutkimus ja kirjallisuus

Tutkimukseni perustuu empiirisen havainto- ja kyselyaineiston perusteella tekemiini havaintoihin, joita selitän kirjallisen aineiston avulla. Verkkotaidenäyttelyistä ja -gallerioista on kirjoitettu jonkin verran muun muassa lehtiartikkeleissa. Lisäksi mainintoja aiheesta, erityisesti virtuaalimuseoista, on joissain digitaalista mediaa, mediataidetta tai museoita ja teknologiaa käsittelevässä kirjallisuudessa. Aiheeseen liittyvät maininnat ovat kuitenkin usein luonteeltaan pintapuolisia huomautuksia ja esimerkkeihin perustuvia havaintoja; teemaa käsitellään ikään kuin sivulauseessa. Laajaa, ilmiötä pohtivaa tutkimusta nimenomaan perinteisen taiteen www-näytteillepanosta ei ole vielä tietääkseni tehty. Taiteen www-näytteillepanoon liittyviin kysymyksiin on kuitenkin selvästi olemassa kiinnostusta, sillä ainakin pari aiheeseen liittyvää opinnäytettä on tehty². Sen sijaan esimerkiksi verkkotaiteesta on viime vuosina julkaistu jo ihan kiitettävästi kirjallisuutta. Tutkimusaiheeni rajauksesta johtuen verkkotaiteeseen keskittyvä kirjallisuus ei kuitenkaan suoranaisesti liity tutkimukseeni. Sen sijaan tulen viittaamaan joihinkin erityisesti museoihin ja digitaaliseen mediaan liittyviin selvityksiin, jotka ovat selventäviä tutkimukseni kannalta. Sanna Järvinen on tehnyt selvityksen museoiden verkkopalveluista ja hahmotellut niiden nimeämiseen liittyvän luokittelun, joka on hyödyllinen käsitteistön selkeyttämisen kannalta³. Huomioita taiteen näytteillepanosta verkossa on myös muun muassa opetusministeriön selvityksissä, jotka käsittelevät kulttuuri- ja taideinstituutioita sekä niiden suhdetta digitaaliseen mediaan.

Vaikka suoraan aiheeseen, museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden www-sivujen taiteen näytteillepanoihin, pureutuvaa tutkimusaineistoa ei ole paljon, niin yhtymäkohtia aiheeseen on löydettävissä monen tyyppisestä tutkimuksesta. Esimerkiksi käsitellessäni taidenäyttelyiden muuntautumista verkkoversioiksi hyödynnän Bolterin ja Grusinin teosta

² Ks. Kytökangas 2001 (taidehistorian proseminariesitelmä) ja Lehtonen 2001 (taidehistorian pro gradu -tutkielma).

³ Järvinen, 2003.

*Remediation, Understanding New Media*⁴. Teos käsittelee sitä, miten vanhojen medioiden muodot ja sisällöt kertautuvat ja muokkautuvat uuden digitaalisen median käytänteissä. Hyödyllistä tutkimuskirjallisuutta aiheeni ja sen käsittelytavan kannalta ovat myös näyttelymediaa käsittelevät teokset, jotka keskittyvät perinteisiin, fyysisessä tilassa oleviin näyttelyihin ja niiden rakentamiseen liittyviin kysymyksiin. Tätä näyttelyistä kirjoitettua tutkimus- ja opetuskirjallisuutta hyödynnän pohtiessani verkkonäyttelyiden suhdetta perinteisiin esikuviinsa.

Pohtiessani perinteisen taiteen verkkoon viemiseen liittyviä haasteita, tulen viittaamaan Walter Benjaminin taiteen teknistä uusintamista käsittelevään taideteoriaan, samoin kuin kyseistä teoriaa jo aiemmin hyödyntäneeseen tutkimukseen⁵. Näkökulmia tutkimukseeni löytyy myös institutionaalisen taideteorian puitteista, kuten myös perinteisen arvoketju-mallin muuttumisesta digitaalisessa mediassa. Molemmat näkökannat yhdistyvät tutkimuksessani Internetin mahdollisuuksiin ainakin periaatteessa kaikille avoimena julkaisualustana, ja näin ollen siihen, miten eri tahojen (museot, galleriat, taiteilijat) harjoittama taiteen www-näytteillepano on luonteeltaan toisistaan eroavaa niiden erilaisista institutionaalisista tehtävistä johtuen.

Viittaan tutkimuksessa hyvin erityyppisiin aineistoihin, kuten kirjallisuuteen, Internetissä oleviin artikkeleihin ja taidesivuihin. Www-lähteisiin viitatessani viitteessä on sivuston otsikon tai tekstin kirjoittajan nimen jälkeen hakasulkeissa luokka, johon aineisto kuuluu Lähde ja kirjallisuus -luettelossa. Esimerkiksi tutkimusaineistoni taidesivuihin viittaan sivuston nimellä ja otosryhmällä (esim. Galleria Bronda. [otos galleriasivuista]). Internetissä oleviin tutkimusraportteihin ja artikkeleihin viittaan hakasulkeissa olevalla ilmaisulla ”www-dokumentti”.

1.3 Tutkimusaineisto

Kartoitan ja pohdin taiteen www-näytteillepanoon liittyviä kysymyksiä empiirisen aineiston kautta. Keskityn käsittelemään taiteen esittämiseen liittyviä kysymyksiä perin-

⁴ Bolter & Grusin 2002.

⁵ Benjamin 1984; Järvinen 1999.

teisen taidenäyttelyissä esitetyn taiteen kontekstissa, enkä niinkään verkkotaiteeseen liittyen, jolloin verkkonäyttelyjen vertaaminen perinteisiin näyttelymuotoihin on helppompaa.

Tutkimusaineistonani ovat www:ssä olevat verkkotaidenäyttelyt, -galleriat ja taiteilijoiden www-sivut sekä muut vastaavat taidetta esittelevät sivustot⁶. Aineisto jakautuu taidemuseoiden sivuilla oleviin taiteen esittelysivuihin sekä galleriasivuihin, jotka voivat olla joko perinteisten taidegallerioiden www-sivuja tai yksinomaan www:ssä olevia verkkogallerioita, ja taiteilijoiden www-sivuihin. Tutkimusaineiston jakaminen kolmeen otokseen on luontevaa, koska museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden sivustot eroavat lähtökohdiltaan toistaan.

Gallerioiden ja museoiden taidesivujen tapauksessa olen koonnut aineiston erilaisten linkkilistojen tietoja yhdistelemällä. Aluksi tarkoituksena oli jotain hakukonetta (Google, Yahoo, Altavista, Ihmemaa, jne.) käyttämällä kartoittaa suomalaisia verkkotaidenäyttelyitä ja -gallerioita. Tällaisen hakutavassa ilmeni kuitenkin pian ongelmia. Useimmat käyttämäni hakusanat johtivat useimmin valmiisiin linkkilistoihin kuin yksittäisiin verkkonäyttelyihin. Hakutulosten suuri määrä ja sekalainen sisältö vaikeuttivat myös otoksen valintaa.⁷

Verkkonäyttely oli tässä tapauksessa hakusanana ongelmallinen, koska sen antamat hakutulokset olivat lähinnä joitain muita kuin taidenäyttelyitä. *Taide*-sanon lisääminen hakuehtoihin ei auttanut haluttujen hakutulosten saamisessa. *Taidegalleria* ja *taidenäyttely* hakusanat eivät puolestaan viittaa mitenkään erityisesti juuri www:ssä nähtävillä oleviin taidenäyttelyihin. *Verkkotaidenäyttely* ja *verkkotaidegalleria* eivät ole yleisessä käytössä olevia käsitteitä, joten nekin olivat hakusanoina hyödyttömiä. Näiden hakukokeilujen jälkeen totesin, että *verkkonäyttely* ja *verkkogalleria* hauilla saamani linkkilistat ovat käytännöllisin keino lähteä liikkeelle tutkimusaineiston etsimisessä. Vaikka linkkilistat ovat aina valmiiksi valikoituja ja karsittuja, niin yhdistelemällä niiden tietoja sain taiteen

⁶ Tarkemman havainnoinnin jälkeen www-sivujen joukossa ilmeni olevan monipuolinen kokoelma sivustoja, jotka eivät sovi kolmen alkuperäisen pääryhmän (verkkonäyttelyt, -galleriat ja taiteilijoiden kotisivut) alle. Mukana on siis muun muassa digitaalisia näyttelyesittelyjä ja verkkojulkaisuja.

⁷ Haut on tehty 16.2.2004 Google-hakukoneella.

esittämistavoista www-ympäristössä monipuolisen ja riittävän otoksen, jotta pystyn sen pohjalta pohtimaan taiteen näytteillepanoa www:ssä myös yleisellä tasolla.

Lopullisen otoksen saamiseksi käytin seuraavien tahojen kokoamien linkkilistojen tieto- ja⁸: Agricola⁹, galleriat.net¹⁰, kulttuuri.net¹¹, Nykytaiteen virtuaalikirjasto¹², Makupalat¹³, Suomen taiteilijaseura¹⁴ ja Museoliitto – Suomen museot¹⁵. Verkkotaidenäytteilyiden kohdalla erityisesti Museoliiton ja Makupalojen linkkilistat olivat hyödyllisiä. Galleriat.netissä on linkit Galleristit ry:n jäsengallerioiden www-sivuille, mikäli gallerialla sellaiset on. Käytin erityisesti tätä linkkilistaa kootakseni otokset sellaisista verkkogallerioista, jotka pohjautuvat johonkin fyysisessä tilassa sijaitsevaan taidegalleriaan. Pelkästään www:ssä olevien verkkogallerioiden osoitteita oli parhaiten Makupalojen, Nykytaiteen virtuaalikirjaston ja kulttuuri.netin linkkilistoissa.

Edellä mainittuja linkkilistoja hyödyntäen valikoin museo- ja galleriasivujen otokset¹⁶ karsimalla aluksi muut kuin taidetta esittelevät verkkonäyttelyt ja galleriat ja hylkäämällä toimimattomat linkit. Taidegallerioiden www-sivuista karsin pois sellaiset, joissa ei ollut esillä taidetta eli sivustot toimivat lähinnä gallerian yhteistietojen tai muun sellaisen välittäjinä. Esimerkiksi galleriat.netin www-sivuilla mainituista 33 jäsengalleriasta 19:sta oli www-sivut. Näistä yhdeksän gallerian sivuilla oli taidetta jossain muodossa näytteillä. Ainoastaan nämä yhdeksän galleriaa hyväksyin mukaan otokseen. Taidemuseoiden ns. verkkonäyttelyistä hylkäsin myös muutamia sillä perusteella, että kyseessä oli lähinnä jonkin (fyysisessä tilassa olevan) näyttelyn lyhyesti esittelevät sivut, jolla ei ollut juurikaan kuvamateriaalia. Katsoin alkukarsinnan aikana, että verkkonäyttelystä

⁸ Listojen ja niiden ylläpitäjien www-osoitteet ovat lähteissä [Tutkimusaineiston keräämiseen käytetyt linkkilistat] ylläpitäjän nimen mukaisesti.

⁹ Agricola on sivusto, jonka tarkoituksena on edistää suomalaista historianharrastusta, -opetusta ja -tutkimusta. Se on yliopistojen historian laitosten, arkistojen, seurojen, museoiden ja kirjastojen yhteishanke.

¹⁰ Galleriat.net on Galleristit ry:n (valtakunnallinen taidegallerioiden yhdistys) perustama sivusto, joka koostuu suomalaisten gallerioiden ja niiden näyttelyiden esittelyistä sekä taiteilijoiden omista esittelyistä.

¹¹ Kulttuuri.net on palvelu, johon kulttuurialan toimijat voivat toimittaa omia tiedotteitaan. Palvelun ovat käynnistäneet Suomen museoliitto, Suomen sinfoniaorkesterit ry, Finland Festivals, Suomen taiteilijaseura ja Teatterin tiedotuskeskus.

¹² Nykytaiteen virtuaalikirjasto, jota ylläpidetään Kuvataiteen keskusarkistoon kuuluvassa Kiasman tutkijakirjastossa, on hakemisto ja opas nykytaiteen koti- ja ulkomaisiin tiedonlähteisiin.

¹³ Makupalat on Hämeenlinnan kaupungin kirjaston linkkikirjasto, jossa on muun muassa laaja kuvataiteen linkkiosio.

¹⁴ Suomen Taiteilijaseura on suomalaisten kuvataiteilijoiden ammattiliittojen yhteisjärjestö.

¹⁵ Suomen museoliitto on museoiden keskusjärjestö.

¹⁶ Karsinta on tehty gallerioiden kohdalla 21.2.2004 ja taidemuseonäyttelyiden kohdalla 23.2.2004.

puhuminen edellyttää, että sivustolla on näytteillä itsenäisiä teoskuvia, eikä pelkästään esitystekstiin liitettyä paria kuvituskuvaa, joita ei huomioida esimerkiksi edes teostietoja antamalla. Tämän tarkempaa karsintaa en kuitenkaan tässä vaiheessa tehnyt.

Karsintavaiheen jälkeen jäljellä oli 25 taidemuseoiden taidesivua ja 21 galleriasivustoa, joista otokseni muodostui. Museoiden taidesivuja otoksessa on 16:sta eri museosta. Kustakin museosta on yhdestä kolmeen taidesivua. Galleriasivuista kymmenen on ensisijaisesti fyysisessä tilassa toimivan taidegallerian www-sivuja ja 11 on varsinaisia verkkogallerioita, joiden taustalla ei ole fyysistä galleriaa.

Taiteilijoiden www-sivujen kohdalla tutkimusaineiston kokoaminen poikkesi hieman museoiden ja gallerioiden tapauksista. Taiteilijoiden www-sivuista koostuvan otoksen valinnan tein Suomen taiteilijaseuran kuuluvien taiteilijaliittojen jäsenluetteloita hyödyntäen. Kolmella jäsenliitolla oli sellainen jäsenluettelo, jossa oli linkit taiteilijoiden www-sivuille. Nämä olivat Suomen kuvanveistäjäliitto, Muu ry. ja Taidemaalariiliitto. Suomen Taidegraafikoiden ja Valokuvataiteilijoiden Liiton sivuilla ei ollut vastaavia linkkejä jäsenten kotisivuille. Www-sivullisia taiteilijoita liittojen jäsenluetteloissa oli niin paljon, ettei niiden kaikkien läpikäyminen ollut tämän tutkielman puitteissa mahdollista. Jouduin siis suorittamaan jo alkuvaiheessa karsintaa¹⁷. Valitsin tarkasteltavaksi noin kymmenen prosenttia jäsenliittojen esittämistä sivuista. Valitsin siis joka kolmannen niistä 35 www-sivustosta, jotka Suomen kuvanveistäjäliiton jäsenluettelosta oli. Vastaavasti Taidemaalariiliiton jäsenluettelon 201 www-sivustosta valituksi tuli joka 20. ja Muu ry:n 79 www-sivustosta joka kahdeksas. Näin tarkasteltavia www-sivuja tuli yhteensä 30. Näistä karsiutui vielä muutamia sivuja niihin tutustumisen myötä, joko sivujen toimimattomuuden vuoksi tai siksi, että tarkemman tarkastelun jälkeen ne ilmeni-
vätkin joksikin muuksi kuin taiteilijan kotisivuksi, esimerkiksi jonkin näyttelyn esittelysivuksi. Lopulliseen otokseen jäi siis 22 taiteilijan www-sivua.

Taiteilijasivujen otos koostuu Suomen taiteilijaseuran jäsenien kotisivuista. Siten tutkimus ei huomioi liittoihin kuulumattomia taiteilijoita. Katsoin kuitenkin, että taiteilijaseuran liittojen jäsenistö on sen verran laaja, että jäsentietoja hyödyntämällä otoksesta tulee luotettavampi kuin käyttämällä muita taiteilijoiden www-sivuja kokoavia linkkilis-

¹⁷ Alkukarsinta on tehty 5.4.2004.

toja, joilla niilläkin on aina omat linkkiervalintaperusteensa. Otoksen valinnassa käytettiin eri liittojen sivuja, jotta mukaan saatiin eri taidetekniikoita käyttävien taiteilijoiden sivuja. Suomen kuvanveistäjäliiton jäsenet tekevät pääasiassa veistotaidetta ja Taidemaalariiliiton jäsenet maalauksia, vaikka etenkin nykyään taidelajien raja-aidat eivät ole selkeitä ja sama taiteilija voi hyödyntää erilaisia taidemenetelmiä ja yhdistellä niitä keskenään. Taiteilija voi myös kuulua useaan liittoon yhtä aikaa. Muu ry puolestaan on ”poikkitaiteellinen” taiteilijaliitto, joka edustaa uusia ja kokeellisia taidemuotoja, joihin kuuluvat muun muassa performanssit, media-, video-, ympäristö-, tila-, ääni- ja käsite- taide sekä muut kulttuurituotannon kokeelliset muodot. Eri liittojen jäsenluetteloiden hyödyntämisen tarkoituksena oli yksinkertaisesti estää otoksen taiteilijasivujen yksipuolisuus. Sinänsä en ole kiinnostunut taiteilijoiden luokittelusta eri kategorioihin. Asialla on merkitystä vain siksi, että esimerkiksi veistotaiteen kolmiulotteisuus tuo sen esittämiseen www:ssä erilaisia haasteita verrattuna kaksiulotteisiin taidemenetelmiin.

Kaikkiaan tutkimusaineistoni muodostuu siis kolmesta otosryhmästä, joista käytän nimityksiä museosivut, galleriasivut ja taiteilijasivut. Museosivuja on 25, galleriasivuja 21 ja taiteilijasivuja 22. Olen perehtynyt tutkimusaineistoon sisältyviin taidesivuihin havainnoimalla niitä. Havainnoinnilla olen pyrkinyt kartoittamaan taidesivujen erilaisia muotoja, niille ominaisia piirteitä, sekä niiden tavoitteita ja taustoja. Lisäksi olen tehnyt huomioita verkkonäyttelyiden ja -gallerioiden yhteneväisyyksistä ja eroavaisuuksista verrattuna perinteisiin, fyysisessä tilassa oleviin taidenäyttelyihin ja -gallerioihin.

Havainnoimieni www-sivujen kohdalla keskityn itse taiteen näytteillepanoon sivuilla. Monilla museoiden ja gallerioiden www-sivuilla on näyttely- ja kokoelma-osioiden lisäksi myös muunlaista materiaalia, jota en käsittele sen tarkemmin. Www-sivustojen muuhun kuin taiteenesittelysisältöön kiinnitän huomiota vain siinä tapauksessa, että se on olennaista taiteen näytteillepanon tai remediaatio-kysymyksen kannalta. Käsittelem otokseen kuuluvia taidesivuja pääasiassa nimettömänä joukkona ensimmäiset luvut, koska tarkoitukseni on luoda aluksi yleiskuva taiteen esittämisen tilasta www:ssä, jolloin ei ole olennaista, mistä yksittäisestä sivusta milloinkin on kyse. Myöhemmin nostan esimerkinomaisesti esille myös yksittäisiä tapauksia. Otoksiin sisältyvät museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden www-sivut ovat lähdeluettelossa otoksittain luokiteltuina.

Selvittääkseni tutkimuksen kohteena olevien sivujen ylläpitäjien sekä taustalla olevien tahojen ja henkilöiden näkemyksiä sivujen lähtökohdista sekä taiteen www-näytteillepanon hyvistä ja huonoista puolista, tein sähköpostikyselyn aiheesta. Kyselyn lähetin tutkimusaineistoni sivustoilla mainittuihin sähköpostiyhteystietoihin. Joitain sivustoja jäi pois kyselytutkimuksesta, koska kaikilta sivustoilta ei löytynyt suoraan yhteystietoja, eivätkä yhteystiedot olleet muutenkaan pääteltävissä. Hylkäsin kyselyotoksesta myös kaksi galleriasivustoa, koska sivustojen tarkemman tarkastelun jälkeen olin huomannut, ettei niillä itse asiassa ollut sellaista kuvamateriaalia, jota kysely koski. Kysely lähti siis tutkimusaineiston 59 sivustosta 51 sivustolle. Tutkimusaineistossahan on yhteensä 68 tarkasteltavaa www-sivustoa, mutta koska museoita koskeva otos muodostuu siten, että otoksessa on useampi saman museosivuston alla oleva taidesivusto, niin varsinaisia taustatahoja ja sivustojen ylläpitäjiä on vain 59. Kysely lähti siis 16 museosivuston, 19 galleriasivuston ja 16 taiteilijasivuston yhteystietoihin. Kysymykset olivat avoimia eli niihin ei ollut valmiita vastausvaihtoehtoja. Avoimen kyselymalliin päädyin, koska en halunnut rajoittaa vastaajien omien näkemysten esiin tuomista.¹⁸

Kyselyn vastausprosentit olivat seuraavat: museosivut 56, galleriasivut 21 ja taiteilijasivut 31. Koko kyselyn vastausprosentti oli 35. Eräs galleriasivuja ylläpitävä henkilö vastasi myös muiden ylläpitämiensä sivustojen puolesta, joten kyselyvastausten joukossa on alkuperäisen tutkimusaineiston ulkopuolelta kaksi taiteilijan kotisivua koskevaa vastausta. Nämä kaksi tutkimusaineiston ulkopuolista sivustoa ovat mukana tuloksissa, mutta niitä ei ole laskettu mukaan vastausprosenttiin. Kaiken kaikkiaan vastauksia tuli museosivujen osalta yhdeksän, galleriasivujen kohdalta neljä ja taiteilijasivuihin liittyen seitsemän. Koska kyselyn vastausprosentti on alhainen, tuloksista ei voi tehdä laajoja yleistyksiä. Vastaukset tukevat kuitenkin monia tässäkin tutkimuksessa käsiteltyjä taiteen www-näytteillepanoon liittyviä uskomuksia sekä selkeyttävät tutkimusaineiston luonnetta.

Havainnointiin perustuvan tutkimusosan tulokset esittelen luvussa 3. *Taiteen näytteillepano www:ssä*. Kyselyn tuloksia käsittelen luvussa 5.7 *Kysely museo-, galleria- ja taiteilijasivujen vastuuhenkilöille*. Tulosten lukemisen helpottamiseksi esitän tulokset myös kaavioina silloin kuin se on tulosten luonteen vuoksi mahdollista ja järkevää.

¹⁸ Kyselyn kysymykset ks. Liite 1.

1.4 Käytetyt käsitteet

Muutama huomio käyttämistäni käsitteistä. Alkuperäinen ajatukseni oli keskittyä tutki-
maan *verkkonäyttelyitä* ja *verkkogallerioita* sekä taiteilijoiden kotisivuja, mutta käsit-
teistön sekavuuden vuoksi tutkimusaineistoni sisältää käytännössä paljon myös sellaisia
taidetta esitteleviä sivuja, jotka eivät tarkemman tarkastelun jälkeen sovellu näiden kä-
sitteiden alle. Tämä pitää paikkansa erityisesti museoiden www-sivustojen alla olevien
taidesivujen kohdalla, jotka eivät suinkaan ole kaikki varsinaisia verkkonäyttelyitä.
Käytänkin usein sellaisia ilmaisuja kuin *taidesivut*, *taiteen www-näytteillepano* ja *tai-
teen esittämismuodot verkossa*. Näillä ilmaisuilla viitataan kaikkiin sellaisiin www-
sivuihin, joilla on esillä taideteoksia jossain muodossa ilman, että määrittelen näytteille-
panon muotoa, tarkoitusta tai lähtökohtia sen tarkemmin. Ilmaisujen tarkoituksena on
välttää muun muassa verkkonäyttely-sanan käyttöä epämääräisissä yhteyksissä. Ni-
meämiskysymyksestä lisää luvussa *3.1 Nimeämisen käytänteet ja sivustojen tosiasialli-
nen luonne*.

Käsitettä *media* käytän laajassa merkityksessä, jolloin se ei viittaa ainoastaan teknisiin
informaation välittämiskeinoihin, vaan myös erilaisiin taiteen esittämisen- ja näytteille-
panotapoihin, kuten taidenäyttelyihin ja näyttelyluetteloihin. Joissain yhteyksissä media
viittaa myös digitaalisessa ympäristössä käytettäviin erilaisiin mediaelementteihin (teks-
ti, kuva, video, animaatio, ääni). Käsitteen poikkeava käyttö ilmenee asiayhteydestä.

Remediaation käsitteen määrittelyssä pohjaan Bolterin ja Grusinin teokseen¹⁹. Remedi-
aatio viittaa jonkin toisen median ominaispiirteiden hyödyntämiseen uudessa mediassa.
Taiteen www-näytteillepanon kannalta erityisesti museo- ja gallerianäyttelyiden kon-
ventiot sekä mahdollisesti myös painotuotteiden esitystavat todennäköisesti vaikuttavat
siihen, miten taide laitetaan esille digitaalisessa mediassa. Määrittelen remediaatio-
käsitettä tarkemmin luvussa *4.1 Remediaation kaksoislogiikka: välittömyys ja hyperme-
diaalisuus*.

¹⁹ Bolter & Grusin 2002.

Käytän käsitteitä *Internet* ja *verkko* synonyymeinä viittamaan maailmanlaajuiseen yleiseen tietoverkkoon. Käytän myös yleisnimityksenä käsitettä *www* (World Wide Web), vaikka se onkin *Internet* tai *verkko* käsitteitä suppeampi käsite²⁰. *Www* on graafisena ympäristönä Internetin suosituin palvelualusta²¹, ja käytännössä tutkimusaineistoni sijaitsee *www:ssä*.

²⁰ *Www* on HTTP-yhteyskäytäntöön perustuva Internetin palvelu, jonka avulla käyttäjät voivat lukea Internetiin sijoitettuja HTML-kielisiä hypertekstiedostoja. Sanastokeskus TSK [www-dokumentti].

²¹ Pehkonen 2003, 14.

2 TAITEEN PERINTEINEN JA DIGITALISOITUNUT KENTTÄ

2.1 Museo- ja galleriainstituutiot

Taiteen näytteillepanon tyypillisiä paikkoja ovat taidemuseot ja -galleriat, vaikkakin taidenäyttelyitä järjestetään myös muissa, mitä moninaisimmissa paikoissa. Museoiden ja gallerioiden harjoittaman taiteen esittelyn syyt ja tavoitteet eroavat toisistaan johtuen näiden instituutioiden jossain määrin toisistaan poikkeavista päämääristä. Näiden erojen huomioiminen on välttämätöntä myös museoiden ja gallerioiden www-sivustojen luonnetta ja toimintatapoja tarkasteltaessa. Digitaalisen median puolella taiteen esillepanoa tapahtuu myös taiteilijoiden www-sivujen eli ns. kotisivujen kautta. Pohdittaessa taiteilijasivujen merkitystä taiteen esittämisen välineinä täytyy myös ottaa huomioon yksittäisten taiteilijoiden asema suhteessa museo- ja gallerialaitoksien kaltaisiin taideinstituutioihin.

Taidemuseot saavat toimintansa viitekehyksen museologisesta määritelmästä, joka liittää museolaitoksen osaksi yhteiskunnan muistiorganisaatioita²². Modernin museolaitoksen synnystä 1800-luvun jälkipuoliskolta lähtien museot – myös taidemuseot – on ymmärretty julkisiksi laitoksiksi, joiden tehtävänä on tieteellisin ja kasvatuksellisin periaattein kerätä, säilyttää ja pitää esillä kokoelmiaan²³. Taidemuseot ovat olleet aktiivinen osa kuvataiteen historian luomisessa²⁴. Taidemuseoiden erityisluonteeseen katsotaan lisäksi kuuluvan velvollisuus tuottaa katsojille esteettisiä kokemuksia²⁵.

Suomessa sanoja “taidemuseo” ja “taidegalleria” käytetään yleensä viittamaan toiminnaltaan jossain määrin toisistaan eroaviin taideinstituutioihin. Kaikissa maissa sanojen käyttö ei kuitenkaan ole vakiintunut samalla tavalla. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa galleria-sanaa käytetään myös taidemuseota vastaavassa merkityksessä²⁶. Galleria on alun perin tarkoittanut pitkää ja kapeaa käytävää tai huonetta, joka yhdistää kahta ra-

²² Yhteiskunnan ”muistin” ylläpitäjinä eli ns. muistiorganisaatioina toimivat museoiden lisäksi kirjasto- ja arkistolaitokset.

²³ Heinonen & Lahti 2001, 39.

²⁴ Heinonen & Lahti 2001, 42–43.

²⁵ Heinonen & Lahti 2001, 83.

²⁶ Contemporary Cultures of Display 1999, 8.

kennusta ja johon usein on sijoitettu taidetta. Nykyään galleria-sanaa käytetään yleisesti taiteen esittelypaikan nimityksenä. Valtakunnallinen taidegallerioiden yhdistys Galleristit ry määrittelee taidegallerian pysyvässä osoitteessa ympäri vuoden toimivaksi, yleisölle ilmaiseksi näyttelytilaksi, joka toimii uusimman kuvataiteen näyttämönä ja myös nykytaiteen lukutaidon ja taidetietoisuuden parantajana. Yksittäinen galleria järjestää vuodessa 12–16 vaihtuvaa näyttelyä, jotka kestävät kahdesta neljään viikkoa. Taidegallerioilla on lisäksi taloudellista merkitystä, sillä taiteilijoiden teokset ovat näyttelyissä myös myytävänä.²⁷ Galleriatoiminta on siis usein museoita selkeämmin taloudellista voittoa tavoittelevaa toimintaa sekä galleristin että näytteilleasettajan eli taiteilijan kannalta. Galleriat pyrkivät kattamaan toimintansa muun muassa taiteilijoilta perityillä tilavuokrilla, ja taiteilijoille galleriat ovat väylä asettaa teoksiaan esille yleisön nähtävälle ja siten myös ostettaviksi.

Museoiden on gallerioita enemmän huomioitava toiminnassaan toimialaansa kuuluvat tiedon säilyttämiseen ja levittämiseen liittyvät velvollisuudet, joiden täyttämiseksi museot saavat valtiolta ja kunnilta taloudellista tukea. Museot eivät perinteisesti ole pyrkineet tuottamaan taloudellista voittoa, vaikkakin museotoiminnan pyörittämisen kannalta taloudelliset seikat eivät museoillekaan ole toisarvoisia. Museot muun muassa perivät näyttelyistään pääsymaksuja, vaikka toisaalta toiminnan sivistyksellisen ja kasvatuksellisen julkisen palvelun luonteen vuoksi useat erityisryhmät, kuten koululaiset, saavat vapautuksen tai alennusta pääsymaksuista. Museoiden näyttelytoiminta eroaa gallerioista siinä suhteessa, että museot ylläpitävät vaihtuvien näyttelyiden lisäksi usein myös jonkinlaista pitkäaikaista kokoelmiinsa pohjautuvaa perusnäyttelyä. Museoiden kokoelmat ja perusnäyttelyt ovatkin usein pohjalla, kun panostetaan taiteen esittelyyn www:ssä. Taidegallerioiden kohdalla myyntinäyttelyt ovat samanlainen suhteellisen pysyvä kokonaisuus, jonka esiintuomiseen kannattaa uhrata resursseja myös Internetissä.

Tutkimukseni kannalta on olennaista erottaa, milloin puhutaan museoista ja gallerioista instituutioina sekä fyysisinä rakennuksina, ja milloin yksittäisistä näyttelyistä ja näyttelymediasta. Digitaalisen median puolella voidaan kiinnittää huomiota toisaalta siihen, miten yksittäiset näyttelyt toistavat perinteisen näyttelymedian tai mahdollisesti juuri kyseisen näyttelyn taustalla olevan fyysisen näyttelyn muotoja ja sisältöjä. Toisaalta

²⁷ Galleristit ry [www-dokumentti].

huomion voi suunnata myös siihen, miten museo- ja galleriatoiminta sekä siihen liittyvät fyysiset tilat muokkaavat taiteen esittämistä digitaalisessa mediassa. Erityisesti ai-noastaan www:ssä toimivien verkkogallerioiden kohdalla mielenkiintoisempaa on usein, miten perinteinen galleriatoiminta on siirretty verkkoon kuin miten itse teosten esillepano noudattaa fyysisen näytteillepanon konventioita. Myös jotkin otoksen verkkonäyttelyistä toisintavat museoiden perusnäyttelyä tai kokoelmia niin, että voidaan pohtia onko kyseessä kuitenkin enemmän museo(rakennukse)n remediaatio (eli verkkomuseo) kuin yksittäisen näyttelyn toisinto.

2.2 Taidenäyttelytoiminnan konventiot

Taidenäyttely ja taiteen näytteillepano eivät ole yksiselitteisesti samoja asioita. Näyttely on näytteillepanoa yhdistettynä tulkintaan.²⁸ Taidenäyttelyiden taustalla on aina sen suunnitelleiden ihmisten tulkinta näyttelyn teemasta. Siksi onkin perusteltua puhua taidenäyttelystä mediana, joka välittää taidemuseon tai -gallerian viestiä katsojalle. Museonäyttelyn päämääränä on yleensä tiedon lisääminen, aikaisemmin tuntemattomien faktojen ymmärrettäväksi tekeminen tai elämyksen tuottaminen²⁹. Gallerianäyttelyiden kohdalla usein merkittävä syy näyttelyiden järjestämiseen on lisäksi tavoite myydä näytteille asetettuja teoksia. Se, onko museo- ja gallerianäyttelyiden välillä keskinäisiä eroja, vaihtelee varmasti museosta ja galleriasta toiseen riippuen aina siitä, miten paljon näyttelysuunnitteluun on suunnattavissa resursseja. Taideteokset voivat olla asetettuina esille toisistaan riippumatta eli kokonaisuutta sen laajemmin suunnittelematta tai teokset voivat olla vuoropuhelussa keskenään niin, että lopputulos on enemmän kuin osiensa summa. Museoilla lienee kuitenkin gallerioita enemmän toimintansa taustalla velvoitteita muodostaa näyttelyitä, jotka huomioivat ainakin jossain määrin kasvatukselliset ja sivistykselliset tavoitteet.

Näyttelyitä voidaan jaotella eri tavoin eri tyypeihin. Esimerkiksi ajallisen keston perusteella näyttelyt voidaan jakaa pitkäaikaisiin perusnäyttelyihin ja vaihtuviin erikoisnäyttelyihin.³⁰ Työni kannalta olennainen jaottelu kiinnittää huomion kuitenkin siihen, miten

²⁸ Heinonen & Lahti 2001, 152.

²⁹ Heinonen & Lahti 2001, 154.

³⁰ Heinonen & Lahti 2001, 152–153.

teokset asetetaan näyttelytilaan ja millaisin kontekstitiedoin ne varustetaan. Sekä visuaaliselta että tiedolliselta kannalta taideteosten esittämiskonteksteissa on vaihtelua. Jonkinlaisina ääripäinä voidaan pitää toisaalta taideteoksen autonomiaa korostavaa pelkistettyä ja teoksen muusta ympäristöstä ja syntykontekstistaan eristävää esittämistapaa ja toisaalta teoksen syntyyn ja vaiheisiin huomionsa kiinnittävää näytteillepanoa.

Modernistinen taiteen esittämisympäristö on ns. valkoinen kuutio eli yksinkertainen ja koristelematon valkoseinäinen tila, jossa maalaukset on ripustettu yksittäisiin riveihin ja veistokset aseteltu tilan keskelle niin, että jokaisen taideteoksen ympärillä on runsaasti tilaa. Valkoisesta on tullut suosittu tausta nykytaiteen esittämiselle 1900-luvulla. Valkoinen tausta toisaalta korostaa taideteoksen formaaleja ominaisuuksia ja irrottaa sen alkuperäisestä kontekstistaan, mutta toisaalta sen huomaamattomuus antaa ymmärtää, että se on neutraali konteksti taideteoksille. Asia ei tietenkään ole niin yksinkertainen, mutta valkoisen kuution voittokulku näyttelymuotona jatkuu joka tapauksessa. Myös teksti-informaation määrä pidetään vähäisenä monissa modernin taiteen museoissa, jottei se häiritse keskittymistä taiteeseen.³¹ On myös esitetty, että eleetön tila edelleen muokkaa taidetta taiteilijoiden – tietoisesti tai tiedostamattaan – pyrkiessä luomaan taidetta, joka on edukseen sellaisessa tilassa.³²

Modernistisen valkoisen kuution huolellinen asettelu ja valaistus eristävät taideteokset tarkastelun kohteiksi. Toisenlaisiakin taiteen esittämisen malleja kuitenkin on olemassa. Vaihtoehtona valkoiselle kuutiolle voidaan esimerkiksi pitää näyttelyitä, jotka pyrkivät luomaan näyttelytilaan uudelleen ne materiaaliset olosuhteet, joista taideteos on lähtöisin. Käytännössä näyttelyissä on usein kyse siitä, että luodaan vaikutelma teosten historiallisesta kontekstista informaatiotaulujen, dokumenttien, valokuvien ja muiden vastaavien keinojen avulla.³³ Oma lukunsa ovat muun muassa taiteilijoiden ja keräilijöiden koti- ja ateljeemuseot, joissa taide on todella osa sitä kokonaisuutta ja kulttuurihistoriallista ympäristöä, johon se on alun perin hankittu.

³¹ Grunenbergr 1999, 26–27, 31.

³² Ks. mm. Rönkkö 1999, 260.

³³ Barker 1999, 14.

2.3 Taideinstituutiot ja Internet taiteilijan esiintuloväylänä

Yksittäiselle taiteilijalle galleria- ja museolaitosten kanssa toimiminen ei välttämättä ole ongelmatonta. Kaikilla haluavilla ei ole mahdollista saada taidettaan näytteille museoihin tai gallerioihin. Eivätkä kaikki saa yhtäläisesti näkemyksiään julki taidekeskustelussa. Taiteilijan toimintaa ja esiintuloa rajoittaa siis se, miten hänet ja hänen taiteensa on hyväksytty taidemaailmassa. Kuitenkin kaikille avoimen Internetin syntymisen myötä ovat mahdollisuudet saada taidetta esille laajallekin yleisölle ilman välittävien instituutioiden vaikutusta ja hyväksyntää parantuneet.

Taiteen ja ei-taiteen välisen rajan syntymisestä on luotu erinäisiä teorioita. Taiteensosiologisissa tutkimuksissa painotetaan ”taidemaailman”³⁴ osuutta taiteen määrittelyssä tutkimalla museoiden, gallerioiden ja muiden taideinstituutioiden vaikutusta taiteen tuotantoon, välitykseen ja vastaanottoon. Taiteen instituutio- ja järjestelmäteorioiden synty ajoittuu 1960-luvulle. Institutionaalisten teorioiden mukaan taide-elämä muodostuu sen toimijoiden välisestä vuorovaikutuksesta ja viestinnästä. Näiden teorioiden piirissä taidetta ylläpitävästä sosiaalisen toiminnan ja vuorovaikutuksen kokonaisuudesta käytetään käsitteitä *järjestelmä*, *instituutio*, *(taide)maailma* tai *(taide)kenttä*. Institutionaalisen taideteorian edustajia ovat muun muassa Arthur C. Danto ja George Dickie.³⁵ Esimerkiksi Dickien mukaan, jotta teos saavuttaa taiteen aseman, pitää teoksella olla tietyt institutionaalisen viitekehyksen eli ”taidemaailman” keskuudessa hyväksytyt ominaisuudet. Taidemaailmalla Dickie viittaa laajaan, epäviralliseen ja järjestäytymättömään käytäntöön, johon nojaten taidetta tuotetaan.³⁶

Institutionaalinen taideteoria ei ole kuitenkaan yhtenäinen teoria, vaan sen sisällä on erilaisia lähtökohtia ja suuntauksia. Tutkijoiden keskuudessa on myös eriäviä näkökantoja siitä, miten yhteiskunnan väitetty postmodernisoituminen vaikuttaa institutionaalisen teorian toimivuuteen nykyistä taidemaailmaa tutkittaessa.³⁷ Institutionaaliseen teoriaanhan on kuulunut näkemys siitä, että yhteiskunnan sosiaalisen toiminnan osa-alueet ovat

³⁴ Taidemaailma muodostuu mm. taidetoimikunnista, -museoista ja -gallerioista sekä tutkijoista, kriitikoista, taiteilijoista ja taideyleisöstä.

³⁵ Sevänen 1998, 13–20.

³⁶ Dickie 1984, 7–9.

³⁷ Sevänen 1998, 372, 27.

modernissa yhteiskunnan eriytyneet. Näin ollen myös taidejärjestelmä on suhteellisen itsenäinen järjestelmä, jolloin taidetta koskevat päätökset ja säännöt syntyvät ensisijassa taidejärjestelmän sisällä, eivätkä ulkoisen pakottamisen seurauksena³⁸. Postmodernin teoreetikoista osa katsoo, että yhteiskunta on siinä mielessä muuttunut, että eriytymisen sijaan suuntauksena on eri järjestelmien yhdentyminen. Tämä kehitys tulisikin näiden tutkijoiden mukaan huomioida toisen maailman sodan jälkeistä yhteiskuntaa tutkiessa³⁹.

Institutionaalisen taideteorian eri suuntauksiin sen tarkemmin kantaaottamatta⁴⁰, mielestäni on selvää, että käytännön tasolla taidemaailman sisällä on (sekä julkilausuttuja että erityisesti kirjoittamattomia) sääntöjä, jotka määrittelevät, mikä on taidetta ja kuka on taiteilija. Rajojen veto näkyy muun muassa siinä, keille myönnetään apurahoja, keitä palkitaan ja ketkä saavat taidettaan näytteille museoihin ja gallerioihin. Toisin sanoen taiteen arvottaminen on yhä pitkälle taidemaailman sisällä tapahtuvaa toimintaa. En kuitenkaan väitä, ettei olisi mahdollista rikkoa ja kapinoida taidemaailman sääntöjä vastaan. Taidemaailman sisälläkin taidekäsitys muuttuu koko ajan. Esimerkiksi Suomessa valtion harjoittama kulttuuripolitiikkaa on muuttanut suuntaansa 1990-luvulla. Taidejärjestelmään kohdistuva valtiollinen sääntely on osittain purkautunut, vaikkakin yhä lähdetään siitä, että valtion tulee tukea taiteita. Nähtävissä on kuitenkin aiempaa myönteisempi suhtautuminen muun muassa taiteen markkinaperusteisiin toimintamuotoihin. Taiteen sekä kaupallisuuden ja kulttuuriteollisuuden välinen vastakohta on ainakin jossain määrin purkautunut.⁴¹

Taidemaailman ulkopuolelle jääneille tai jättäytyneille on 1990-luvulla avautunut Internetin yleistymisen myötä uusi mahdollisuus saada taideteoksensa ja taidenäkömyksensä esille ilman taideinstituutioiden välitystä. Internet on kanava, jonka avulla taiteilija voi ohittaa viralliset taideinstituutiot. Taiteilijoiden tai erilaisten ryhmittymien taidesivustot eivät ainoastaan sivuuta näyttelyitä järjestävät taideinstituutiot (eli museot ja galleriat), vaan mahdollisesti myös muita taidemaailman toimijoita, kuten kritiikin, tutkimuksen ja taidemyynnin perinteiset tahot. Tietystikään kaikki Internetissä tapahtuva taidetoiminta

³⁸ Sevänen 1998, 23–25.

³⁹ Sevänen 1998, 27–29.

⁴⁰ Taiteen instituutio- ja järjestelmäteorian suuntauksista ja niistä käydystä keskustelusta ks. lisää esim. Sevänen, 1998.

⁴¹ Sevänen 1998, 363–367.

ei ole luonteeltaan radikaalia, tietoisesti taidejärjestelmää vastaan kapinoivaa toimintaa. Varmasti monille taiteilijoille www-sivut ovat vain yksi väline saada taidettaan esille. Mahdollisuudet itsenäiseen, instituutiot ohittavaan taidetoimintaan ovat kuitenkin olemassa.

Internetin yhdeksi ominaisuudeksi mainitaan usein sen demokraattisuus. Demokraattisuudella viitataan siihen, että Internet on kaikille avoin julkaisualusta. Jokaisella on periaatteessa mahdollisuus saada asiansa kuuluvaksi verkossa. Suomessa pääsy tietokoneelle ja Internetiin on aika hyvin turvattu esimerkiksi kirjastojen toiminnan kautta, ja myös teknisiä taitoja on mahdollista opetella muun muassa kansalaisopistoissa. Käytännössä asia ei tietenkään ole niin yksinkertainen. Muun muassa sellaiset tekijät, kuten halu ja kyky osallistua Internetin käyttämiseen, pääsy verkkoyhteyksiin työstä, koulusta tai kotoa sekä koulutus, identiteetti ja kulttuurinen tausta ovat demografisten (alueellisten, sosiaalisten, rodullisten sekä sukupuoleen ja ikään liittyvien) tekijöiden ohella merkittäviä vaikuttajia verkon käyttämiseen⁴².

Joka tapauksessa Internetin ja uusien teknologioiden myötä perinteinen lineaarinen arvoketju on murtunut. Toisin sanoen tuottajan ja kuluttajan välillä ei enää välttämättä ole samoja välikäsiä kuin aikaisemmin. Muun muassa jakelijat ja jälleenmyyjät voivat pudota ketjusta pois.⁴³ Tuottajan mahdollisuudet hallita tuotteensa markkinointia ja myyntiä ovat siis parantuneet. Taidemaailman kannalta tämä merkitsee esimerkiksi sitä, että taiteilija voi omaksua myös näytteillepanijan ja taidekauppiaan roolit entistä helpommin, ja siten ohittaa perinteiset taideinstituutiot ainakin jossain määrin. Yksittäinen taiteilija voi siis www-sivuillaan laittaa taidettaan näytteille ja myös myydä teoksiaan. Toisaalta Internet ei kuitenkaan ole muusta yhteiskunnasta tai taidemaailmasta irrallinen saareke, vaan taiteen arvottamista koskevat säännöt pelaavat sielläkin jossain muodossa. Kuten Aki Järvinen toteaa:

”Jo nyt erilaiset Web-taiteen hakemistot ja foorumit kokoavat tietoverkon taiteellisia ilmauksia ja projekteja siipiensä alle jonkinlaisiksi kaanoneiksi, joskin huomattavasti väljemmässä ja dynaamisemmassa mielessä kuin aikaisemmissa taiteen institutionalisoitumisen kehityskuluissa, sillä tietoverkossa

⁴² Ks. esim. Kendall 1999, 58–60.

⁴³ Ks. esim. Heir & kump. 2000, 70, 178.

taide on viime kädessä esillä samassa avaruudellisessa tilassa kuin kaikki muukin materiaali.”⁴⁴

Järvinen puhuu erityisesti verkkotaiteesta, mutta sama koskee laajemminkin taiteen näytteillepanoa verkossa. Lähes loputtomalta tuntuvan informaatiomäärän Internetissä erilaisiin linkkikokoelmiin ja -listauksiin mukaan pääseminen lisää todennäköisyyttä, että taideyleisö löytää tiensä sivustolle. Kuvaavaa on, että tämänkin tutkimuksen lähdeaineisto on valikoitu erilaisilta listoilta, joiden linkit loppujen lopuksi ovat aina jonkin tahon valmiiksi karsimia ja hyväksymiä.

2.4 Tietoyhteiskuntaselvitykset ja taide

Uuden digitaalisen tekniikan ja kulttuurin välisiä suhteita on käsitelty muun muassa opetusministeriön alkuun saattamissa selvityksissä. Erilaisissa tietoyhteiskuntastrategioissa ja museoalan omissa selvityksissä on pohdittu digitaalisen tekniikan ja medioiden vaikutusta taiteen alalla. Vuonna 1996 julkaistussa opetusministeriön *Kulttuurinen tietoyhteiskunta* -muistiossa tehtiin ehdotukset kulttuuripoliittiseksi toimenpideohjelmaksi vuosille 1997–2000. Vuonna 1996 uusien medioiden käyttö museotyössä oli Suomessa alkuvaiheessa, mutta jo silloin nähtiin, että tietotekniikan ja -verkkojen kehittyminen oli jo muuttanut museoiden toimintaa tarjoamalla perinteiselle tiedonvälitykselle (näyttelyt ja painotuotteet) uusia muotoja. Esimerkiksi Internetissä oli jo museoiden tiedotustoimintaa.⁴⁵ Muistiossa nostettiin esille erityisesti museokokoelmien digitointi, joka palvelee museolaitoksen kulttuuriperinnön tiedonvälitysvollisuutta, koska sen avulla materiaalien saattaminen laajan yleisön saataville helpottuu. Myös museoiden tietoverkoissa tapahtuvaa toimintaa, muun muassa verkkojulkaisemista, ehdotettiin tuettavaksi.⁴⁶ Digitaalisuuden merkityksestä laajemmin taiteen alueella muistiossa kiteytetään:

”Digitaalisuus koskettaa sekä taiteen tekemistä, luovan työn edellytyksiä, itse teosten ja esitysten saattamista yleisön saataville että taiteesta tiedottamista. Taiteet voivat saada uusia todellisen ja virtuaalisen julkisuuden muotoja ja tavoittaa uusia yleisöjä.”⁴⁷

⁴⁴ Järvinen 1999, 141–142.

⁴⁵ Kulttuurinen tietoyhteiskunta 1996, 78–80.

⁴⁶ Kulttuurinen tietoyhteiskunta 1996, 81–83.

⁴⁷ Kulttuurinen tietoyhteiskunta 1996, 85.

Sekä gallerioiden että yksittäisten taiteilijoiden toiminnalle nähtiin uusia mahdollisuuksia tekniikan kehittymisen myötä. Mahdollisuuksina nähtiin muun muassa se, miten Internet voi toimia taiteilijan ja yleisön kohtaamispaikkana sekä taiteen markkinapaikkana.⁴⁸

Samankaltaiset päämäärät ja näkemykset digitaalisen tekniikan ja taiteenalan yhtymistavoista toistuvat myöhemmissäkin selvityksissä. Opetusministeriön asettama toimikunta päätyi museopoliittisessa ohjelmassaan 1990-luvun lopussa asettamaan kulttuuri- ja luonnonperintöalalle kaksi tietoyhteiskuntastrategiaan liittyvää päätavoitetta. Tavoitteina oli ensinnäkin kansallisen kulttuuri- ja luonnonperinnön saattaminen digitaaliseen muotoon ja tietoverkon kautta yleisön, viranomaisten ja museoiden saataville. Toiseksi haluttiin lisätä museoiden sisällöntuotantoa kehittämällä erityisesti opetuskäyttöön tarkoitettuja multimediasovelluksia. Digitaalisten tallenteiden ja verkkojulkaisujen päämääräksi nähtiin erityisesti museoiden palvelutason vahvistaminen ja opetuksellisuuden syventäminen.⁴⁹

Opetusministeriön asettama Kulttuuriperinnön digitointityöryhmä (KULDI) kokosi ehdotukset valtiovallan toimenpiteistä, joilla voidaan edistää kulttuuriperinnön digitointia ja saatavuutta, vuonna 2003 valmistuneeseen *Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa* -strategiaan. Toimenpiteiden päämääränä on julkisin varoin saattaa muistiorganisaatioiden hallinnoima keskeinen kulttuuriperintö tietoverkon kautta kaikkien ulottuville. Tällä turvataan kansalaisille tasa-arvoiset mahdollisuudet saada luotettavaa tietoa kulttuuriperinnöstään asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta. Kulttuuriperinnön digitointi edistää myös kulttuurisen sisällöntuotannon toteuttamista.⁵⁰ Tällä hetkellä museoiden esineiden ja kuvien digitointi on vasta alkuvaiheessa.⁵¹ Aineistojen saatavuuden ja säilytettävyyden parantamisen edellytyksenä on, että valtio tukee taloudellisesti digitointia ja edistää tekijänoikeus- ja henkilötietolainsäädäntöjen joustavuutta niin, että digitoitujen aineistojen käyttö mahdollistuu tarkoituksenmukaisesti. Erityisesti taideteosten ja valokuvien laajamittainen esittäminen verkossa edellyttää joustavia tekijänoikeudellisia ratkaisuja. Tavoitteena on muistiorganisaatioiden yhteinen hakujärjestelmä. Ensimmäi-

⁴⁸ Kulttuurinen tietoyhteiskunta 1996, 88–89.

⁴⁹ Museo 2000, 2000, 59–60.

⁵⁰ Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa 2003, 10–11.

⁵¹ Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa 2003, 20.

sessä vaiheessa kehitetään museoiden yhteinen hakujärjestelmä Suomen museot -online. Hakujärjestelmän avulla museokokoelmat tuodaan saman verkko-osoitteen kautta kaikkien selattaviksi ja katseltaviksi.⁵² Suomen museot -onlinen ensimmäinen pilottiversio, joka kulkee nimellä MuseoSuomi, on otettu käyttöön 8.3.2004.⁵³

Museokokoelmien digitointia on tuettu valtion puolesta vuodesta 1997 alkaen Myytti-rahoituksen avulla. Digitointi etenee kuitenkin hitaasti määrärahojen ollessa riittämättömiä. On laskettu, että nykyisellä 252 000 euron vuotuisella Myytti-rahoituksella museokokoelmien digitointi kestäisi noin 130 vuotta. Kokoelmien digitoinnin tukemisen lisäksi museoille on myönnetty tietoyhteiskuntarahoitusta sisältötuotantohankkeisiin ja laitehankintoihin. Museoliitto on myös kouluttanut museoalan henkilöstöä opetusministeriön myöntämällä tietostrategiavaroilla vuodesta 1996 lähtien.⁵⁴ Museoille on myönnetty avustuksia muun muassa laite- ja ohjelmistohankintoihin, verkkosivujen kehittämiseen, kokoelmien digitointiin sekä näyttelymultimedioiden, verkkonäyttelyiden ja -julkaisujen tekemiseen.⁵⁵ Liittyen digitaaliseen tekniikkaan ja mediaan taiteen alueella on tuettu museoiden lisäksi myös taiteilijoita Taiteen keskustoimikunnan myöntämällä avustuksilla. Taiteilijoiden on ollut esimerkiksi mahdollista saada taloudellista tukea verkkosivujen tekemiseen kuvataiteilijoiden julkaisutuen kautta.⁵⁶

Tietoyhteiskunnan kulttuurista ulottuvuutta pohditaan myös Tampereen yliopiston Hypermedialaboratorion julkaisemassa *Kulttuuri ja tietoyhteiskunta* -esitutkimuksessa. Tutkimuksessa keskitytään pohtimaan digitaalisen median käyttöä ja sisällöntuotannon kysymyksiä taideinstituutioiden toiminnassa tamperelaisten esimerkkien kautta.⁵⁷ Selvityksessä tuodaan esiin, miten museoiden sisällöntuotannon haasteina ovat osaamisen ja työvoiman puute eli käytännössä taloudelliset esteet. Taideinstituutioiden rahoitus tulee Suomessa pääosin valtiolta ja kunnilta, joiden nykyinen tuki ei ole digitaalisen sisällöntuotannon kannalta riittävää.⁵⁸ Museoiden rahoitushan muodostuu yleensä niin, että valtio ja kunnat rahoittavat museotoimen menoista molemmat noin 40 prosenttia. Loppu-

⁵² Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa 2003, 14, 20.

⁵³ Hyvönen 2004, 2 [www-dokumentti]; MuseoSuomi osoitteessa: < <http://museosuomi.cs.helsinki.fi/>>.

⁵⁴ Suomen museoliitto 2004. [www-dokumentti].

⁵⁵ Opetusministeriö 2004a. [www-dokumentti]; Opetusministeriö 2004b. [www-dokumentti].

⁵⁶ Valtion kuvataidetoimikunta 2004. [www-dokumentti].

⁵⁷ Pehkonen 2003, 7–8.

⁵⁸ Pehkonen 2003, 33.

osa rahoituksesta on museoiden omaa tuottoa sekä sponsoritukea. Lisäksi erilaisiin hankkeisiin on mahdollista saada harkinnanvaraista tukea.⁵⁹ Esitutkimuksessa nostetaan esille se, että valtion sisältötuotantohanke keskittyy synnyttämään taloudellisesti tuottavat, liiketoiminnalliset sisältömarkkinat toimenpiteiden keskittyessä yritystoiminnan vahvistamiseen. Kehittämistyössä ei siis lähtökohtaisesti ole käsitelty taideinstituutioiden erityiskysymyksiä. Taideinstituutit eivät yleensä odota suoraa voittoa tuotteistaan, joten kansainvälisesti kilpailukykyisistä sisältötuotteista puhuminen niiden kohdalla on kaukaa haettua. Esimerkiksi verkkosivujen tarkoituksena voi olla yksinkertaisesti kansalaisten palveleminen tiedon ja palveluiden saavutettavuutta lisäämällä. Kaiken kaikkiaan taideinstituutit tarvitsevat digitaalisen sisällöntuotannon edistämiseksi tukea ja ymmärrystä niiden omista lähtökohdista käsin.⁶⁰

Varsinkin 1990-luvun loppupuolelta lähtien on ollut kiinnostusta selvittää digitaalisen tekniikan ja median merkitystä taiteen alueella. Selvityksissä nousee jossain määrin esiin myös taiteen www-näytteillepanoon liittyviä kysymyksiä. Museokokoelmien digitointi ja niiden tietoverkkoon saattaminen koskettaa taidemuseoidenkin kokoelmia. Www:n mahdollisuudet taiteilijoiden esiintulopaikkana on myös huomioitu ja taiteilijoiden www-sivuja tuetaan jonkin verran. Digitaalisuuden ja taiteen yhteen liittävät hankkeet ja niiden tukeminen on vasta alkuvaiheessa, mutta ainakin selvitykset paljastavat sen, että digitaalisen median mukanaan tuomista mahdollisuuksista ja ongelmista kulttuurin ja taiteen alalla ollaan tietoisia myös valtiovallan puolella.

⁵⁹ Opetusministeriö 2000. [www-dokumentti].

⁶⁰ Pehkonen 2003, 27.

3 TAITEEN NÄYTTEILLEPANO WWW:SSÄ

3.1 Näytteillepanon monet tavat

Taiteen näytteillepanon muodot ja kontekstit www:ssä voivat vaihdella paljonkin. Taidemuseolla on yleensä www-sivuillaan yksittäisiä verkkonäyttelyitä, kun taas verkossa olevat galleriat saattavat pitää sisällään lukuisia taidenäyttelyitä. Myös yksityisten henkilöiden perustamia kuvagallerioita voi olla monenlaisia. Taidetta esittelevän sivuston luonteeseen vaikuttaakin sen taustalla oleva organisaatio tai muu taho eli näyttelyn perustaja/ylläpitäjä. Ylläpitäjiä voivat olla muun muassa taidegalleriat ja -museot, erilaiset taiteilijayhteisöt sekä myös yksittäiset taiteilijat. Periaatteessa kuka tahansa voi perustaa sivuston, jolla esitellään taidetta. Koska verkkotaidenäyttelyiden ja -gallerioiden sekä taidetta esittelevien kotisivujen perustaminen on www:n luonteen takia monille mahdollista, yksittäisten näyttelyiden laajuus ja laatu voi vaihdella paljonkin muun muassa perustajan motivaatiosta sekä teknisistä ja visuaalisista taidoista riippuen.

Kun taidetta laitetaan näytteille www:ssä, taustalla vaikuttaa erilaisia tekijöitä. Näytteillepanon lähtökohdilla tarkoitan tässä sitä, miten näytteillepano saattaa pohjautua johonkin toisessa taiteen esittämismediassa, kuten museonäyttelyssä tai kirjassa, jo aiemmin käytettyyn malliin. Monesti taiteen näytteillepanot verkossa eivät synny tyhjästä, vaan ne pohjautuvat esimerkiksi aiemmin fyysisessä näyttelytilassa olleisiin taidenäyttelyihin niitä toisintaen tai täydentäen. Toisaalta verkkonäyttelyt voivat myös olla täysin itsenäisiä kokonaisuuksia, joiden taustalla ei ole tällaista näyttelyä tai välttämättä edes fyysistä taidegalleriaa tai -museota, jolloin näyttely on olemassa ainoastaan digitaalisessa ympäristössä. Myös verkkogallerian taustalla saattaa olla fyysisissä tiloissa toimintaa harjoittava taidegalleria, vaikkakaan näin ei aina ole.

Otoksiin kuuluvia www-sivuja havainnoidessani⁶¹ olen kiinnittänyt huomiota verkossa olevien taidesivujen nimeämiskäytäntöihin ja taiteen näytteillepanon muotoihin esimerkiksi www-sivujen laajuuden, niissä käytettyjen medioiden ja esitettyjen taiteenlajien

⁶¹ Analyysi on pääasiassa tehty museoiden www-sivujen kohdalla 24.–26.2.2004, gallerioiden kohdalla 2.–4.3.2004 ja taiteilijoiden www-sivujen kohdalla 22.–24.4.2004.

kannalta. Olen myös pyrkinyt selvittämään sivustoilta mahdollisesti löytyneiden kontekstietojen avulla esillä olevan taiteen näytteillepanon taustalla olleita lähtökohtia sekä sivustojen tavoitteita. Näitä näkökohtia käsittelem seuraavissa alaluvuissa.

3.2 Nimeämisen käytänteet ja sivustojen tosiasiallinen luonne

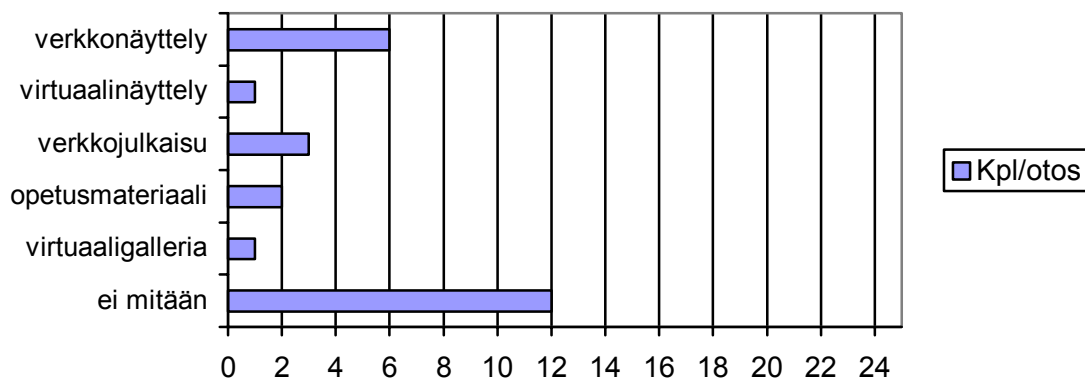
3.2.1 Museosivut

Otokseen kuuluvat museoiden ja gallerioiden www-sivut on valittu linkkiloista, joissa niihin viitataan useimmiten otsikoilla *verkkonäyttelyitä* tai *verkkogallerioita* tai vaihtoehtoisesti ilmaisuilla *näyttelyitä verkossa* tai *gallerioita verkossa*. Käytännössä sivujen sisällöt ja niiden nimeämiskäytännöt vaihtelevat.

Museoiden www-palveluita kartoittanut Sanna Järvinen kehottaa Museo-lehden artikkelissaan selkeyttämään nimeämiskäytäntöjä, ja tarjoaa seuraavaa verkkonäyttelyihin, verkkomuseoihin, digitaalisiin julkaisuihin ja digitaalisiin tietokantoihin jakautuvaa luokittelujärjestelmää avuksi. Järvisen mukaan *verkkomuseo* on esitys museon tiloista ja sen hetkisestä näyttelystä, kun taas *verkkonäyttely* on juuri verkkoon tehty näyttely, vaikkakin sen taustalla voi olla perinteinen näyttely. Verkkonäyttelyn tulisi muodostua jonkin teeman sitomista valikoidusta joukosta teoksia ja hyödyntää digitaalisen median mahdollisuuksia. *Digitaaliset julkaisut* rinnastuvat museoiden perinteisiin painojulkaisuihin. Nyt julkaisukanavana on vain digitaalinen media. Esimerkiksi suurin osa museoiden niin sanotuista verkkonäyttelyistä ovat itse asiassa digitaalisia näyttelyesitteitä. *Digitaaliset tietokannat* puolestaan ovat museokokoelmiin perustuvia taiteilija- ja teosluetteloita.⁶²

Käsitteitä käyttö museoiden sivuilla ei ole vielä vakiintunutta. Tarkastellessani museoiden verkkonäyttelyitä, kiinnitinkin huomion siihen, mitä nimityksiä tekijät itse käyttävät sivustoistaan (Kuvio 1).

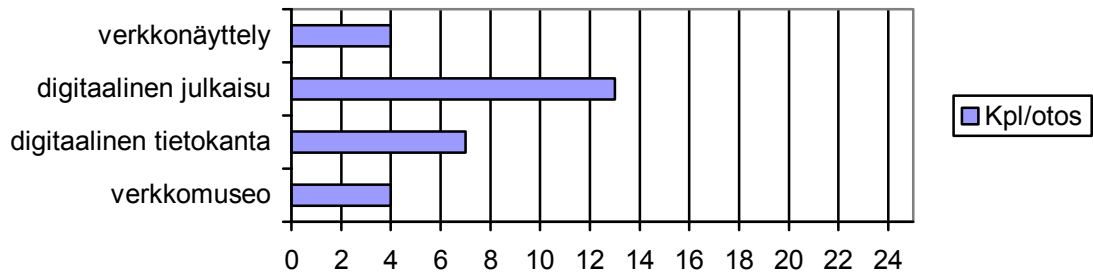
⁶² Järvinen 2003, 26–27.

KUVIO 1. Museosivuilla esiintyvät sivustoa kuvailevat nimitykset. Otos: museosivut (25 kpl).

Nimitystä *verkkonäyttely* käytti kuusi sivua otoksen 25:stä. Sanaa käytetään sivuilla joko suoraan (esimerkiksi otsikossa Tervetuloa verkkonäyttelyymme!) tai niin, että näyttely on sijoitettu museon sivustolla verkkonäyttelyt-osioon. Kolme sivua nimesi itsensä *verkkojulkaisuksi* (tai netti-/Internet-julkaisuksi). Käsite *virtuaalinäyttely* esiintyi vain yhdellä sivustolla. Kaksi sivustoa viittasi itseensä pedagogisen lähtökohtansa mukaan käyttäen nimityksiä *opettajien verkkomateriaali* ja *opetussivut*. Eräs sivusto nimesi museon panoraamaesittelyn *virtuaaligalleriaksi*. Loput sivustoista eivät käyttäneet mitään edellä mainittua tai niihin rinnastettavaa nimitystä itsestään. Usein esimerkiksi museoiden kokoelmien esittelyt ovat niin olennainen osa museon www-sivuja, ettei niihin tarvitse erikseen viitata ns. verkkonäyttelyinä. Ne ovat paremminkin osa museon www-palvelua. Jotkut museon toiminnasta selkeästi erilliset isommat kokonaisuudet on nimetty yksinkertaisesti verkko-/www-/kotisivuiksi.

Järvisen luokitteluun verrattuna käsitteitä oli käytetty sekavasti. Huomioitavaa on, että niin monet museot eivät ole halunneet nimetä näitä sivujaan millään näyttelyihin tai digitaaliseen mediaan liittyvällä nimityksellä, mutta silti sivut ovat jotain kautta eksyneet linkkilistojen verkkonäyttely-osioon. Enemmistö otoksen ns. verkkonäyttelyistä oli selkeästi enemmänkin digitaalisia julkaisuja tai digitaalisia näyttelyesittelyjä kuin verkkonäyttelyitä, jos oletuksena pidetään Järvisen luokittelua. Tämä ilmenee Järvisen luokittelun avulla tekemästäni otoksen jaottelusta (Kuvio 2).

KUVIO 2. Museosivujen nimeäminen Järvisen luokittelun mukaan. Otos: museosivut (25 kpl).

Osassa otoksen sivustoista oli käytännössä useampi osio, joiden perusteella ne voitiin luokittelussa sijoittaa useampaan kuin yhteen kategoriaan. Tästä johtuen luokkiin jaettujen sivustojen yhteislukumäärä on otoksen kokoa suurempi. Mielestäni 13 otoksen 25 ”verkkonäyttelystä” voidaan lukea digitaalisten julkaisujen kategoriaan. Varsinaisia verkkonäyttelyitä otoksessa oli mielestäni vain neljä. Määrä riippuu kuitenkin siitä, miten tiukasti verkkonäyttelyn määrittelee. Esimerkiksi siitä voidaan olla monta mieltä, missä määrin ja millä tavoin digitaalisen median ominaisuuksia pitäisi hyödyntää sivuston ilmaisussa, jotta voitaisiin puhua verkkonäyttelystä. Otoksessa oli muun muassa taidesivuja, jotka eivät suoraan esitelleet mitään aiempaa museonäyttelyä, mutta jotka toisaalta olivat ulkoasultaan kovin painotuotemaisia, eivätkä hyperlinkkejä lukuun ottamatta käyttäneet digitaalista mediaa mitenkään erityisen taitavasti hyödykseen. Sijoitin nämä sivustot niiden hallitsevien ominaisuuksien mukaan muihin luokkiin kuin verkkonäyttelyihin. Verkkonäyttely-nimityksen suhteen seulani oli siis melko tiukka. Otoksessa oli mukana seitsemän sivustoa, jotka ovat luokiteltavissa digitaalisiksi tietokannoiksi, sillä ne painottavat tiedonhaun mahdollisuutta. Lisäksi otoksessa oli neljä sivustoa, joihin sopii parhaiten verkkomuseon määritelmä. Nämä ovat kaksi museon tiloissa kuvattua panoraamaesitystä ja kaksi museon pohjapiirroksen pohjaavaa perusnäyttelyn esittelyä. Verkkomuseoiden tapauksessa perusnäyttelyn sisällön rinnalla yhtäläillä olennaista on näyttelyn rakenteen ja museotilan havainnollistaminen. Niitä sivustoja, joilla museon perusnäyttely on esillä panoraaman muodossa, sopii kuvaamaan myös käsite virtuaalimuseo. Järvinen määrittää termiä *virtuaalinen* seuraavasti:

”On myös aivan eri asia esitellä itse tiloja kuin koota erillinen näyttely. Kuten tilapanoraama tai 3D-malli, jossa kävijä voi kulkea virtuaalinäyttelyssä kuin oikeassa näyttelyssä ikään, on tehokas tapa näyttelytilojen esittelyyn, mutta useimmiten ei itse kohteiden. Käytin tässä termiä *virtuaalinäyttely*, koska tällöin on pyritty todellisen näyttelyn virtuaaliseen rekonstruktioon – ei rakennettu todellista digitaalisessa muodossa olevaa näyttelyä.”⁶³

Ymmärrän tämän niin, että Järvisen mielestä verkkonäyttelyn olennainen piirre on, että sen suunnittelussa otetaan huomioon ja hyödynnetään digitaalisen median ominaisuuksia. Tällöin näyttelyitä toisintavien panoraamaesitysten ongelmana on nimenomaan se, että ne pyrkivät tuomaan reaali maailman taiteenesittämistavat suoraan sellaisinaan verkkoon. Olen hyvin pitkälle samoilla linjoilla Järvisen kanssa. Ongelmana en pidä niinkään panoraamatekniikkaa tai fyysisten näyttelyiden tuomista verkkoon vaan sitä, ettei kyseisiä näyttelyitä sovelleta tai muokata www-ympäristöön sopiviksi.

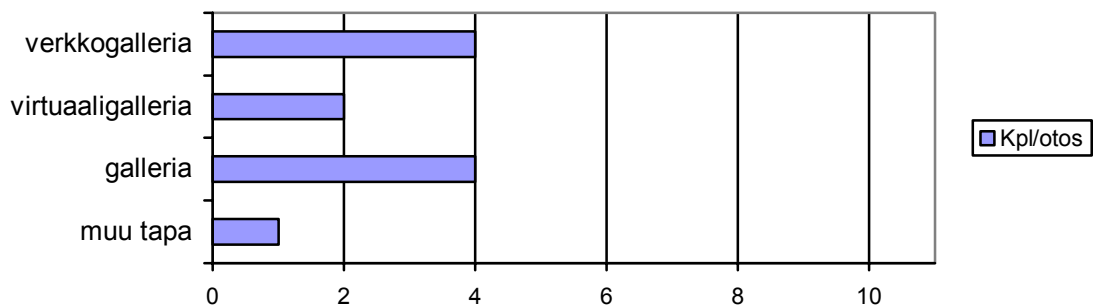
Itse täsmentäisin vielä otoksen sivustojen luonnetta jakamalla Järvisen digitaalinen julkaisu-luokan pienempiin osiin. Kahdeksan sivun kohdalla kyse on digitaalisesta näyttely- tai kokoelmaesityksessä. Kolme www-sivua on puolestaan siinä mielessä itsenäisiä digitaalisia julkaisuja, että ne eivät esittele suoraan museon näyttelyä tai kokoelmia. Kahden www-sivun tapauksessa painottuu pedagoginen tarkoitus, jolloin voidaan puhua opettajien verkkomateriaalista.

3.2.2 Galleriasivut

Taidegallerioiden kohdalla nimeämisessä ilmeni selkeä ero verrattaessa kymmentä galleriaa, jotka toimivat ensisijaisesti fyysisissä galleriatiloissa, ja 11 pelkästään www:ssä olevaa galleriaa. Fyysiseen galleriatoimintaan pohjaavat galleriat eivät yleensä käyttäneet sivuillaan toimintansa yhteydessä www-ympäristöön viittaavia termejä. Ainoastaan yhden taidegallerian www-sivuilla käytettiin käsitettä *verkkogalleria*. Kyseisen gallerian toiminta fyysisissä tiloissaan oli väliaikaisesti loppu, ja sivuilla todettiin, että toiminta jatkuu verkkogalleriana, kunnes jatkosta tiedetään. Toimintaa www:ssä koetaan tarpeelliseksi korostaa siis vasta varsinaisen galleriatoiminnan lakattua. Kolme galleriaa kymmenestä nimeää kuitenkin sivuillaan olevat näyttelyt *verkkonäyttelyiksi*. Kyseisten gallerioiden www-sivut sijaitsevat kaikki Galleriat.net-sivuston alaisuudessa. Sivut on siis

⁶³ Järvinen 2003b. [www-dokumentti]

tehty Galleriat.netin suunnittelema sivupohjalle, jossa yhden osion nimi on *Verkkonäyttelymme*. Varsinaisessa galleriatilassa ensisijaisesti toimivien taidegallerioiden sivuilla on kaiken kaikkiaan useimmiten kyse gallerian www-sivuista, joiden tarkoituksena on tukea varsinaista galleriatoimintaa. Pelkästään www:ssä olevien verkkogallerioiden tapauksessa www-sivuston nimeäminen käytettyyn mediaan viitaten on tyypillisempää kuin fyysisten gallerioiden verkkotoiminnassa (Kuvio 3).

KUVIO 3. Pelkästään www:ssä olevilla galleriasivuilla esiintyvät sivustoja kuvailevat nimitykset. Otos: galleriasivut – pelkästään www:ssä olevat verkkogalleriat (11 kpl).

Pelkästään www:ssä olevista 11 galleriasta neljä nimesi itsensä *verkkogalleriaksi*. Kaksi puolestaan käytti käsitettä *virtuaaligalleria*. Neljä galleriaa ei viittanut mitenkään käyttämäänsä mediaan, vaan käytti yksinkertaisesti sanaa *galleria* yhdistettynä nimeensä. Näistä neljästä galleriasta tosin yhden www-osoitteessa esiintyi nimitys *webgalleria*. Yksi sivustoista ei käytä mitään käsitettä, joka viittaisi galleria-sanaan, vaan nimeää itsensä pelkällä sivustoon viittavalla erisnimellä. Kyseessä on kuitenkin selkeästi taidenäyttelytoimintaa harjoittava sivusto, jota voidaan pitää verkkogalleriana.

Tutkimusaineiston galleria-osuus voidaan siis jakaa selvästi kahteen osioon. Ensinnäkin voidaan puhua gallerioiden www-sivuista tai niiden tarjoamista www-palveluista silloin kun kyseessä on jonkin ensisijaisesti fyysisessä tilassa toimivan gallerian verkossa tapahtuva perinteisen näyttelyn tai myyntikokoelman esittely. Näillä sivustoilla ei harjoiteta fyysisestä näyttelytoiminnasta erillistä verkkonäyttelytoimintaa. Toisen ryhmän muodostavat pelkästään www:ssä toimivat verkkogalleriat, joiden taustalla ei ole fyysistä galleriatilaa. Otoksen tähän luokkaan kuuluvien 11 gallerian joukossa oli sisällön ja

toiminnan puolesta jonkin verran hajontaa. Yksi otoksen niin kutsuttu galleria osoittautui olevan paremminkin itsenäinen verkkonäyttely tai -julkaisu kuin varsinainen galleria, sillä kyseisellä sivustolla ei ainakaan otoksen käsittelyhetkellä ollut muita näyttelyitä⁶⁴. Joukossa oli myös yksi matrikelityyppinen taiteilijoiden esittelysivusto ja yksi sivusto, joka muodostui lähinnä sen alla olevista taiteilijoiden kotisivuista. Itse määrittelin verkkogallerian sellaiseksi sivustoksi, joka ainakin jossain määrin ylläpitää tai järjestää taidenäyttely- tai myyntitoimintaa. Näytteillepanon muodot voivat vaihdella, mutta mikä tahansa sivusto, jossa on näytteillä taideteoksia, ei ole verkkogalleria. (Kuva)galleria-käsitettä käytetään tosin joskus, kun viitataan kokoelmaan kuvia, mutta silloin kyse on hieman eri asiasta kuin selkeisiin teemallisiin näyttelykokonaisuuksiin keskittyvästä galleriatoiminnasta. Verkkogallerioita voidaan jakaa esimerkiksi sen mukaan, onko niiden toiminta näyttely-, myynti- vai yhteisökeskeistä vai kenties sekoitus näistä. Näitä verkkogallerioiden päämääriä käsittelem enemmän luvussa *3.4 Näytteillepanon tavoitteet*.

Www:ssä olevista taidenäyttelyistä ja -gallerioista käytetyt käsitteet eivät ole siis vielä vakiintuneet⁶⁵, mikä on ymmärrettävää, koska ilmiö on yhä suhteellisen uusi⁶⁶. Käyttämäni otoksen perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että edellä mainituista termeistä verkko-etuliitteiset käsitteet ovat käytännössä ottamassa voiton. Myös virtuaaligalleria tai -näyttely ovat sellaisia nimityksiä, joita käytetään. Siihen nojaten, että virtuaalinen taide-esittely voidaan ymmärtää reaali maailmaan viittaavaa tilallisuutta korostavana esitystapana, odotan virtuaali-sanaa käyttävältä näyttelyltä myös muodon puolesta jotain enemmän kuin pelkkää tekstiä ja still-kuvia luettelomaisesti aseteltuina. Myös Järvinen käyttäisi käsitettä *virtuaalinen* esimerkiksi ennemminkin museoon sijoittuvan kuvitteellisen kiertokäynnin kuin museoiden muiden verkkopalveluiden yhteydessä⁶⁷. Näyttelypanoraamat tai 3D-mallinnukset olisivat näin määriteltyinä virtuaalinäyttelyitä,

⁶⁴ Kyseessä on YLE Teeman Ville Vallgren -aiheinen Teemagalleria, joka esittelee laajasti taiteilijaa ja tämän tuotantoa. Sivustolla ei siis harjoiteta varsinaista galleriatoimintaa, jos perusteena pidetään näyttely- ja/tai taidemyyntitoimintaa.

⁶⁵ Vertailun vuoksi voidaan todeta, että myös esimerkiksi englanninkieliset nimitykset vaihtelevat. Ainaakin seuraavilla käsitteillä löytyy taidesivustoja Internetin hakukoneilla: online gallery/exhibition, virtual gallery/exhibition, web gallery/exhibition.

⁶⁶ Tutkimusaineiston sivustojen vastuuhenkilöille tehty kyselykin osoitti, että sivustot ovat olleet toiminnassa korkeintaan kymmenen vuotta. Tämä on selvää tietysti myös kaupallisen tietoverkon synnyn ja leviämisen ajoittumisen perusteella.

⁶⁷ Järvinen 2003, 27.

-museoita tai -gallerioita. Muissa tapauksissa verkko-etuliitteiset nimitykset ovat mielestäni kuvaavampia. Verkko-etuliite kertoo vain, että näyttely sijaitsee tietoverkossa, mutta ei väitä mitään näyttelyn muodosta. Virtuaalisuuden käsitteellä sen sijaan voidaan viitata johonkin asiaan, joka on olemukseltaan tai vaikutukseltaan todellisen ilmiön kaltainen, eräänlainen ”ikään kuin” -ilmiö⁶⁸. Eli esimerkiksi 3D-mallinnuksella toteutettu museotilaan sijoittuva taidenäyttely on ”ikään kuin” museonäyttely, koska se toistaa museonäyttelylle perinteistä ilmaisutapaa, taideteosten sijoittamista tilaan.

3.2.3 Taiteilijasivut

Yksittäisten taiteilijoiden sivujen kohdalla ei ole vastaavaa nimeämisiongelmaa, johon näyttelyiden ja gallerioiden kohdalla törmää. Taiteilijoiden ja heidän teostensa yksityiset näytteilläölopaikat verkossa ovat kotisivutyypisiä sivustoja, joista on yksinkertaisinta käyttää vain nimitystä taiteilijan www-sivut. Galleria-sana on tosin jossain määrin levinnyt myös taiteilijoiden www-sivuille. Otoksen 22 www-sivusta viidessä käytettiin sanaa *galleria* sen osion nimessä, jossa taiteilijan teoksia pääasiassa esiteltiin. Muutoin teoksia pääsi katsomaan muun muassa sellaisten linkkien kuin *teokset*, *maalaukset* tai *projekti* kautta, tai suoraan teoksen tai sarjan nimen kautta.

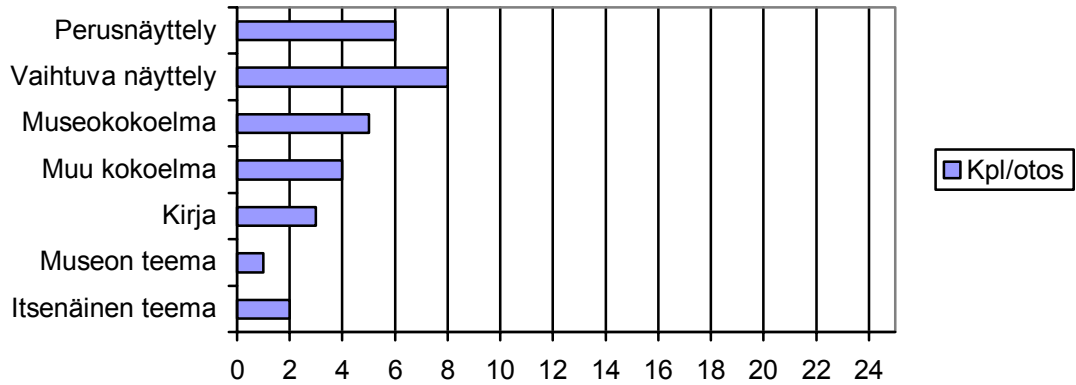
3.3 Näytteillepanon lähtökohtia

3.3.1 Museosivut

Museoiden sivustojen taidetta esittelevät osiot voivat syntyä monista eri lähtökohdista (Kuvio 4). Taustalla on erilaisia tekijöitä aina mallina olleesta fyysisestä näyttelystä tai kirjasta pyrkimykseen tehdä itsenäiseen teemaan perustuva verkkonäyttely tai digitaalinen tietokanta. Yhden taidesivun taustalla voi olla useitakin vaikuttavia tekijöitä. Museoiden www-sivuilla olevan aineiston kohdalla taiteen esittelyyn vaikuttavia tekijöitä ovat otoksen perusteella näyttelyt, kokoelmat ja painotuotteet. Taiteen tuomisessa verkkoon voi olla kyseessä myös nimenomaan www-ympäristöön luotu teemallinen kokonaisuus, jolla ei ole reaali maailmassa vastaavaa ilmentymää. Joidenkin otoksen sivujen

⁶⁸ Huhtamo 1995, 336.

taustalla vaikutti useitakin tarkastelun alla olevia taustatekijöitä, jolloin ne on luokittelussa liitetty useampaan kuin yhteen luokkaan.

KUVIO 4. Museosivujen taiteen näytteillepanon lähtökohdat. Otos: museosivut (25 kpl).

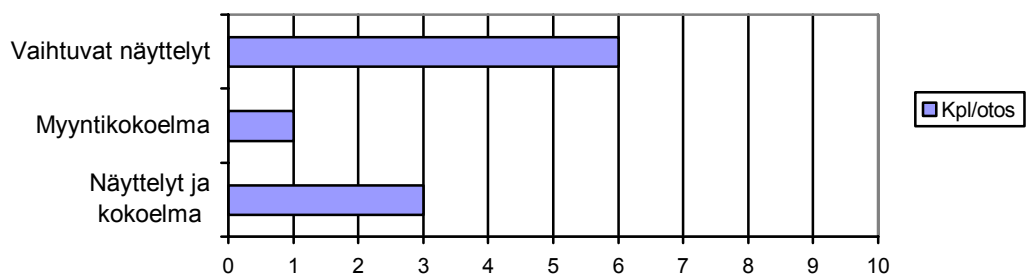
Otoksen 25 sivusta 14 pohjautui jollain tavalla museon tiloissa olevaan tai olleeseen vaihtuvaan näyttelyyn tai pitempiaikaiseen perusnäyttelyyn. Perusnäyttelyiden verkkoversiot, joita oli otoksessa kuusi, noudattelivat alkuperäisten näyttelyiden rakennetta ja sisältöjä melko uskollisesti, vaikka olivatkin yleensä niitä suppeampia ainakin teosten määrässä. Myös vaihtuvien näyttelyiden kahdeksasta verkkoversiosta viisi esitteli fyysisessä tilassa ollutta näyttelyä jokseenkin uskollisesti. Kolmesta jäljelle jäävästä tapauksesta yksi oli alkuperäisen näyttelyn teemaa laajemmin esittelevä verkkoversio. Se esittelee taiteilijan tuotannosta alkuperäisen näyttelyn teosten lisäksi taiteilijan suunnittelemaa julkisia veistoksia ja hautamuistomerkkejä. Toinen kokonaisuus liittyi museossa olleeseen näyttelyyn niitä yhdistävän taiteilijan kautta, muuten se oli uutta mediaa ajatellen suunniteltu. Verkkoversio suunniteltiin palvelemaan erityisesti näkövammaisia. Kolmannen teema oli sama kuin fyysisessä museonäyttelyssä, mutta verkkoon oli rakennettu teemasta oma kokonaisuutensa. Kyseessä oli museon kokoelmiin kuuluviin omakuviin perustuva verkkohakemisto, jonka idea oli syntynyt aiemmasta teeman mukaisessa näyttelyssä.

Viisi otoksen sivuista pohjautui museon kokoelmiin, esitellen joko kokoelmaa yleisesti (3 näyttelyä) tai jotain osaa siitä (2 näyttelyä). Kolmen taidesivun lähtökohdaksi oli siinä mielessä itsenäinen teema, että ne eivät perustuneet mihinkään yksittäiseen näyttelyyn,

eivätkä myöskään yksinomaan museon omissa kokoelmissa oleviin teoksiin. Ne pohjautuivat käytännössä museon toimialan kannalta tärkeisiin taiteilijoihin ja heidän tuotantonsa pääpiirteiden esittelyyn. Kolme otoksen sivua perustui ainakin osittain aiheesta tehtyyn kirjaan joko näyttelyluettelon tekstejä käyttämällä tai sivuston teemasta aiemmin tehdyn kirjan tekstejä, kuvitusta ja lukujakoa hyödyntämällä. Otoksessa oli mukana myös neljä sivustoa, joista kukin esitteli jonkin kaupungin julkisia veistoksia ja muistomerkkejä. Nämä eivät suoranaisesti pohjautuneet museon näyttely- tai kokoelmatoimintaan, mutta niillä oli silti reaali maailmassa selkeä fyysinen lähtökohta, johon ne perustuivat. Tähän fyysiseen malliin viitattiin sivustoilla kaupungin kartan kautta.

3.3.2 Galleriasivut

Gallerioiden kohdalla näytteillepanon taustat eroavat museosivujen otoksesta. Erityisesti ero tulee ilmi niiden 11 verkkogallerian kohdalla, jotka toimivat ainoastaan verkossa. Niiden kohdalla ei voida puhua samalla tavalla taustalla olevista näyttelyistä tai kokoelmista, koska niiden näyttelyt ja kokoelmat eivät yleensä pohjaa mihinkään fyysisiin esikuviiin. Tosin yhdessä otoksen 11 verkkogalleriasta oli esillä myös vanhoista galleriä näyttelyistä kuvattuja panoraamoja. Yhden verkkogallerian rinnalla toimii myös samanniminen fyysinen galleria, mutta näiden gallerioiden näyttelytoiminta on eriytetty. Verkossa oleva galleria järjestää siis itsenäisesti omia näyttelyitään eikä toisinaan fyysisen gallerian näyttelyitä verkossa. Fyysisissä tiloissa toimivien gallerioiden www:ssä esittämä taide oli sen sijaan yleensä lähtöisin galleriatiloissa esitellyistä vaihtuvista näyttelyistä tai myyntikokoelmista (Kuvio 5).

KUVIO 5. Fyysisessä tilassa toimivien gallerioiden www-sivujen taiteen näytteillepanon lähtökohdat. Otos: galleriasivut – ensisijaisesti fyysisistä toimintaa harjoittavien gallerioiden www-sivut (10 kpl).

Otoksen kymmenestä fyysisessä tilassa toimivasta galleriasta kuusi esittelee ja pitää näytteillä sivuillaan gallerian näyttelyihin perustuvia taidenäyttelyitä. Yksi galleria esittelee myyntikokoelmaansa. Kolmen gallerian sivuilla on esillä sekä myyntikokoelman että vaihtuvien näyttelyiden teoksia.

3.3.3 Taiteilijasivut

Taiteilijoiden www-sivujen kuvaosiot perustuvat useimmiten taiteilijan teoksiin niin, ettei teosten esillepanon taustalla ole yksittäisiä näyttelyitä. Näyttelyt kuitenkin toisi-naan näkyvät sivustoilla eri tavoin. Otoksen 22 www-sivusta viidessä oli osio tai osioita, jotka perustuivat johonkin tiettyyn fyysiseen näyttelyyn esitellen sitä jollain tavalla. Esimerkiksi yhdellä sivustolla näyttelystä oli tehty flash-esitys ja toisella puolestaan näyttelyn avajaiskuvia käytettiin näyttelyn esiintuomiseen. Eräällä sivustolla esiteltiin peräti seitsemän vanhaa näyttelyä lyhyillä teksteillä ja teoskuvilla. Tällainen esittelytapa on ymmärrettävää erityisesti, jos näyttelyt ovat teemallisesti yhtenäisiä kokonaisuuksia, jolloin teokset liittyvät kiinteästi toisiinsa, eivätkä ehkä tulisi yhtä hyvin ymmärretyiksi yksittäisinä kuvina. Tavallista on myös, että sivuilla näytteillä olevat teokset ovat olleet esillä jossain näyttelyssä, mutta itse sivustot eivät kuitenkaan otoksen mukaan yleensä rakennu näyttelyiden varaan sisältönsä tai rakenteensa puolesta. Erityisesti installaatioiden ja ulkoveistosten kohdalla näyttelypaikka mainitaan usein, koska se saattaa olla olennainen osa itse teosta.

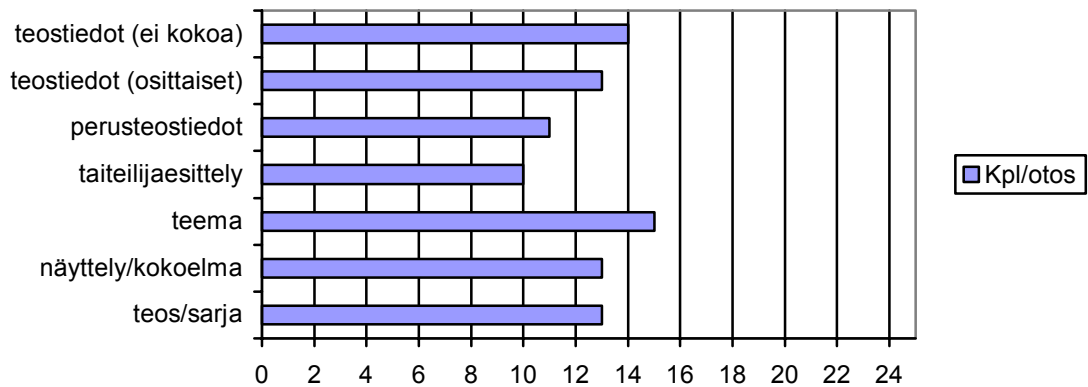
3.4 Näytteillepanon muotoja

3.4.1 Museosivut

Otoksen perusteella museosivut eivät yleisesti käytä monipuolisesti hyödykseen digitaalisen median mahdollisuuksia. Muun muassa eri ilmaisumedioita (teksti, kuva, video, animaatio, ääni) käytetään yksipuolisesti. Www-sivut koostuivatkin yleensä tekstistä ja still-kuvista. Vaikka enemmistö www-sivuista muodostuikin teksteistä ja still-kuvista, myös muutama poikkeus tähän esitystapaan oli. Kaksi museo-otoksen 25 sivusta perustui panoraaman hyödyntämiseen. Lisäksi kolmessa tapauksessa oli käytetty ääntä hy-

väksi. Yhdessä verkkonäyttelyssä tekstit oli mahdollista saada spiikkeinä ja kahteen panoraamamalliseen taide-esittelyyn sisältyi äänimaailma. Toisen äänimaailman tarkoituksena oli lähinnä luoda näyttelyn teemaan sopivaa tunnelmaa. Toisessa tapauksessa kuului sellaisia ääniä, joiden saattoi kuvitella kuuluvan panoraamassa näkyvässä tilassa. Näitä olivat esimerkiksi puhelimen pirinä ja pianon soitto. Äänet eivät siis liittyneet mihinkään taideteoksiin.

Yleisimmin käytettyjen mediaelementtien, tekstin ja kuvan, suhde vaihteli sivujen välillä. Erilaisia tekstejä oli aina lyhyistä teostiedoista näyttelyn teemaan, teoksiin tai taiteilijaan keskittyviin kuvaileviin ja analyysoiviin teksteihin (Kuvio 6).

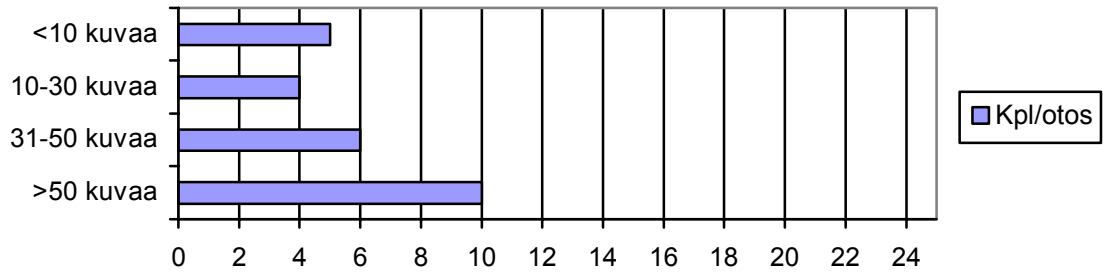
KUVIO 6. Museosivuilla esiintyvät tekstityypit. Otos: museosivut (25 kpl).

Useimmin esiintyvät tekstityypit olivat teostiedot ja teokseen/teossarjaan, näyttelyyn/kokoelmaan, teemaan (esim. teosten aihepiiri) liittyvät tekstit sekä taiteilijoita esittelevät tekstit. Perusteostiedot, joilla tarkoitan teoskuvaan liittyvien tietojen, kuten teoksen nimen, valmistumisvuoden, käytetyn tekniikan, koon ja muiden vastaavien tietojen mainitsemista, olivat ainakin osittain mainittu yhtä poikkeusta lukuun ottamatta kaikilla sivuilla. Kaikki teostiedot olivat 11 ja osittaiset 12 sivustolla. Erikseen huomioin vielä teoksen koon ilmoittamisen sivustoilla, koska koko on eräs niistä seikoista, jotka hämärtyvät taideteosten kuvajäljennöksiä esitellessä. Teoskoon ilmoittaminen edesauttaa siis todellisuutta vastaavan mielikuvan muodostamista teoksesta itsestään. Kuitenkin peräti 14 sivustolla teosten kokoja ei ollut ilmoitettu kuvien yhteydessä.

Muista taiteenesittelyyn liittyvistä teksteistä useimmin esiintyivät näyttelyn tai teosten aihepiiriä eli teemaa käsittelevät tekstit 15 sivun yhteydessä. Suoraan yksittäisiä teoksia tai teossarjaa esiteltiin 13 sivuilla otoksen 25 www-sivusta. Yhtä usein esiteltiin myös itse näyttelyä tai kokoelmaa ja niiden taustoja. Kymmenen sivun yhteydessä oli myös jonkinlainen esittely taiteilijasta, esimerkiksi taiteilijan elämästä tai työskentelytavasta. Satunnaisesti lähinnä yksittäisillä www-sivuilla oli myös muunlaisia tekstejä, kuten taiteilijan CV, näyttelyyn liittyviä tehtäviä tai sitaatteja.

Suurin osa niistä museo-otoksen www-sivuista, jotka perustuivat johonkin fyysisessä tilassa olleeseen näyttelyyn, esittelivät vain osia tai valikoituja teoksia varsinaisesta museonäyttelystä. Taustalla olleen fyysisen näyttelyn tarkka teosmäärä ei kuitenkaan usein selviä www-sivulta, eikä teosmäärien selvittäminen saavutettavaan hyötyyn nähden ole tämän tutkimuksen puitteissa järkevää. Tässä yhteydessä riittävä tieto on, että sivustoilta on suoraan tai ainakin rivienvälistä yleensä luettavissa, että verkkoversio on alkuperäistä fyysistä näyttelyä suppeampi teosten lukumäärän suhteen. Tosin otoksessa oli mukana myös www-sivu, jolla esiteltiin alkuperäisen näyttelyn teemaa laajemmin kuin itse fyysisessä tilassa olleessa näyttelyssä. Tämä oli kuitenkin poikkeus yleisestä käytännöstä. Myös sellaisilla www-sivuilla, jotka perustuivat museon kokoelmiin, oli yleensä laitettu näytteille vain osia kokoelmista. Kahdella kokoelmaa esittelevällä sivustolla näytettiin tietyn teeman mukainen osa kokoelmasta kokonaisuudessaan.

Jotta www-sivustojen laajuudesta taiteen esittelemisen välineinä muodostuisi edes jonkinlainen kuva, luokittelin sivustot niiden sisältämien teoskuvien lukumäärän perusteella. Näytteillepanojen laajuus teoskuvamäärinä vaihteli aina viidestä teoskuvasta satoihin kuviin näyttelyä kohden (Kuvio 7).

KUVIO 7. Museosivujen laajuus teoskuvien lukumääränä. Otos: museosivut (25 kpl).

Kuvamäärän suhteen www-sivut olivat yllättävänkin laajoja: otoksen 25 sivusta kymmenessä oli yli 50 teoskuvaa. Kuudessa tapauksesta www-sivu sijoittui teoskuvien määrässä 31 ja 50 kuvan välille ja neljässä kuvia oli kymmenestä 30 kuvaan. Toisaalta viisi sivustoa oli sellaisia, joissa oli teoskuvia alle kymmenen kappaletta. Teoskuvien määrä ei sinänsä kuitenkaan kerro mitään siitä, miten hyvä tai huono www-sivu on taiteen esittelemisen kannalta. Kuvien määrä saattaa vaihdella esimerkiksi sivuston tarkoituksen mukaan. Otoksessa oli mukana www-sivuja, joiden tarkoitukset vaihtelivat jonkin taiteilijan tai tämän teosten syvästä esittelystä museon kokoelmien hakemistotyyppisiin sivustoihin. Museon kokoelmia esittelevien sivustojen tarkoituksena lienee esitellä kokoelmaa kokonaisuutena, jolloin suuret teoskuvamäärät voivat olla tarpeen oikean kuva luomiseksi kokoelmasta. Toisaalta tämän suuren kuvamäärän vuoksi näillä sivustoilla ei usein ole mahdollista (lähinnä museoiden resurssien puutteesta johtuen) analysoida yksittäisiä teoksia tai antaa laajoja tietoja niiden tekijöiden taustoista ja urakehityksestä. Sen sijaan yksittäiseen taiteilijaan tai näyttelyyn keskittyvät sivustot voivat halutessaan valikoida esillepantavia teoksia ja tarjota niistä syvempää tietoa. Kuvien laatu on myös katsojan kannalta yleensä merkittävämpi asia kuin niiden määrä. Muutama laadukas ja tarpeeksi isoon kokoon saatava kuva kertoo taiteilijan tuotannosta usein paremmin kuin kymmenet suttuiset ja pienet kuvat.

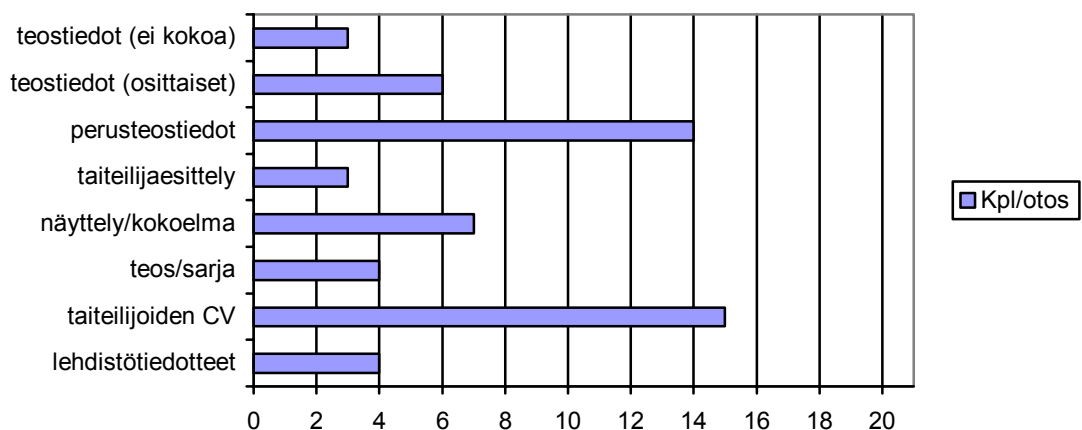
Otokseeni kuuluvissa sivustoissa oli enimmäkseen näytteillä perinteisin taidetekniikoin, kuten maalaus, kuvanveisto, piirustus, grafiikka ja valokuvaus, valmistettuja teoksia. Näistä maalaustaide oli ehdottomasti yleisin esilläoleva taidemuoto. Maalauksia oli esillä 16:ssa museo-otoksen 25 sivusta. Kuvanveisto oli toiseksi yleisin www-sivuilla esitelty taidemuoto. Myös grafiikkaa, piirustuksia ja valokuvia oli useammilla kuin yhdellä sivustolla. Yhdessä näyttelyssä oli myös uudempiin tekniikoihin nojaavaa taidetta, ku-

ten video- ja installaatiotaidetta. Originaalitaideoksen muodosta ja tekniikasta riippumatta www:ssä kaikki taideteokset olivat näytteillä still-valokuvina.

3.4.2 Galleriasivut

Myös otoksen 21 verkkogalleriaa muodostuivat useimmiten tekstistä ja still-kuvista. Fyysiseen galleriatoimintaan pohjautuvien ja ainoastaan www:ssä olevien verkkogallerioiden välillä ei otoksessa ollut merkittävää eroa medioiden käytössä, tekstien sisällössä eikä pääosin myöskään laajuudessa, joten käsittelen niitä tässä yhteydessä yhtenä joukkona. Vaikka sivustot painottuivat teksteihin ja still-kuviin, niin joitain poikkeuksiakin oli. Yhden taidegallerian www-sivuilla oli 3D-mallinnuksella tehty virtuaalinen galleriakierros, jonka ensisijainen tehtävä näytti kuitenkin olevan esitellä galleriatilaa, eikä niinkään taidenäyttelyä, joka sekin kyllä virtuaaliesittelyyn sisältyi. Yhden verkkogallerian sivuille sisältyi myös taideteosten valokuvien lisäksi fyysisessä galleriatilassa kuvattuja panoraamoja vanhoista gallerianäyttelyistä. Tyypillisestä kuva ja teksti -yhdistelmästä poikkesi myös yhden verkkogallerian yhteen veistokseen keskittyvä flash-esitys, joka sisälsi lineaarista kerrontaa, spiikkiä ja muuta äänimaailmaa.

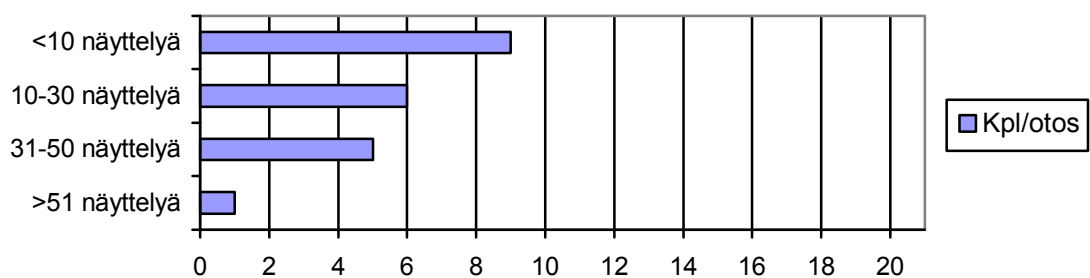
Otoksen galleriasivujen tekstien luonne ja esiintymistiheys vaihtelivat (Kuvio 8). Eri-tyyppisistä teksteistä yleisimpiä olivat teostiedot ja taiteilijoihin liittyvät tekstit.

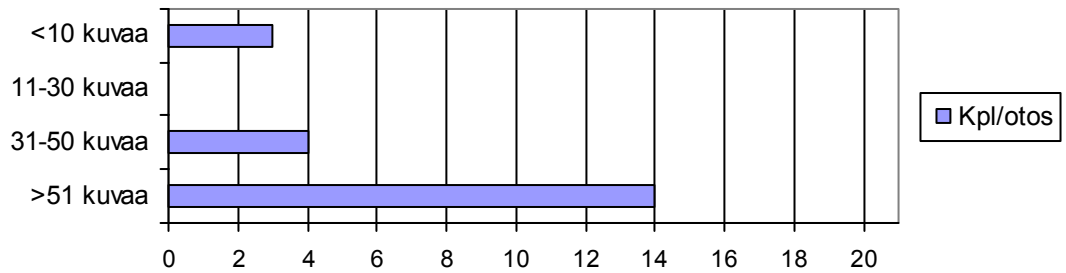
KUVIO 8. Galleriasivuilla esiintyvät tekstityypit. Otos: galleriasivut (21 kpl).

Perusteostiedot oli mainittu järjestelmällisesti ja laajasti 14 tapauksessa ja osittaiset teostiedot olivat myös kuudessa tapauksessa, jolloin ainoastaan yksi sivusto ei ilmoittanut teostietoja olleenkaan. Tosin tämäkin sivusto ilmoitti teostiedot varsin suppeassa myyntikokoelmaosiossaan. Teostiedot puuttuivat siis vain vaihtuvien näyttelyiden esittelyiden kohdalta. Myynnin kannalta teostiedot ovatkin varmasti tärkeämpiä kuin näyttelyesittelyssä, koska ostaja haluaa varmasti tarkat tiedot teoksen tekniikasta ja koosta ennen ostopäätöstä. Voidaan myös ajatella, että näyttelyesittelyjen kohdalla halutaan antaa mielikuva ensisijaisesti itse näyttelystä, eikä oikeastaan esitellä yksittäisiä teoksia. Toivottavaa joka tapauksessa olisi, että teostiedot kerrottaisiin, jottei teoksesta jää niiden puuttumisen vuoksi katsojalle väärää mielikuvia. Teoskoon jätti mainitsematta vain kolme sivustoja. Tyypillisiä galleriasivuilta löytyviä tekstejä olivat myös taiteilijoiden CV:t, joita oli otoksen 21 sivusta peräti 15:sta. Näyttelyiden esittelytekstejä oli seitsemällä otoksen 21 sivustosta. Esittelytekstejä oli erityisesti fyysisissä tiloissa toimivien gallerioiden www-sivuilla olevien näyttelyiden yhteydessä. Muutamissa tapauksissa sivuilla oli myös teoksiin tai teossarjaan liittyviä tekstejä sekä taiteilijan esittelytekstejä ja lehdistötiedotteita.

Verkossa olevien gallerioiden taiteen näytteillepanon laajuutta voi tarkastella kahden tekijän kautta. Ensiksikin laajuutta voi tarkastella sivuilta löytyvien näyttelyiden määrän suhteessa (Kuvio 9). Toiseksi voidaan tutkia, miten paljon teoskuvia sivustolla on (Kuvio 10).

KUVIO 9. Galleriasivujen laajuus näyttelyinä. Otos: galleriasivut (21 kpl).

KUVIO 10. Galleriasivujen laajuus teoskuvien lukumääränä (kaikki näyttelyt). Otoks: galleriasivut (21 kpl).

Fyysisissä tiloissa toimivien gallerioiden www-sivuilla oli enimmillään jopa yli 40 näyttelyn verkkoversiot (kaavion yli 50 näyttelyn tapaus ei koostu varsinaisista näyttelyistä vaan taiteilijakohtaisista taide-esittelyistä). Yleisintä oli kuitenkin, että näyttelyitä oli www-sivuilla alle 10. Näin oli yhdeksässä tapauksessa otoksen sivuista. Kolmessa tapauksessa sivustolla oli vain yksi näyttely katsottavana. Otoksen sivuista kuusi sijoittui näyttelyiden lukumäärän perusteella luokkaan 10–30 näyttelyä, ja viisi luokkaan 31–50 näyttelyä. Kaikissa itsenäisissä verkkogallerioissa ei harjoiteta säännöllistä vaihtuvien näyttelyiden toimintaa, joten niissä näyttelyiden määrä ei kasva samalla tavalla kuin fyysistä galleriatoimintaa harjoittavien gallerioiden sivuilla. Tosin kaikki vaihtuvia näyttelyitä järjestävät galleriat eivät myöskään säilytä vanhoja näyttelyitä sivuillaan. Otoksen suppeimman taidegallerian www-sivut olivat sellaiset, joissa ainoastaan parhaillaan meneillään oleva näyttely oli esillä teoskuvien muodossa.

Näyttelyiden korkeaksi nousevasta lukumäärästä johtuen sivustojen teoskuvamäärät (yhteensä kaikissa sivuston näyttelyissä) nousivat useimmiten yli 50 teoskuvan. Yli 50 teoskuvaa oli 14 sivustolla otoksen 21 galleriasivusta. Lisäksi neljä sivustoa, jotka jäivät tämän alle, sisälsivät kuitenkin yli 30 kuvaa. Alle 10 teoskuvan sivustoja oli vain kolme.

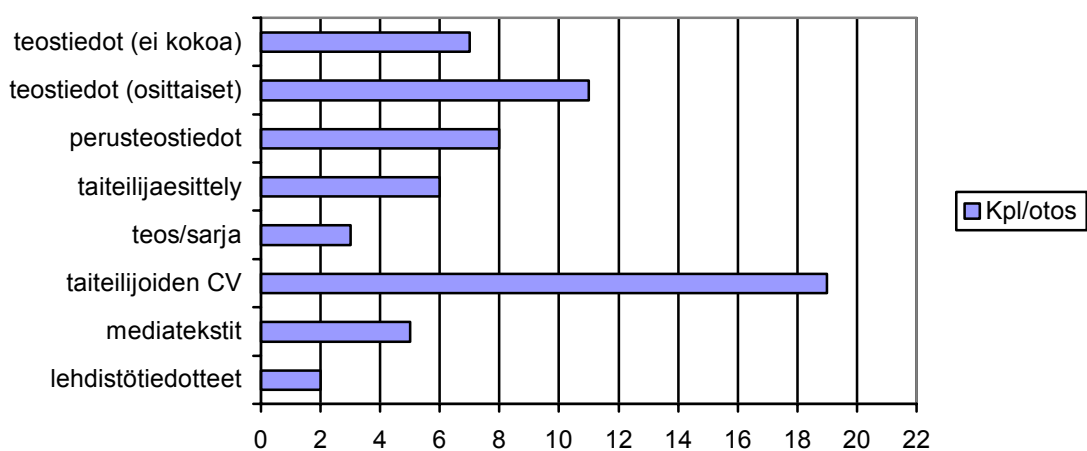
Samoin kuin museoiden sivuilla myös gallerioiden sivuilla ja verkkogallerioissa pidetään näytteillä enimmäkseen maalaus-, veisto- ja valokuvataidetta sekä grafiikkaa. Maalustaide ja grafiikka ovat edellisistä yleisimmät taidemuodot sivustoilla, vaikka myös kuvanveistoa ja valokuvia on useilla sivustoilla. Otoksessa oli mukana kuitenkin ympäristötaiteeseen erikoistunut verkkogalleria sekä myös verkkotaiteeseen keskittynyt verk-

kogalleria. Myös installaatioita ja videotaidetta oli esitelty lähinnä yksittäisinä tapauksina. Verkkotaidetta esittelevää galleriaa lukuun ottamatta muissa gallerioissa taideteokset olivat tekniikastaan huolimatta näytteillä still-kuvina. Verkkotaiteeseen keskittyneessä galleriassa oli sekä verkkoon suunniteltua originaalitaidetta että skannattuja tai digitoituja teoskuvia perinteisemmästä taiteesta.

3.4.3 Taiteilijasivut

Museo- ja galleriasivujen tapaan taiteilijoiden www-sivut muodostuvat pääasiassa still-kuvista ja teksteistä. Still-kuvien ja tekstien lisäksi kolmella sivustolla oli käytetty videota. Yhdessä tapauksessa video oli osa taideteosta. Toinen tapaus esitteli videon avulla liikkuvia osia sisältävien veistosten toimintaa. Kolmannessa tapauksessa puolestaan oli kuvattu ääniperformanssia, josta oli laitettu näytteitä taiteilijan sivuille. Neljällä sivulla oli myös hyödynnetty ääntä. Kahdessa tapauksessa ääni liittyi esillä olevaan verkkotaideteokseen. Kahdessa muussa tapauksessa ääni liittyi videoon eli ääni oli lähtöisin kuvatuista teoksista ja niitä ympäröivästä äänimaailmasta. Erään taiteilijan www-sivulla oli esitelty myös still-kuvista tehtynä flash-esityksenä yksi installaatioteos, mikä myös poikkesi still-kuvien ja tekstien muodostamasta tyypillisestä kaavasta.

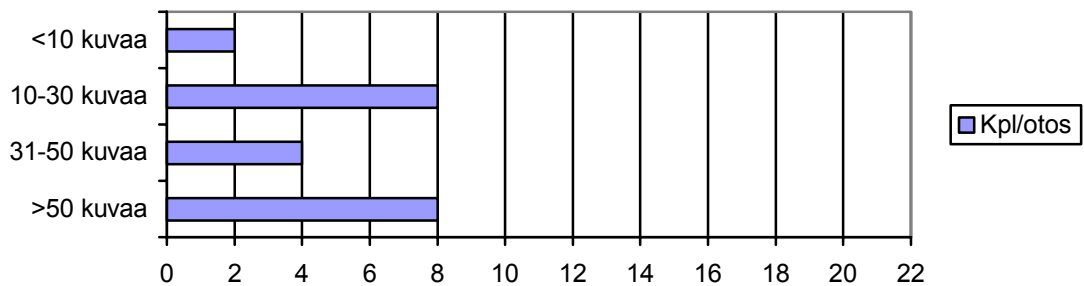
Taiteilijoiden www-sivuilla käytetyt tekstityypit olivat pääosin samanlaisia kuin muillakin tutkimusaineiston taidesivuilla. Tekstit jakaantuvat toisaalta itse teoksiin liittyviin ja toisaalta taiteilijoihin liittyviin teksteihin (Kuvio 11).

KUVIO 11. Taiteilijasivuilla esiintyvät tekstityypit. Otos: taiteilijasivut (22 kpl).

Perusteostiedot oli mainittu järjestelmällisesti ja laajasti vain kahdeksassa tapauksessa, mutta ainakin osittaiset teostiedot löytyivät vielä 11 sivustolta. Esimerkiksi teoskoon jätti mainitsematta seitsemän sivustoa. Kolmella www-sivulla teostietoja ei ilmoitettu ollenkaan. Muita tyypillisiä taiteilijoiden sivuilta löytyviä tekstejä olivat taiteilijoiden CV:t (otoksen 22 sivusta peräti 19:llä). Lisäksi jonkin verran oli myös taiteilijaesittelyjä, (otoksen 22 sivusta kuudella) ja lehtiartikkeluja ja -kriittikkejä (viidellä sivulla). Muutamissa tapauksissa sivuilla oli myös teoksiin tai teossarjaan liittyviä tekstejä ja lehdistötiedotteita sekä joitain yksittäisiä muita tekstejä.

Kuvamäärän suhteen taiteilijoiden sivuissa oli vaihtelua. Suppein sivusto esitteli yhdeksän teoskuvaa ja laajin 130 teoskuvaa (Kuvio 12).

KUVIO 12. Taiteilijasivujen laajuus teoskuvien lukumääränä. Otos: taiteilijasivut (22 kpl).

Otoksen 22 sivustosta kahdessa teoskuvaa oli alle kymmenen. Luokkiin 10–30 kuvaa ja yli 50 kuvaa sijoittui molempiin kahdeksan otoksen sivuista. Luokkaan 31–50 kuvaa kuului neljä otoksen www-sivuista. Suuri osuus otoksen sivustoista oli siis teoskuvamäärältään laajoja, yli 50 kuvaa sisältäviä. Erittäin suppeita sivustoja oli vain kaksi.

Taiteilijoiden www-sivuilla esiteltyn taideteoksiin ja niiden tekniikoihin vaikuttaa otoksen valintamenetelmä. Koska taiteilijat on valittu Suomen kuvanveistäjäliiton, Taidemaalariiliiton ja Muu ry:n jäsenluettelosta, niin kyseisten liittojen edustamat taidemenetelmät näkyvät myös otoksessa. Otoksen 22 taiteilijasivustossa eniten esiteltiin veistotaiteen teoksia. Myös installaatio- ja tilataideteokset sekä maalaustaide olivat tyypillisiä

taidesisältöjä sivuilla. Jonkin verran mukana oli myös valokuvia, video-, DVD- ja elokuvateoksia sekä verkko-, performanssi-, ympäristö- ja maataidetta ynnä muita taide-
muotoja. Myös taiteilijoiden sivuilla teokset esiteltiin useimmiten still-kuvina
originaaliteosten muodosta huolimatta, vaikkakin videota oli käytetty joitain kertoja
originaaliteosten havainnollistamiseen.

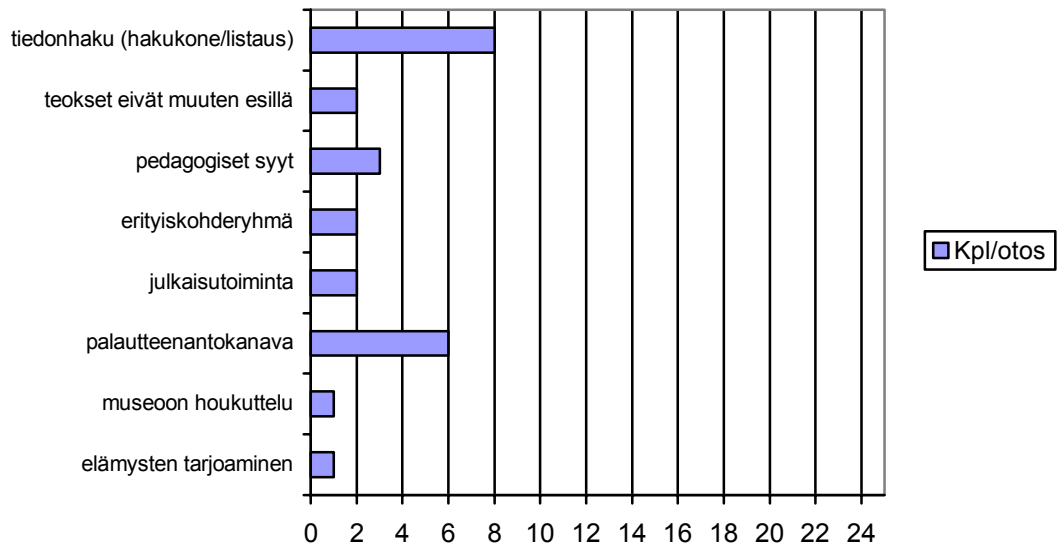
3.5 Näytteillepanon syyt ja tavoitteet

3.5.1 Museosivut

Taidetta esittelevien www-näytteillepanojen taustoilta on löydettävissä erilaisia vaikutteita ja syitä, miksi taidetta on lähdetty tuomaan verkkoon. Yhdellä museosivustolla voi olla useitakin syitä laittaa taidetta esille Internetiin (Kuvio 13). Osa tavoitteista, joita taiteen esittelyllä toivotaan saavutettavan, on suoraan kirjattu sivustoille, osa on pääteltävissä taidesivujen sisältöjen ja toimintojen perusteella.

Koska osa huomioista on luonteeltaan yleisiä (kuten huomio siitä, että www-näytteillepanolla toimii jo loppuneiden näyttelyiden dokumenttina), mutta kuitenkin vaikeasti pelkän www-sivuston havainnoinnin perusteella minkään tietyn näytteillepanon syyksi tai tavoitteeksi kiinnitettäviä, en pidä järkevänä tai tarpeellisena koota kaikkia näitä huomioita kaavioon. Kaaviossa on vain selkeästi sivuista luettavat ja niihin liitettävät tavoitteet, muut huomiot ovat pelkästään tekstissä.⁶⁹

⁶⁹ Lisää www-näytteillepanojen taustalla olevista tavoitteista on kyselytulosten yhteydessä luvussa 5.1 *Kysely museo-, galleria- ja taiteilijasivujen vastuuhenkilöille*.

KUVIO 13. Museosivujen taiteen näytteillepanon syyt ja tavoitteet. Otos: museosivut (25 kpl).

Museoiden taidesivujen perustamisen ilmeisiä syitä ovat halu esitellä yksittäisiä museonäyttelyitä tai museota ja sen kokoelmia. Otoksen 25 museosivusta kahdeksan palvelee selkeästi tiedonhaun tarpeita. Niissä on mahdollisuus etsiä tietoa erilaisten listausten (esimerkiksi taiteilijan tai teoksen nimen) tai hakukoneen avulla. Monilla niistäkin sivustoista, joilla ei ole hakukoneita tai muita tiedonhakua helpottavia välineitä, tekstimuotoisen tiedon jakamisella on vahva merkitys. Näyttelyn teemaan, taiteilijan elämään tai itse teokseen keskittyvät artikkeli- ja analyysitekstit ovat varsin yleisiä teoskuvien yhteydessä olevia elementtejä. Kyseessä ei kuitenkaan ole mikään taiteen www-näytteillepanon erityispiirre, koska teksti-informaatiota on yleensä jonkin verran saatavilla myös varsinaisten museonäyttelyiden yhteydessä esimerkiksi näyttelykatalogien muodossa. Sellaisia www-näytteillepanoja, joiden taustalla ei ole aiempaa museonäyttelyä tai jotka laajentavat näyttelyn teemaa, voidaan pitää myös tietoa kokoavina näyttelypanotapoina. Erityisesti ne kaksi otoksen sivustoa, jotka kuuluvat verkkojulkaisusarjaan, ovat tällaisia yhden taiteilijan ympärille kiertyviä tietopaketteja.

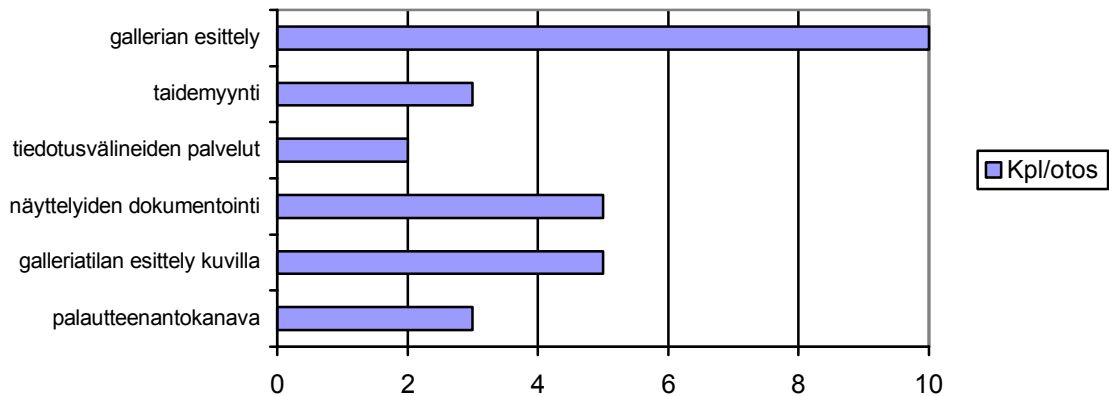
Kahden museosivun yhteydessä ilmaistiin suoraan verkkonäytteillepanon motivaatioksi se, etteivät teokset voi olla aina esillä museossa. On siis yleisön palvelun kannalta hyvä, että teokset ovat edes www:ssä katsottavissa. Kolmella sivustolla motivaatioksi ilmaistiin pedagogiset syyt. Sivustoilla opettajat voivat tutustua etukäteen näyttelyyn ja saavat

opastusta siihen, miten oppilaiden kanssa voidaan läpikäydä näyttelyä. Verkkonäyttelyiden tarkoituksena voi olla myös erityiskohderyhmien huomioiminen. Otoksessa oli esimerkiksi mukana näkövammaisille suunniteltu verkkonäyttely, jossa teoksia kuvailtiin käyttäjälle äänen välityksellä. Lisäksi yhden kokoelmaesittelyn yhteydessä oli lapsille oma osionsa. Kahdessa tapauksessa taidetta tuotiin esille museoiden sivuilla myös osana julkaisutoimintaa. Www-sivuilla voidaan siis täydentää, levittää digitaalisessa muodossa ja mahdollisesti korvata osittain museoiden perinteisiä painotuotteita. Voidaan myös olettaa, että vaihtuvien näyttelyiden esittelyiden säilyttäminen museon www-sivuilla ajaa myös näyttelyiden dokumentoinnin ja arkistoinnin tehtävää. Varsinaisen museotilassa olleen näyttelyn päätyttyä näyttelyä on mahdollista tarkastella vielä ainakin www:ssä.

Yhdellä otokseen kuuluvalla www-sivulla näyttelyn verkkoversion päämääräksi asetettiin jopa elämyksien tarjoaminen verkossa, jotta käyttäjä saa virikkeitä lähteä myös paikalle. Www-näytteillepano voi toisin sanoen parhaimmillaan olla itsessään hyvin kokemuksellinen, mutta sillä voidaan myös tukea perinteistä näyttelytoimintaa ja houkutella kävijöitä museoon. Sivustot antavat myös usein mahdollisuuden kommentoida ja antaa palautetta sivujen sisällöstä. Ainakin sähköpostiosoite löytyy yleensä tähän tarkoitukseen, mutta lisäksi kuudella sivustolla oli myös joko palautelomake tai vieraskirja.

3.5.2 Galleriasivut

Galleriesivujen tavoitteet ja perustamisen syyt vaihtelevat riippuen siitä, onko kyse ensisijaisesti fyysistä galleriatoimintaa tukevista sivuista vai pelkästään www:ssä toimivasta verkkogalleriesivustosta. Tarkastelenkin erikseen näitä kahta ryhmää. Fyysistä galleriatoimintaa harjoittavien taidegallerioiden www-sivujen yhtenä, usein tärkeimpänä, tarkoituksena voidaan pitää gallerian sekä sen näyttelyiden ja myyntikokoelmien esittelyä (Kuvio 14). Galleriat ikään kuin todistavat olemassaolostaan olemalla esillä myös www:ssä, jolloin kyse on myös yleisön palvelusta. Tämän voidaan katsoa koskevan kaikkia kymmentä otoksessa mukana olevia gallerioiden www-sivuja.

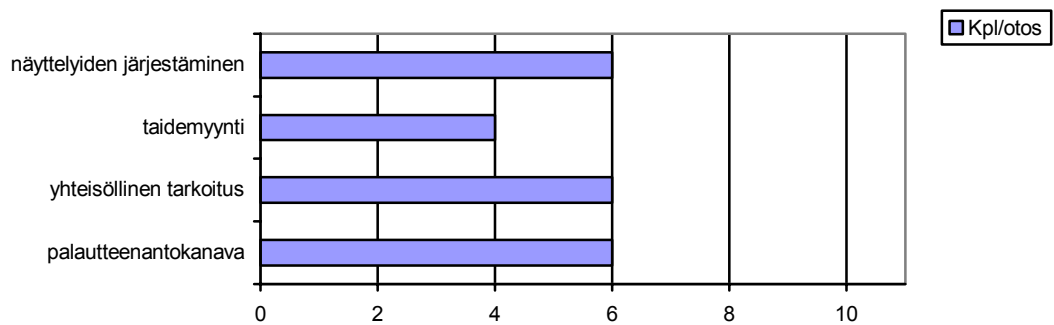
KUVIO 14. Fyysisessä tilassa toimivien gallerioiden www-sivujen taiteen näytteillepanton syyt ja tavoitteet. Otos: galleriasivut – ensisijaisesti fyysistä toimintaa harjoittavien gallerioiden www-sivut (10 kpl).

Fyysistä toimintaa harjoittavien taidegallerioiden www-sivuista kolmella kymmenestä rohkaistaan lisäksi suoraan taiteen ostamiseen verkon välityksellä. Näissä tapauksissa taidenäyttelyiden teosesittelyistä on mahdollista päästä suoraan tilauslomakkeeseen. Kahdella sivustolla on erikseen nimettyinä lehdistötiedotteet, jolloin tiedotusvälineiden palvelun rooli korostuu. Kuten museoiden www-sivujen myös gallerioiden vaihtuvia näyttelyitä säilyttävien www-sivujen yhtenä päämääränä voidaan pitää näyttelyiden dokumentointia ja arkistointia digitaalisessa muodossa. Viidellä sivustolla kymmenestä säilytettiin selkeästi näyttelyiden esittelyjä pitkältikin ajalta. Taidegallerioiden kohdalla verkkonäyttelyiden säilyttämisen taustalla voivat olla tosin myös käytännölliset syyt. Usein vaihtuvien näyttelyiden myymättömiä taideteoksia jää gallerian myyntikokoelmaan. Rajanveto näyttelyiden ja myyntikokoelman välillä ei aina olekaan yksinkertaista. Taideteokset voivat olla suoraan myytävänä verkkonäyttelyiden kautta ilman tarvetta erilliselle myyntikokoelmalle.

Eräs taidegallerioiden www-sivuilla toistuva tekijä on fyysisen galleriatilan esittely pohjapiirrosten ja valokuvien avulla. Neljällä sivuilla kymmenestä oli sekä kuvia tiloista että pohjapiirros. Lisäksi yhdellä sivustolla oli pelkkä pohjapiirros ja yhdellä oli 3D-mallinnus galleriatilasta. Puolet sivustoista esitteli siis jollain tavalla visuaalisessa muodossa fyysisiä galleriatiloja. Kuvien ja pohjapiirrosten tarkoituksena lienee ensisijaisesti havainnollistaa galleriaa vuokraaville taiteilijoille tilojen kokoa ja muita taiteen esittelyn kannalta olennaisia ominaisuuksia, vaikkakin ne voivat kiinnostaa myös galleriankävi-

jöitä. Gallerioiden www-sivut voivat toimia myös palautteenantokanavana gallerian ja yleisön välillä. Kolmella sivustolla kymmenestä oli joko palautelomake tai vieraskirja, johon kävijät saivat jättää kommentteja.

Pelkästään www:ssä olevien verkkogallerioiden taustalla olevat syyt ja tavoitteet olivat osittain samoja kuin ensisijaisesti fyysistä toimintaa harjoittavilla galleriasivuillakin. Joitain erojakin silti oli (Kuvio 15).

KUVIO 15. Pelkästään www:ssä olevien galleriasivujen taiteen näytteillepanon syyt ja tavoitteet. Otos: galleriasivut – pelkästään www:ssä olevat verkkogalleriat (11 kpl).

Pelkästään www:ssä olevien verkkogallerioiden perustamisen taustalla vaikuttaa otoksen perusteella olevan usein yhteisölliset syyt. Kuusi 11 verkkogalleriasta on joko jonkin tietyn taiteenlajin harjoittajia (esimerkiksi ympäristötaide) varten tai jotain taiteilijayhteisöä tai -yhdistystä (esimerkiksi Kauhajoen taideyhdistys ry) ajatellen perustettu. Ilmeinen syy verkkogallerioiden taustalla on myös taiteilijoiden ja heidän työnsä esiintuominen. Tässäkin korostuu usein erilaisten yhteisöjen ja seurojen halu esitellä jäsenistöään. Esimerkiksi tietyn taiteilijan, taidesuuntauksen tai maantieteelliseen alueeseen esiintuominen olivat otoksessa näkyviä syitä verkkogallerian perustamiselle. Neljä verkkogalleriaa ilmaisee tilauslomakkeilla tai muuten suoraan, että www-sivujen kautta harjoitetaan taidemyyntiä. Vaikka suoranaista myyntitoimintaa ei sivuston kautta harjoitettaisikaan, niin sivustot kuitenkin todennäköisesti tukevat myyntiä tarjoamalla mahdollisille ostajille väylän, jota kautta tutustua taiteilijoiden teoksiin ja ottaa yhteyttä taiteilijoihin. Yhteydenottoa varten sivustoilla on yleensä tarjolla jonkinlaiset mahdollisuudet esimerkiksi sähköpostin lähettämiseen. Pelkästään www:ssä olevien verkkogallerioiden koh-

dalla kuusi tapausta 11:sta antaa mahdollisuuden kävijäpalautteeseen myös vieraskirjan tai lomakkeen kautta.

Kolmella pelkästään verkossa toimivalla verkkogallerialla on säännöllinen näyttelykalenteri eli sivustolla on tarkoitus järjestää vaihtuvia näyttelyitä. Näiden lisäksi kolmella sivustolla laajan näyttelytoiminnan tärkeys nousee muutoin vahvasti esiin, vaikka toiminta ei olekaan säännömukaista. Myös muita yksittäisiä tekijöitä voi helposti nähdä sivustojen tarkoituksina. Esimerkiksi ympäristötaiteen sivuston tarkoituksena voidaan nähdä niin kutsutun katoavan taiteen dokumentointi. Ympäristötaiteen teokset ovat usein luonteeltaan tilapäisiä. Ne ovat myös yleensä paikkaan sidottuja, ja niitä ei voi kierrättää näyttelystä toiseen, joten ympäristötaiteen esittely www-sivustolla on sikälikin perusteltua. Eri asia on sitten, miten havainnollisen kuvan teoksista saa tekstien ja still-kuvien avulla.

3.5.3 Taiteilijasivut

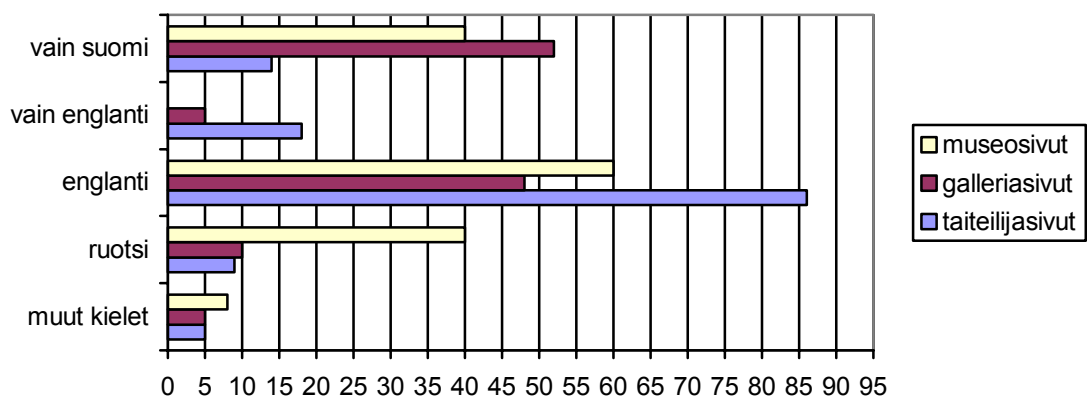
Taiteilijoiden www-sivujen tavoitteena ja ensisijaisena päämääränä on mitä ilmeisimmin kyseisen taiteilijan esiintuominen, tavoitettavaksi tekeminen sekä työn ja teosten esittely. Taiteilijan olemassaolo median ja yleisön silmissä voidaan tietyllä tavalla taata, kun taiteilija on tavoitettavissa www:ssä. Verkon välityksellä voidaan ainakin jossain määrin mahdollistaa taiteilijaa koskevan tiedon ja mielikuvien leviäminen eli taiteilijan julkisuuteen tulo. Edellisen voidaan katsoa koskevan kaikkia taiteilijoiden kotisivuja. Joitain spesifimpiäkin tarkoituksia otoksen taiteilijasivuista oli havaittavissa. Neljää sivustoa käytettiin selkeästi myynti- ja markkinointitarkoituksessa. Sivustoilla tuotiin suoraan ilmi, että sivujen kautta oli ostettavissa joko taideteoksia tai taiteilijasta kertovia kirjoja tai muuta vastaavaa. Myynnin kasvattaminen on siis yksi taiteilijasivujen mahdollinen tehtävä.

Vuorovaikutteisuus taiteilijan ja yleisön välillä korostui joillain sivustoilla vieraskirjojen ja palautelomakkeiden muodossa. Www-sivujen tarkoituksena voi olla taiteilijan ja yleisön välisen kommunikaation edistäminen ja parantaminen. Kuvataiteilijathan eivät muiden esiintyvien taiteilijoiden tavoin välttämättä saa työstään yhtäläillä suoraa palautetta taidekuluttajilta, jolloin viestinnän kaksisuuntaisuus voi jäädä vähäiseksi. Www-

sivut voivat osaltaan helpottaa tätä tilannetta. Neljällä sivustolla yhteydenotto taiteilijaan oli tehty helpoksi palautelomakkeen tai vieraskirjan muodossa. Muiltakin sivustoilta oli löydettävissä taiteilijan sähköpostiosoite ja muita yhteystietoja, mutta palautelomakkeet ja vieraskirjat ilmaisevat pelkkää sähköpostiosoitetta selkeämmin sen, että taiteilija haluaa saada palautetta sivuistaan ja töistään.

3.6 Kansainvälisyys

Tutkimusaineistoni koostui suomalaisista www-sivuista, mutta www:n kansainvälisyys kävi ilmi jossain määrin myös niistä. Havainnoin aineistoa läpikäydessäni sivustoilla käytettyjä kieliä (Kuvio 16).

KUVIO 16. Www-sivustoilla käytetyt kielet prosentteina (%) tutkimusaineiston eri otoksissa.

Museoiden sivuista kaikki olivat pääasiassa suomenkielisiä ja 40 prosenttia sivustoista oli luettavissa yksinomaan suomeksi. Englanninkielinen versio sisältyi 60 prosenttiin sivustoista ja lisäksi 40 prosenttia sivuista oli luettavissa myös ruotsiksi. Yhdellä sivustolla oli lisäksi saksan- ja ranskan-kieliset versiot sekä yhdellä sivustolla oli viittomakielisiä osioita. Näitä muita kieliä oli siis yhteensä kahdeksassa prosentissa museosivuista.

Galleriesivustoista pelkästään suomeksi luettavissa olevia oli 52 prosenttia. Sivustoista englanninkielellä luettavissa oli 48 prosenttia. Yksi sivusto oli pelkästään englanninkie-

linen. Sivuihin viidessä prosentissa oli englannin ja suomen lisäksi myös muita kielivaihtoehtoja. Käytännössä kahdella sivustolla esiintyi ruotsia ja yhtä sivustoa pystyi lukemaan saksaksi, ranskaksi, italiaksi ja espanjaksikin.

Taiteilijoiden kotisivuista yksinomaan englanniksi oli 18 prosenttia, näillä ei siis ollut suomenkielisiä sisältöjä. Tätä selittää osittain kyseisten taiteilijoiden äidinkieli, kaikki otoksen taiteilijat eivät ole suomenkielisiä. Toisaalta Englanti on muutenkin Internetin valtakieli, jota kannattaa käyttää, jos tavoitteena on sivuston kautta saada ja ylläpitää kansainvälisiä kontakteja. Täysin englanninkielisten sivujen lisäksi muutama muukin sivusto oli pääasiassa englanninkielinen, vaikka niiltä löytyi myös suomenkielisiä sisältöjä. Englanninkielellä sivuja pystyi lukemaan kaiken kaikkiaan 86 prosentissa tapauksista. Pelkästään suomenkielisiä sivustoja oli vain 14 prosenttia kotisivuista. Englannin lisäksi muita vieraita kieliä oli käytetty vähän: osittain ruotsinkielisiä sivustoja oli kaksi ja osittain ranskankielisiä yksi, yhteensä siis viisi prosenttia kaikista sivuista.

3.7 Museo-, galleria- ja taiteilijasivujen väliset yhteneväisyydet ja erot

Www-näytteillepanon lähtökohtana sekä museosivujen että fyysistä galleriatoimintaa harjoittavien galleriasivujen kohdalla oli tyypillisimmin edeltävä fyysinen näyttely tai kokoelma. Pelkästään verkossa olevien galleriasivujen taustalla vastaavia konkreettisia, fyysisiä malleja näyttelyille ei ollut. Museosivuilla oli lisäksi jonkin verran muitakin näytteillepanolähtökohtia. Taiteen www-näytteillepano oli saattanut lähteä liikkeelle esimerkiksi pelkän teeman kautta tai aiheesta tehdystä kirjasta. Museoiden toiminta on gallerioihin verrattuna muutenkin monipuolisempaa, koska museoilla on näyttelytoiminnan lisäksi muun muassa tutkimus- ja opetusvelvollisuuksia sekä niihin liittyvää julkaisutoimintaa. Tätä taustaa vasten on ymmärrettävää, että museoiden näytteillepanon lähtökohdat ovat myös gallerioita monipuolisemmat. Taiteilijasivujen teosesittelyjen taustalla oli harvoin fyysistä näyttelyä, vaikka muutama sellainenkin tapaus otoksessa oli.

Missään otosryhmässä ei hyödynnetty runsaasti verkon mahdollistamaa monimediaisuutta. Jokaisessa otosryhmässä oli muutama sivusto, jolla käytettiin esimerkiksi ääntä

tai panoraamaa taiteen esittelyssä, mutta pääosin sivustot koostuivat still-kuvista ja teksteistä. Erityyppisiä tekstejä oli eniten museosivuilla. Galleria- ja taiteilijasivuilla tyypillisimmin esiintyvä, taiteen esillepanoa tukeva teksti oli taiteilijan CV. Erityisesti taiteilijasivujen kohdalla CV:n asema korostui, mikä on selvää, koska nämä sivustot keskittyvät nimenomaan yhden taiteilijan esittelyyn toimien samalla taiteilijan markkinointivälineenä ja portfoliona. CV on hyvä keino kertoa tiiviissä muodossa taiteilijan saavutuksista ja asemasta taidemaailmassa. Museot sen sijaan pyrkivät kertomaan myös laajemmin omasta toiminnastaan – kokoelmista, näyttelyistä ja niiden taustalla olevista teemoista – eivät pelkästään yksittäisten taiteilijoiden ansioista. Taideteoksiin liittyvien teostietojen merkinnät vaihtelivat. Parhaiten kaikki tärkeimmät teostiedot mainittiin galleriasivuilla, museo- ja taiteilijasivuilla oli enemmän puutteita.

Suurin osa otoksen galleriasivuista sisälsi yli 50 teoskuvaa. Galleriasivustot koostuivat usein monista eri näyttelyistä. Näyttelymäärä vaikutti teoskuvien kokonaismäärään sivustolla niin, että mitä enemmän sivuilla oli näyttelyitä sitä enemmän oli myös kuvia. Museosivujen näyttelyitä ja kokoelmatietokantoja tarkastelin erillisinä kokonaisuuksina, mutta silti niissäkin yleisin sivuston koko kuvamäärinä oli yli 50 kuvaa. Erityisesti taideteostietokannat olivat usein laajoja teoskuvamäärissä. Taiteilijasivuista enemmistö sivuista kuului joko 10–30 kuvan tai yli 50 kuvan luokkaan. Alle kymmenen kuvan sivuja oli kussakin otosryhmässä vain muutamia eli teoskuvamäärinä sivustot olivat yleensä melko laajoja.

Taiteen www-näytteillepanojen motivaatiotekijät olivat tutkimusaineiston perusteella moninaisia. Ilmeisiä syitä, jotka koskevat ainakin jossain määrin kaikkia sivustoja, ovat esimerkiksi halu esitellä näyttelyitä ja kokoelmia sekä galleriaa, museota tai taiteilijaa. Museoiden kohdalla muista syistä esiin nousi tiedonhaun mahdollisuuden ja palautteenantokanavan tarjoaminen. Fyysistä galleriatoimintaa harjoittavien gallerioiden kohdalla galleriatilan esittely ja näyttelyiden dokumentointi olivat selkeitä sivujen päämääriä. Pelkästään www:ssä olevien gallerioiden tarkoituksena puolestaan oli näyttelyiden järjestäminen verkossa sekä yhteisölliset syyt. Taiteilijoilla tarve olla esillä myös verkossa lienee se tärkein syy omien kotisivujen perustamiseen.

Tutkimusaineiston sivustoilla oli usein pyritty palvelemaan myös kansainvälistä yleisöä. Www:n valtakieli, englanti, oli suomen lisäksi useimmiten käytetty kieli. Erityisesti yksittäisten taiteilijoiden www-sivuilla englanninkieliset versiot olivat tyypillisiä, ja taiteilijoiden kotisivuilla oli myös otosryhmistä eniten jätetty suomenkieli kokonaan pois ja keskitytty pelkästään englantiin. Museo- ja erityisesti galleriasivuista monet olivat pelkästään suomenkielisiä. Taiteilijoille kansainvälisten kontaktien syntyminen voi olla työ- ja näyttelytilaisuuksien takia erittäin toivottavaa, mikä saattaa selittää sivujen runsasta englannin kielen käyttöä. Museoille ja gallerioille kansainvälisten kontaktien tärkeys riippuu suuresti museon tai gallerian toimialueesta. Jos galleria on esimerkiksi rajannut taidetoimintansa jonkin tietyn alueen taiteilijoiden esittelyyn, niin kansainvälisyys ei välttämättä ole www-sivuillakaan päällimmäisenä intressinä. Muita kieliä kuin englantia ja suomea käytettiin tutkimusaineistossa vain vähän. Ainoastaan museoiden sivuilla ruotsin kieli nousi selkeästi esiin. Koska taidemuseot ovat usein kunnan tai valtion alaisia laitoksia, niiden kielivalinnoissa näkyy yksityisiä tahoja, kuten gallerioita ja yksittäisiä taiteilijoita, enemmän virallinen suomalainen kielipolitiikka. Ruotsin kielihän on toinen virallinen kieli Suomessa, joten palvelujen tarjoaminen myös ruotsinkielisille on siksi museoille luontevaa toimintaa.

4 NÄYTTELYIDEN JA GALLERIOIDEN REMEDIAATIOT VERKOSSA

4.1 Remediaation kaksoislogiikka: välittömyys ja hypermediaalisuus

Fyysisessä tilassa olevien taidenäyttelyiden ja -gallerioiden sekä niitä vastaavien taidesivustojen välisen suhteen hahmottamisessa käytän apuna *remediaation* käsitettä. Bolterin ja Grusinin mukaan uudet mediat esitellään aina ajanmukaistettuina ja paranneltuina versioina vanhemmista medioista. Tästä näkökulmasta katsottuna digitaalista mediaa voidaanakin parhaiten ymmärtää tarkastelemalla, miten se kunnioittaa ja toistaa vanhempia medioita sekä miten se kilpailee niiden kanssa.⁷⁰ Bolter ja Grusin käyttävät käsitettä *remediaatio* kuvaamaan ilmiötä, jossa yhden median representaatio ilmenee toisessa mediassa. He pitävät *remediaatiota* uuden digitaalisen median määräävänä piirteenä.⁷¹ Remedioitumista tapahtuu tosin myös muissa medioissa, vanhemmat mediat muun muassa muokkaavat itseään vastauksena uuden median tuomille haasteille. Eri-tyistä uudessa mediassa ovatkin ne keinot, joilla se remedioi vanhoja medioita.⁷² *Remediaatio* ei myöskään ole uuden digitaalisen median myötä syntynyt ilmiö, vaan Bolter ja Grusin löytävät esimerkkejä siitä aina renessanssista ja lineaariperspektiivin keksimisestä lähtien.⁷³

Remediaatio on siis eräänlaista mediasisältöjen ja -muotojen ”kierrättämistä” eri medioiden välillä. Verkkonäyttelyt ja -galleriat ovat uusia medioita, jotka hyödyntävät vanhojen medioiden muotoja ja/tai sisältöjä. Verkkonäyttelyiden taustalla olevat mallit tulevat ensisijaisesti museo- ja gallerianäyttelyistä sekä mahdollisesti myös painetuista näyttely- ja taidejulkaisuista.

Bolterin ja Grusinin mukaan *remediaatiossa* vaikuttaa kaksoislogiikka: mediat uusiutuessaan ja remedioidessaan muita pyrkivät toisaalta välittömyyteen (*immediacy*) ja toisaalta hypermediaalisuuteen (*hypermediacy*). Välittömyyden logiikka tarkoittaa median

⁷⁰ Bolter & Grusin 2002, 14–15.

⁷¹ Bolter & Grusin 2002, 45.

⁷² Bolter & Grusin 2002, 15.

⁷³ Bolter & Grusin 2002, 21.

häivyttämistä taustalle niin, että esitetty asia itsessään korostuu. Välittömyydelle vastakkaisesti hypermediaalisuuden logiikka puolestaan viittaa median korostumiseen.⁷⁴ Toisin sanoen välittömyys ja läpinäkyvyys mediassa viittaavat siihen, että median rooli informaatiota välittävänä tekijänä unohtuu ja käyttäjä kokee olevansa ikään kuin suorassa yhteydessä todellisuuteen. Hypermediaalinen media puolestaan korostaa median piirteitä ja välineen kiehtovuutta sinänsä. Logiikat ovat riippuvaisia toisistaan. Bolterin ja Grusinin mukaan remediaatio saa meidät tietoiseksi medioista välineinä, sillä jokaisen median lupaamasta entistä välittömämmästä ja autenttisemmasta kokemuksesta seuraa itse asiassa huomion kiinnittäminen tähän uuteen mediaan.⁷⁵

Digitaalisessa mediassa hypermediaalisuus näkyy parhaiten ”ikkunoidussa tylissä”, joka toistuu muun muassa www:ssä ja työpöytäkäyttöliittymässä. Vaikka muun muassa työpöytäanalogian tarkoituksena lienee alun perin ollut läpinäkyvyyden ja välittömyyden saavuttaminen käyttöliittymässä tutun symboliikan avulla, niin käytännössä tietokoneen käyttäjä joutuu toistuvasti huomioimaan sen, että on käyttämässä tietokonetta. Lukuisten ikkunoiden sisältöjen epäyhtenäisyys sekä interaktiota vaativat painikkeet ja menut muistuttavat jatkuvasti mediasta.⁷⁶

4.2 Remediaation ilmeneminen taidesivuilla

Verkkonäyttelyt, -galleriat ja muut taidesivut toistavat monia piirteitä perinteisistä, fyysisessä tilassa olevista taidenäyttelyistä. Näyttelyiden sisällöt ovat luonnollisesti ilmeisin kierrätettävä asia. Otokseen kuuluvista museosivuista suurin osa toisti sisältönsä tai teemansa puolesta jotain museon näyttelyä tai kokoelmakokonaisuutta. Museoiden resurssien näkökulmasta tällainen samojen sisältöjen kierrättäminen eri medioissa on järkevämpi vaihtoehto kuin hajottaa muutenkin riittämättömiä resursseja erillisten sisältöjen luomiseen. Myös niiden taidegallerioiden, jotka ensisijaisesti toimivat fyysisissä tiloissa, www-sivujen sisältö vastasi gallerian näyttely- ja taidemyyntitoiminnan sisältöjä.

⁷⁴ Bolter & Grusin 2002, 5-6.

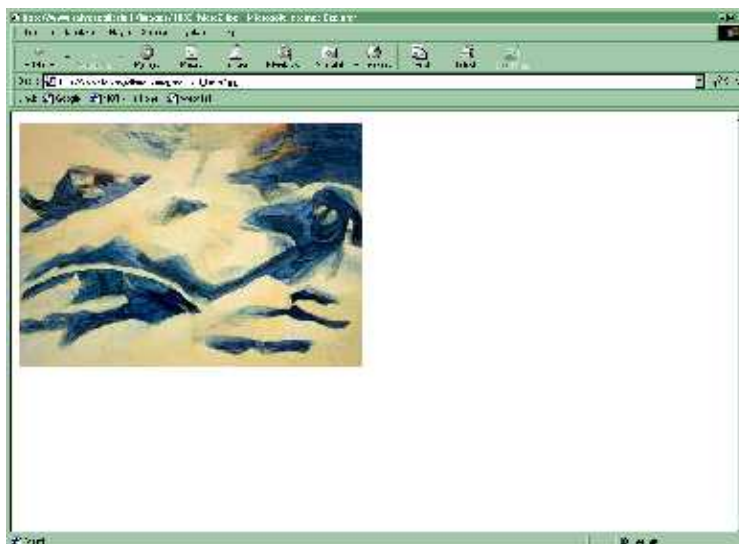
⁷⁵ Bolter & Grusin 2002, 19.

⁷⁶ Bolter & Grusin 2002, 31–33.

Toinen selkeästi huomattava toistuva ilmiö taiteen esittämisessä www:ssä on kuvien asettaminen valkoiselle taustalle. Taidemuseoiden ja -gallerioiden seinien valkoinen väri toistuu taiteen www-näytteillepanojenkin taustalla. Museosivujen otoksen 25 taidesivusta 72 prosentissa ainakin teoskuvien tausta oli valkoinen. Samoin 21 galleriasivusta 76 prosentissa kuvat olivat valkoisen taustan päällä. Sama ilmiö ei tosin toistu enää taiteilijoiden kotisivuilla, joissa vain puolet asettaa teoskuvat valkoiselle taustalle. Yksi mahdollinen selitys tälle on, että koska museot ja galleriat esittelevät sivustoillaan lukuisia ei taiteilijoita, sivustojen on oltava tarpeeksi neutraalit erityylisten taiteilijoiden ja teosten esittelyyn. Visuaalinen suunnittelu on myös oma taitolajinsa, jossa halutaan todennäköisesti ottaa varmanpäälle ja välttää ylilyöntejä. Yksittäiset taiteilijat puolestaan voivat suunnitella kotisivunsa rohkeammin omista lähtökohdistaan ja mieltymyksistään lähtien. Myös www-sivujen tekemisen ammattitaitoisuus vaikuttaa sivustojen ulkoasuun. Aloitteleva kotisivujen tekijä käyttää sivuillaan helpommin muun muassa ohjelmistoihin sisältyviä valmiita taustakuviointeja ja -värejä. Tällainen tyyli näkyi erityisesti taiteilijasivujen otoksessa.

Myös modernistiseen näyttelyasetteluun kuuluva taideteosten eristäminen muusta ympäristöstä tarkastelun keskittämiseksi yksin teokseen näkyi www-sivuilla. Teoskuvien katsominen suurempana oli yleensä mahdollista niin, että kuva avautui omalle sivulle tai omaan ikkunaan. Esimerkiksi Taivasgallerian⁷⁷ teoskuvasivu (Kuva 1) eli se sivu, jolle yksittäisen teoskuvan sai suurennettua tarkastelua varten, on tyypillinen ratkaisu Internetin kuvagallerioissa. Kyseisessä esimerkissä kuvan kanssa samalle sivulle ei ole edes laitettu teostietoja, vaan kuva on todellakin eristetty kaikista katselua häiritsevistä tekijöistä.

⁷⁷ Taivasgalleria [otos galleriasivuista].

*KUVA 1. Taivasgallerian teoskuvasivu
(http://www.taivasgalleria.fi/images/1033_hiere2.jpg).
Kuvan teos: Milja Piironen, *Hiere*, 1999, akryyli kova-
levylle liimatulle paperille, 152x110 cm. Näyttökuvaa
otettu 19.10.2004.*

Bolterin ja Grusin mukaan suurin osa nykyisestä www:stä remedioi vanhojen medioiden muotoja pyrkimättä haastamaan niitä. Vanhan median representaatio tuodaan esiin ilman ironiaa tai kritiikkiä. Esimerkiksi tällaisesta remediaatiosta mainitaan juuri kuvagalleriat, joissa tietokone esitetään vain uutena keinona päästä käsiksi vanhoihin materiaaleihin.⁷⁸ Tutkimusaineiston perusteella näin todella näyttää olevan. Tämä on sikäli ymmärrettävää, koska ei voida olettaa, että taidemuseoilla tai -gallerioilla olisi syytä kyseenalaistaa perinteistä näyttelymediaa, johon niiden näyttelytoiminta edelleen painottuu. Toisaalta digitaalisen median ominaisuuksien parempi hyödyntäminen aidosti vaihtoehtoisten verkkonäyttelyiden kehittämiseksi ei välttämättä ole ristiriidassa perinteisemmän näyttelymedian kunnioittamisen kanssa. Samaan on päätynyt myös Sanna Järvinen Museo-lehden artikkelissa, jossa hän toteaa, etteivät verkkonäyttelyt kilpaile fyysisten näyttelyiden tai painojulkaisujen kanssa, koska kyse ei ole samasta mediasta⁷⁹.

⁷⁸ Bolter ja Grusin 2002, 45.

⁷⁹ Järvinen 2003, 27.

Vanhojen mediasisältöjen siirtäminen uuteen mediaan ilman uudistamispyrkimystä voidaan kuitenkin Bolterin ja Grusinin mukaan pitää pyrkimyksenä läpinäkyvyyteen ja välittömyyteen. Saavuttamaton ideaali on, ettei kokemuksessa olisi eroa, katsoi maalausta sitten alkuperäisenä museossa tai tietokoneen ruudulla. Käytännössä remediaation hypermediaalisuus tunkeutuu väliin esimerkiksi hiiren klikkauksina ja kuvalaadun heikoutena. Aggressiivinen remediaatio, jossa vanhaa mediaa uudistetaan rajusti asettamalla vanhoja mediaelementtejä uusiin yhteyksiin esimerkiksi epäjatkuvuuden ja mosaiikkimaisuuden keinoin, voidaan pitää vielä pidemmälle menevän hypermediaalisuuden merkinä.⁸⁰ Tällaisia radikaaleja näyttelymedian remediaatioita ei tutkimusaineistossa ollut.

Bolter ja Grusin ehdottavat, että perinteisten taidelajien esittäminen kunnioittavaan sävyyn www:ssä saattaa johtua siitä, että näitä medioita pidetään jo valmiina, tavallaan loppuun saatettuina. Ne eivät ole siis uhka digitaalisen median väitetylle vallankumouksellisuudelle.⁸¹ Toisaalta on muistettava, että monien organisaatioiden www-sivujen roolina on täydentää organisaation muita mediatuotteita. Museot, jotka tarvitsevat fyysistä yleisöä, saattavat sijoittaa vain pienen määrän teoskuvia www-sivuilleen ja muistuttaa, etteivät jäljennökset tee oikeutta originaaleille.⁸² Kunnioittavan remediaatiostrategian mukaisia ovat muun muassa virtuaalimuseot ja -galleriat, jotka tarjoavat digitoituja kuvia asetettuina rakennuksen fyysistä tilajärjestelyä seuraavaan järjestykseen.⁸³ Tutkimusaineistossakin oli tällaista muotoa seuraavia www-sivuja.

Tutkimusaineiston gallerioista ja näyttelyistä ehkä selkeimpiä esimerkkejä läpinäkyvyyteen ja välittömyyteen pyrkivästä remediaatiosta olivat panoraamatyyppiset näyttely- ja tilaesittelyt. Esimerkiksi Taidekoti Kirpilän⁸⁴ virtuaaligalleriassa on panoraama keräilijän museoidusta kodista (Kuva 2).

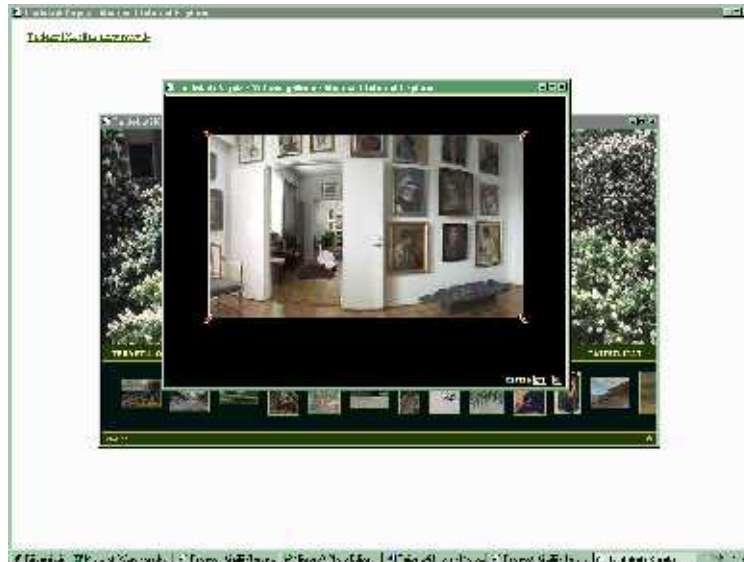
⁸⁰ Bolter ja Grusin 2002, 45–47.

⁸¹ Bolter ja Grusin 2002, 200–202.

⁸² Bolter ja Grusin 2002, 209.

⁸³ Bolter ja Grusin 2002, 200–202.

⁸⁴ Taidekoti Kirpilä [otos museosivuista].

KUVA 2. Näkymä Taidekoti Kirpilän www-sivuilta. Virtuaaligalleria on kuvan keskellä olevassa pienessä ikkunassa.

(<http://www.skr.fi/kirpila/taidekoti/index.html>

→ Virtuaaligalleria). Näyttökuvaa otettu 19.10.2004.

Taidekoti Kirpilän www-sivujen Virtuaaligalleria-osio alkaa videolla, jossa kuvataan vierailijan matka kadulta museona toimivaan huoneistoon. Virtuaalinäyttelyssä pyritään siis konkreettisesti toistamaan fyysiseen tilaan ja museovierailuun liittyviä kokemuksia. Itse panoraamassa voi liikkua huoneesta toiseen hiirtä klikkailemalla. Joistakin tilassa olevista taideteoksista on myös mahdollista saada lisätietoa. Taideteoksesta avautuvassa teossivulla on teoskuva, teostiedot ja lyhyt teokseen liittyvä teksti (Kuva 3). Panoraamaan liittyy myös äänimaailma, muun muassa puhelimen pirinää. Myös äänimaailma viittaa fyysiseen museotilaan ja -kokemukseen.

KUVA 3. Taidekoti Kirpilän teossivu. Kuvan teos: Yrjö Saarinen, Meeri nojatuolissa. (<http://www.skr.fi/kirpila/taidekoti/index.html> → Virtuaaligalleria → valitse teos). Näyttökuvaa otettu 19.10.2004.

Taidekoti Kirpilän virtuaaligallerian tapainen esitystapa vie käyttäjän museotilaan, jolloin käyttäjä voi kokea olevansa museossa ikään kuin oikeasti läsnä kävijänä. Käytännössä panoraamat ovat yleensä, niin kuin tässäkin tapauksessa, sen verran epäsujuvia ja liikkumisreiteiltään rajoitettuja, ettei välittömyyden illuusio ole pysyvä. Tämä voi tietysti tulevaisuudessa muuttua tietoteknisen kehityksen myötä. Myös hiiren käyttö lisää hypermediaalisuuden vaikutelmaa.

Mielenkiintoinen esimerkki museotilan ja -näyttelyn remedioinnista on myös uruguaylaista nykytaidetta esittelevä virtuaalimuseo⁸⁵. Kyseessä on pelkästään verkossa toimiva museo, jolla ei ole fyysistä toimipaikkaa. Silti museon navigointi ja ulkomuoto perustuvat museorakennukseen ja sille tyypillisiin piirteisiin (Kuva 4).

⁸⁵ Virtual Museum of Arts El Pais [muut taidesivustot].

KUVA 4. *Virtual Museum of Arts El Pais. Virtuaalimuseon aula. (<http://muva.elpais.com.uy/Ing/#>). Näyttökuvaa otettu 19.10.2004.*

Virtuaalimuseossa on neljä kerrosta, joissa pystyy liikkumaan ja katsomaan tiloihin sijoitettuja taidenäyttelyitä, joita on useita museossa yhtä aikaa. Yksittäisiä teoksia voi katsoa lähikuvassa ja teoksista saa myös lisätietoa. Virtuaalisessa tilassa navigointia on helpotettu pohjapiirroksilla ja erillisellä näyttelyitä tekstein esittelevällä osiolla, josta pääsee myös suoraan näyttelytilaan ilman virtuaalitalassa harhailua. Museorakennuksen valitseminen käyttöliittymäksi institutionalisoi virtuaalimuseon ja tekee siitä enemmän perinteisen museon kaltaisen kuin se olisi silloin, jos kyseessä olisi pelkkä verkossa oleva kuvakokoelma. Virtuaalimuseoille yleiseen tapaan käyttää perinteistä museota metaforana on kiinnittänyt huomiota myös Andrea Witcomb, joka selittää ilmiötä demokraattisuuden ja saavutettavuuden kautta. Museot on perinteisesti nähty ”pyhinä paikkoina”, joiden tiedoista vain etuoikeutetut ovat saaneet osansa. Nyt museoiden tuominen kaikkien saavutettavaksi verkkoon korostaa Internetin demokraattista luonnetta.⁸⁶

El Pais’n virtuaalisen taidemuseon tyylikästä museorakennusta ja sen näyttelyitä katsoessa voi melkein kuvitella, että kyseinen museo on jossain fyysisesti olemassa. Museokokemukseen liittyvä tilallisuus tai paremminkin tilallisuuden harha on saavutettu hyvin, vaikka liikkuminen virtuaalisessa tilassa ei lopulta olekaan saumatonta. Suunnan

⁸⁶ Witcomb 2003, 125–126.

muutos tilassa on mahdollista vain 90 ja 180 asteen käännöksinä, joten muistutus siitä, että museokokemus tapahtuu kuitenkin median välityksellä, on väistämätön. Illuusion kestävämmästä huolimatta kokonaisuus on toimiva, ja on helppoa uskoa, että kyseinen sivusto on palkittu useilla palkinnoilla⁸⁷.

Tilallisuuden remedioinnit olivat tutkimusaineistossa muutenkin hyvin edustettuina. Panoraamojen ja 3D-mallinnusten lisäksi sekä museo- että galleriasivujen joukossa oli hyödynnetty fyysisten tilojen pohjapiirroksia. Museoiden kohdalla pohjapiirotukset olivat navigointivälineitä museon perusnäyttelyiden esittelyihin⁸⁸. Taidegallerioiden www-sivuilla puolestaan pohjapiirotukset sekä valokuvat galleriasta kertoivat nimenomaan itse tilasta⁸⁹. Esimerkiksi Sinebrychoffin taidemuseon kokoelmanäyttelyn esittelyn navigointivälineenä toimii museon pohjapiirros (Kuva 5).

KUVA 5. Sinebrychoffin taidemuseon kokoelma- näyttelyn esittely. Navigointipohjapiirros keskellä. (<http://www.sinebrychoffintaidemuseo.fi/index.asp?div=collections&language=2> → 1400-luku ja Cranach). Näyttökuvaa otettu 19.10.2004.

⁸⁷ Lista palkinnoista on Virtual Museum of Arts El Pais -sivuston [muut taidesivustot] Awards-osiossa.

⁸⁸ Serlachiukset ja taide [otos museosivuista]; Sinebrychoffin taidemuseon interaktiivinen kartta [otos museosivuista].

⁸⁹ Galleria Bakeliittibambi; Galleria Pirkko-Liisa Topelius; Taidegalleria Ripustus; Valokuvagalleria Hippolyte (myös 3D-mallinnus galleriasta); Galleria Anhava [kaikki: otos galleriasivuista].

Galleria Krista Mikkolan [www-sivuilla](#)⁹⁰ oli myös yksityiskohtana pieni, mutta selkeä esimerkki galleriatoiminnan remedioinnista. Joidenkin gallerian näyttelyiden teoskuvien vieressä oli pieni punainen täplä, mikä gallerioissa tarkoittaa sitä, että teos on myyty. Myös useiden gallerioiden sivuilta löytyvät vieraskirjat ovat tuttuja fyysisistäkin näyttelytiloista, vaikka palautteenantomahdollisuudessa on toisaalta kyseessä myös [www-ympäristöön](#) laajasti omaksuttu piirre, jolloin remediointi ei niin selkeästi kohdistu juuri näyttelymediaan.

Galleriatoiminnan remediointi tuli selkeästi esiin niissä kolmessa itsenäisessä verkkogalleriassa, jotka järjestävät vaihtuvia näyttelyitä⁹¹. Säännöllisen näyttelykalenterin ylläpitäminen ei ole verkkogallerialle mikään itsestäänselvyys, vaan perinteiseen galleriatoimintaan liittyvä piirre. Erityisesti Galleria Henkevän Silakan tapaus on kiintoisa. Kyseinen galleria ei säilytä tai arkistoi järjestämiään verkkonäyttelyitään siitäkään huolimatta, että verkkonäyttelyiden yksi etu mielestäni on juuri mahdollisuus säilyttää niitä pidempään kuin perinteisiä näyttelyitä. Päätöksen takana voi olla perinteisen näyttelytoiminnan remediointi, mutta toisaalta myös jokin muu seikka, kuten tekijänoikeuskysymykset tai tekniset tekijät (esimerkiksi levytilan riittämättömyys).

Otoksen verkkogallerioista kauimmaksi perinteisen galleriatoiminnan toistamisesta on päätynt Yle Teeman Ville Vallgren -aiheinen Teemagalleria⁹². Galleria esittelee monipuolisesti Ville Vallgrenin elämää ja taidetta tekstien, kuvien ja tarinanäytteiden avulla. Itse teokset on eriytetty omaan osioonsa. Lisäksi Havis Amandan vaiheista on oma flash-esityksensä. Sivustolla on myös muun muassa asiantuntijahaastatteluja ja Vallgren-trivia. Kaiken kaikkiaan kyseessä on ennemminkin monipuolinen yhteen taiteilijaan keskittyvä verkkonäyttely, kuin varsinaista galleriatoimintaa toisintava verkkogalleria, sillä Teemagallerian yhteydessä ei ainakaan tällä hetkellä ole muita verkkonäyttelyitä.

Taidenäyttelyiden ja -gallerioiden lisäksi otoksen kuului sivuja, jotka vaikuttivat remedioivan paremminkin näyttelyjulkaisujen piirteitä kuin varsinaista näyttelymediaa. Tai-

⁹⁰ Galleria Krista Mikkola [otos galleriasivuista].

⁹¹ Galleria Ama; Galleria Henkevä Silakka; Trissagalleria [kaikki: otos galleriasivuista].

⁹² Teemagalleria – Ville Vallgren [otos galleriasivuista].

detta esitettiin siis siirtämällä painotuotteiden ominaisuuksia digitaaliseen mediaan. Esimerkiksi Kuopion taidemuseon tuottamat Ferdinand von Wrightin⁹³ ja Juho Rissanen⁹⁴ taidetta ja elämää käsittelevät verkkojulkaisut olivat muodoltaan tällaisia. Nämä sivustot esimerkiksi jakautuivat selvästi kirjallisiin lukuihin ja painottivat vahvasti tekstin osuutta muutenkin.

4.3 Www:n ominaisuuksien käyttöönotto

Vaikka uudet mediat aina jossain määrin remedioivat vanhojen medioiden muotoja ja sisältöjä, sisältyy niihin silti myös uusia ominaisuuksia ja mahdollisuuksia. Internetin merkittävinä ominaisuuksina pidetään muun muassa sen monimediaisuutta, vuorovaiikutteisuutta, linkittyneisyyttä ja päivitettävyyttä. Näiden piirteiden hyödyntäminen www-sivuilla ei kuitenkaan ole itsestään selvää, vaan riippuu pitkälle siitä, miten hyvin sivujen suunnittelijat ovat omaksuneen uudelle tekniikalle ja medialle ominaiset ilmaissuodot. Jotta taiteen www-näytteillepano onnistuisi, museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden on jossain määrin sopeuduttava uuden median toimintaan. Remediaatio ei siis tarkoita, että vanhat taiteen näytteillepanon sisällöt ja konventiot voidaan suoraan kaataa uuteen näyttelymediaan, vaan vaikutteiden on liikuttava myös toiseen suuntaan, jotta taidenäyttelytoimintaa osataan mukauttaa uuteen mediaan soveltuvaksi.

Tutkimusaineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että Internetin ominaispiirteiden hyväksikäyttäminen taiteen www-näytteillepanossa on ainakin vielä nykyään heikkoa. Kuten jo aiemmin on todettu, tutkimusaineiston www-sivut rakentuivat suurimmaksi osaksi tekstistä ja still-kuvista. Multimediaalisuus ei siis useimmiten toteudu näillä sivuilla. Toisaalta perinteiseen näyttelymediaan verrattuna digitaalisen median multimediaalisuus ei sinänsä ole edes mikään valtaisa edistysaskel. Onhan fyysisissä näyttelytiloissakin mahdollista hyödyntää muun muassa ääntä ja videota. Sen sijaan painojulkaisuihin verrattuna monimediaisuus on Internetin etu. Joitain esimerkkejä monimediaisuuden hyödyntämisestä tutkimusaineistossa kuitenkin oli. Esimerkiksi Yle Teeman

⁹³ Ferdinand von Wright – luonnon sylissä [otos museosivuista].

⁹⁴ Juho Rissanen – taiteilija Kuopiosta [otos museosivuista].

Ville Vallgren -teemagalleria käytti monipuolisesti tekstiä, kuvia, videota, ääntä ja flash-animaatiota kerronnassaan.

Www:n mahdollistama, paljon puhuttu interaktiivisuus ei myöskään ollut sivuilla mikään vahva elementti. Interaktiivisuuden määritelmästä luonnollisesti riippuu, miten paljon sitä pystyy sivuilla näkemään. Esimerkiksi panoraamoissa käyttäjä voi jossain määrin vaikuttaa käyttökokemukseen, mutta vaikuttamismahdollisuudet ovat lopulta hyvin rajattuja ja ennalta määrättyjä. Lähinnä ihmisten välistä vuorovaikutusta voi nähdä sivujen palautelomakkeissa ja vieraskirjoissa.

Verkottuneisuuden mahdollisuuksia hyödynnettiin sivuilla jonkin verran. Esimerkiksi Valtion taidemuseo Ateneumin Hugo Simberg -verkkonäyttely⁹⁵ esittelee periaatteessa vain kuusi teosta, mutta toisaalta sivuilta on myös linkki museon kokoelmiin liittyvälle Simbergin esittelysivulle, jossa on lisää teoskuvia taiteilijalta. Välillä pienetkin digitaalisen teknologian mahdollisuuksien käyttöönotot olisivat riittäneet parantamaan taiteen esittelyn tasoa. Muun muassa kuvien zoomaus-mahdollisuutta kaipasin välillä. Sitä ei kuitenkaan käytetty sivuilla.

Peter Walsh on listannut kolme periaatetta, joita museoiden kannattaisi seurata www-sivuja suunnitellessaan. Periaatteet pohjautuvat niihin ominaisuuksiin, jotka Walshin mukaan ovat tyypillisiä nimenomaan Internetille ja tekevät siitä ainutlaatuisen muihin medioihin verrattuna. Ensinnäkin museoiden www-sivut tulisi suunnitella niin, että niitä voidaan päivittää ja muokata helposti. Museoiden kannattaisi hyödyntää www-sivujaan uusimman tiedot levittämipaikkana. Perinteisten näyttelyiden suunnittelun ja näytteläläolon kiertäminen on vähintäänkin kuukausia, eikä niihin ole usein mahdollisuutta tehdä muutoksia nopeasti ja toistuvasti. Myös painettuihin julkaisuihin verrattuna www-sivut ovat joustavampi media juuri edellä mainitun päivitettävyyden suhteen.⁹⁶ Esimerkiksi tutkimusaineiston perusteella voi todeta, että museoiden ja gallerioiden uusimpien näyttelyiden tiedot on yleensä helposti tarkistettavissa www-sivuilla. Myös taiteilijoiden kotisivuille päivitetään usein uusimmat taiteilijalta valmistuneet teokset. Sen sijaan varsi-

⁹⁵ Näe, kuule, kuvittele. Hugo Simbergin verkkonäyttely näkövammaisille [otos museosivuista].

⁹⁶ Walsh 1997, 82.

naiset verkkonäyttelyt ja -julkaisut näyttävät olevan suhteellisen staattisia eli niiden päivittämiseen ei aina ole kiinnitetty huomiota tai ainakin se on satunnaista ja hidasta.

Toiseksi Walsh korostaa vuorovaikutteisuuden merkitystä museoiden www-sivujen ominaisuutena. Vuorovaikutteisuudella Walsh tarkoittaa nimenomaan ihmisten välistä vuorovaikutusta. Käytännössä www-sivut ovat museoille merkittävä media, koska ne muodostavat asiakaspalautteelle toimivan kanavan.⁹⁷ Tutkimusaineistossa palautteenannon mahdollisuudet oli luotu muun muassa palautelomakkeilla ja keskustelupalstoilla.

Kolmas www-sivujen suunnitteluperiaate, johon museoiden Walshin mukaan kannattaisi panostaa, on Internetin käyttäminen kerroksellisen ja monipuolisen tiedon paikkana. Museoilla on nyt mahdollisuus tarjota tietoa, joka aiemmin on jäänyt pelkästään museotyöntekijöiden haltuun, koska näyttelyissä informaation tarjoamista on pitänyt selkeyden vuoksi rajoittaa.⁹⁸ Www-sivuilla voidaan esittää hyperlinkityksen avulla paljonkin tietoa, joista asiakas voi valita oman kiinnostuksensa mukaan tarvitsemansa tiedon määrän ja sisällön. Suuren tietomäärän esittäminen verkossa on siis helpompaa kuin näyttelyssä, jossa jo tilan rajoitukset tulevat usein pian vastaan. Esimerkiksi taidemuseoiden verkossa olevat kokoelmatietokannat tarjoavat sellaista tietoa ja aineistoa, joka ei voi olla museossa jatkuvasti näytteillä, mutta joka on olennainen osa museon toimintaluetta.

Walshin mukaan Internet vaikuttaa museoiden toimintaan laajemmin ja syvällisemmin kuin vain tarjoamalla uuden median käytettäväksi. Walsh väittää, että museoiden kommunikaatio ilmenee ulospäin institutionaalisenä, persoonattomana auktoriteettina, joka tarjoaa ihmisille näennäisen muuttumattomia totuuksia. Esimerkiksi taidemuseon näyttelyteksti on usein tiivistetty ja yksinkertaistettu kompromissi lukuisten henkilöiden näkemyksistä. Tämä museoille tyypillinen institutionaalinen ilmapiiri karkottaa ihmisiä museoista.⁹⁹ Internet on luonteeltaan vastakkainen jäykälle institutionaaliselle ilmaisulle. Internet on jatkuvasti muuttuva, kaoottinen media, jossa fakta ja fiktio sekoittuvat, kun museoiden ilmaisu on perinteisesti ollut järkeen, järjestykseen ja pysyvyyteen pe-

⁹⁷ Walsh 1997, 82–83.

⁹⁸ Walsh 1997, 84.

⁹⁹ Walsh 1997, 77–78.

rustuvaa sekä yksisuuntaista.¹⁰⁰ Museoiden tulisikin www-sivuillaan muuttaa ilmaisunsa verkkoon sopivaksi ja hyödyntää Internetin päivitettävyyttä, vuorovaikutteisuutta ja hypertekstuaalisuutta moniulotteisemman ja alati päivittyvän ja kommunikoivan informaation tarjoamisessa. Walsh uskoo, että näin museoiden on mahdollista laajentaa asiakaspohjaansa sekä muuttaa institutionaalinen ja autoritäärinen äänensä lempeämmäksi, kiinnostavammaksi ja vähemmän mahtailevammaksi.¹⁰¹

Walshin mukaan museoilla on siis jotain opittavaa www:lle ominaisista piirteistä. Kynnys astua museon www-sivuille on todennäköisesti fyysisen museorakennuksen kynnystä matalampi, joten uusien asiakasryhmien saavuttaminen verkon kautta on mahdollista. Museoiden resursseista kuitenkin riippuu, miten paljon Walshin kaipaamia entistä laajempia näkökulmia säännöllisesti uusimman tiedon mukaan päivitettyinä museot pystyvät sivuillaan tarjoamaan. Potentiaalisesti museoiden www-sivut voivat kuitenkin toimia perinteisten näyttelyiden ja painojulkaisujen rinnalla museon toimintaan kuuluvan viestinnän välineenä vahvuuksinaan juuri Walshin luettelemat kolme Internetin ominaisuutta.

Painotukset, joiden mukaan mediakulttuuri sekä informaation tarjoaminen ja kommunikointi ovat olennaisia määrittäviä tekijöitä museoidenkin toiminnassa, ovat synnyttäneet näyttelyitä, joissa esineen merkitys ei ole enää niin suuri kuin se perinteisesti on ollut. Autenttisen esineen näytteilläpitoa tärkeämpää on tällaisissa näyttelyissä näyttelykertomuksen viestin välittyminen katsojalle. Siksi myös uudet mediat ovat otollisia alustoja näyttelyille.¹⁰² Uusien näyttelymuotojen ja -medioiden ilmaantuminen ei kuitenkaan tarkoita, että esineen merkitys sinänsä olisi vähenemässä. Ne ennemminkin korostavat ennestään museoiden asemaa autenttisen esineen paikkana. Materiaalisuus luo tasapainoa medioituneessa maailmassa.¹⁰³

Digitaalisella medially ja erityisesti Internetillä on paljon vahvuuksia ja mahdollisuuksia tarjottavana taiteen esittelemisen välineenä. Internet tarjoaa uuden kanavan, perinteisten näyttelymuotojen rinnalla, asettaa taidetta näytteille ja omaksuu samalla joitain perinte-

¹⁰⁰ Walsh 1997, 79–80.

¹⁰¹ Walsh 1997, 81–84; ks. myös Witcomb 2003, 120–122.

¹⁰² Witcomb 2003, 116–117.

¹⁰³ Witcomb 2003, 126–127.

sen museo- ja gallerianäyttelyn konventioita. Remediaatio ei kuitenkaan ole yksisuuntainen ilmiö. Sen lisäksi, että Internetin taidesivustoilla remedioidaan perinteistä galleria- tai museonäyttelyä, Internet saattaa muuttaa myös museoiden ja gallerioiden sekä perinteisten näyttelyiden käytänteitä. Remediaatiolle ominaista onkin, että vanhat mediat joutuvat taistelemaan asemastaan¹⁰⁴. Aseman säilyminen tapahtuu osittain sopeutulla muutokseen, joita yhteiskunnassa ja medioiden alueella tapahtuu, ja toisaalta korostamalla omia vahvuuksiaan, jotka liittyvät taideinstituutioiden kohdalla muun muassa luotettavan tutkimustiedon ja autenttisten esineiden voimaan.

¹⁰⁴ Bolter & Grusin 2002, 15.

5 WWW-NÄYTTEILLEPANON VAHVUUDET JA HEIKKOUEDET

5.1 Kysely museo-, galleria- ja taiteilijasivujen vastuuhenkilöille

5.1.1 Kyselyn luonne

Taiteen esittämiseen www-ympäristössä liittyy toisaalta paljon uusia mahdollisuuksia, mutta toisaalta myös ongelmia ja haasteita. Www-näytteillepanon tarkoituksenmukaisuus riippuukin paljon siitä, mitä näytteillepanolla toivotaan saavutettavan. Selvittääkseni mitä tutkimusaineistoni sivustojen ylläpitäjät itse pitävät sivustonsa tarkoituksena ja mitä he ajattelevat www:n hyvistä ja huonoista puolista taiteen esittämisen välineenä, lähetin heille pienimuotoisen kyselyn aiheesta¹⁰⁵. Kyselyn vastausmäärät olivat pieniä, joten tulokset eivät ole laajasti yleistettävissä, mutta vastauksista oli silti luettavissa monia tärkeitä huomioita.

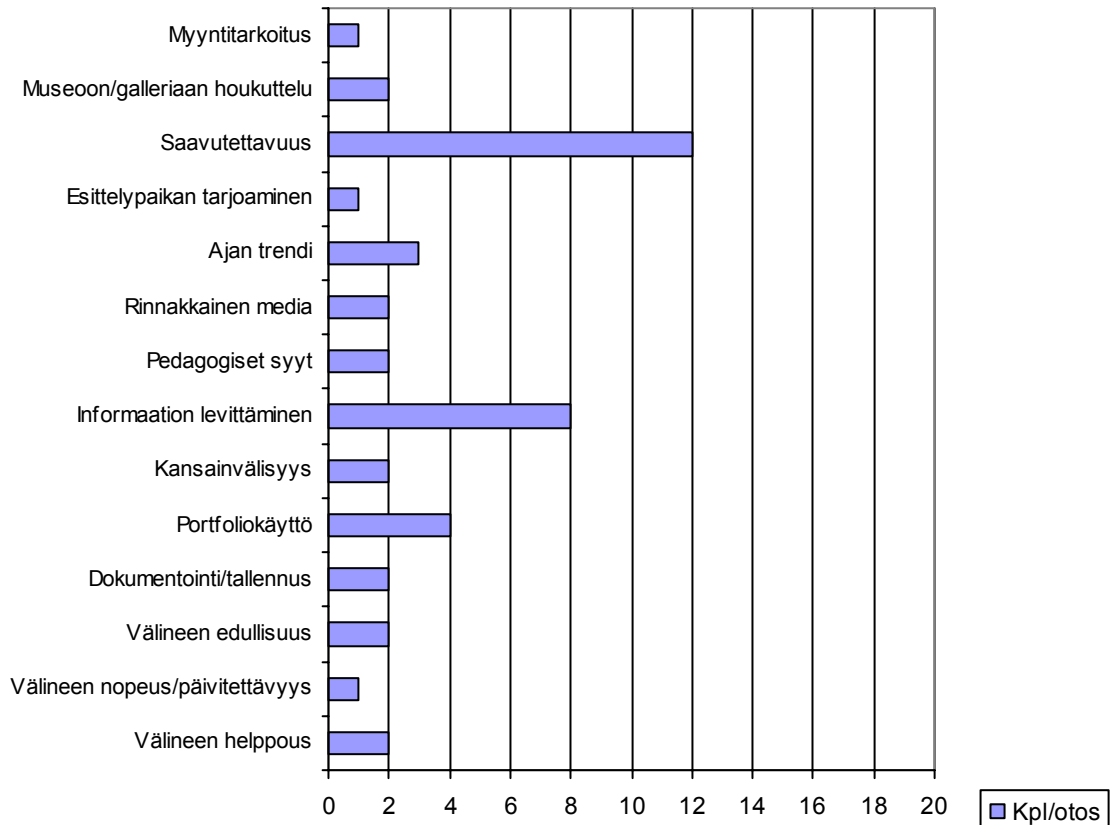
Taidetta näytteillä pitävien sivustojen perustamisikää käsittelevän kysymyksen tarkoituksena oli lähinnä selvittää tutkittavan ilmiön historian pituutta. Vastauksissa oli suurta hajontaa. Vanhin sivusto oli vuodelta 1994 ja nuorin vuodelta 2004. Vastausten galleriasivut olivat aloittaneet taiteen esillepanon vuosina 1997–1999, museosivut puolestaan 1994–2001 ja taiteilijasivut 1995–2004. Kyselyaineiston pienuudesta ja annettujen vastausten hajonnasta johtuen tarkempi luokittelu perustamisvuoden mukaan ei ole järkevää. Internetin leviäminen ja yleistymisen sen kaupallisessa, kuvat mahdollistavassa muodossa, alkoi 1990-luvun alussa¹⁰⁶. Tämä heijastui myös kyselyn vastauksissa. Taidetta oli varhaisimmillaan alettu laittaa esille sivustoille 1990-luvun puolivälissä. Tällaisten taidesivustojen yleistymisen on siis seurannut yleistä tekniikan ja verkkosisältöjen kehittymisestä seurannutta Internetin leviämistä.

¹⁰⁵ Kyselyn kysymykset ks. Liite 1.

¹⁰⁶ Ks. esim. Mäyrä 2000, 102.

5.1.2 Taiteen www-esittelyn syyt ja tavoitteet

Taiteen esittelyn syistä ja tavoitteista tärkeimmäksi nousivat erityisesti saavutettavuuden ja informaation jakamiseen liittyvät syyt (Kuvio 17). Jotkut vastanneista listasivat useita syitä ja toiset vain itselleen merkittävimmän.

KUVIO 17. Taiteen www:ssä esittelyn syyt ja tavoitteet. Kyselytutkimus museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden www-sivujen vastuuhenkilöille. Otos: 51 sivustoa, vastauksia 20 (galleriat 4, museot 9 ja taiteilijat 7).

Saavutettavuus nousi kaikissa kyselyn ryhmissä selkeimmäksi taiteen www-näytteillepanon syyksi. Saavutettavuus tässä yhteydessä viittaa muun muassa siihen, että www:n välityksellä toivottiin voivan saavuttaa uutta yleisöä, niitä jotka eivät yleensä ole kiinnostuneita käymään museoissa ja gallerioissa tai joille se esimerkiksi etäisyyksien tai aikataulujen vuoksi ei ole mahdollista. Saavutettavuus merkitsee siis ensinnäkin sitä, että galleria, museo tai taiteilija pystyy www:n kautta saavuttamaan yhä useampia

ihmisiä, ja toiseksi sitä, että www:n välityksellä asiakkaat voivat ainakin periaatteessa saada yhteyden kyseisiin tahoihin millon vain ja mistä vain. Museoista peräti kuusi yhdeksästä, gallerioista kaksi neljästä ja taiteilijoista neljä seitsemästä, nosti saavutettavuuden taiteen www-näytteillepanon syyksi. Taiteen asettamisessa näytteille Internetiin on siis kyse sekä taidetta esilläpitäviä tahoja että asiakkaita hyödyttävästä palvelusta.

Toinen vastauksissa selkeästi esiinnoussut vastaus oli informaation levittämiseen liittyvät näytteillepanosyyt. Viisi museota ja kolme taiteilijaa kertoivat www:ssä tapahtuvan taiteen esittämisen taustalla olevan halu markkinoida ja jakaa tietoa joko, museoiden kyseessä ollessa, näyttelyistä, kokoelmista ja museon toiminta-alueeseen liittyvistä taideteemoista tai, taiteilijoiden kohdalla, taiteilijasta itsestään ja hänen töistään. Museoille taiteen www-näytteillepano on yksi tapa hoitaa museoille annettua tiedonjakovelvollisuutta. Taiteilijalle kyseessä on mahdollisuus esitellä itseään ja lisätä tunnettuuttaan.

Neljälle taiteilijalle omat kotisivut teosesittelyineen toimivat myös portfolioina. Teosten esittely muun muassa galleristeille, museokuraattoreille ja median edustajille toimi heidän mielestään hyvin kotisivujen kautta. Internetissä, kaikkien saavutettavissa olevat teoskuvat, vähentävät kuvien teettämisestä ja lähettämisestä aiheutuvaa vaivaa ja kustannuksia.

Kolme vastaajaa kertoi, että taidetta on lähdetty esittelemään verkkoon, koska se on nykyään tapana. ”Ajan trendiin” vetosi kaksi museota ja yksi taiteilija. Taiteen www-näytteillepanon syiden ja tavoitteiden moninaisuus kuvastuu muissa tekijöissä, jotka on mainittu yhdessä tai kahdessa vastauksessa. Museoissa ja gallerioissa oli molemmissa yksi tapaus, joka toivoi houkuttelevansa www-sivuston avulla asiakkaita myös fyysiseen näyttelytilaan. Kaksi museota oli yhdistänyt taiteen www-esittelyyn pedagogisen tehtävän. Yksi museo ja yksi taiteilija olivat halunneet viedä aiemmin fyysisessä tilassa olleen näyttelyyn uuteen mediaan rinnakkaiseksi näyttelyksi. Erään gallerian verkkoon perustamisen taustalla oli ollut ajatus taidemyynnistä, toinen verkkogalleria oli puolestaan perustettu verkkotaiteen esittelyä varten, koska verkkotaiteelle ei ollut ollut aiemmin esittelypaikkaa. Järjestetyn näyttelykokonaisuuden tai katoavan taiteen dokumentointi oli verkkoesittelyn syynä kahden taiteilijan sivustojen tapauksessa. Taiteilijat toivat esiin itse välinettä, Internetiä, koskevat syyt. Kaksi taiteilijaa mainitsi Internetin

edullisuuden taiteen esittelyn välineenä, ja samoin kaksi totesi, että www on helppo väline esillepääsyyn. Yksi taiteilija nosti myös esiin verkkosivujen päivitettävyyden ja nopeuden syynä laittaa taidetta näytteille sinne. Www-ympäristön edullisuus, helppous ja päivitettävyyden nähtiin etuna erityisesti painettuun mediaan verrattuna.

Kyselyyn vastaajat olivat pääasiassa sitä mieltä, että heidän sivustonsa on asetettuihin tavoitteisiin nähden täyttänyt tavoitteensa. Useimmat kertoivat saaneensa myönteistä palautetta. Monet sivuston perustamisen taustalla olleet syyt ja tavoitteet olivat sellaisia, että niiden seuraamusten mittaaminen onnistuu lähinnä sivustojen kävijämäärien ja palautteiden kautta. Kävijämäärät eivät kuitenkaan kerro, mitä mieltä www-sivuista ollaan oltu. Palautteet antavat jonkinlaisen mielikuvan ihmisten mielipiteistä, mutta palautekin on aina valikoitua, koska kaikki ihmiset eivät sitä omaehtoisesti anna. Konkreettista hyötyä taidetta esittelevistä sivuistaan vastaajat kokivat saaneensa muun muassa niin, että www-sivut olivat poikineet yhteydenottoja ja teosten myyntiä. Myös kansainvälisiä kontakteja oli syntynyt. Nimenomaan galleristit ja taiteilijat korostivat www-sivujen merkitystä kontaktien luomisen välineenä.

” – olen saanut paljon kontakteja ja seuraamuksia erityisesti ulkomailta.”

”Olen solminut uusia suhteita ulkomaisiin gallerioihin.”

”Kansainvälisiä kontaktejakin on tullut muutamia – niitä ei olisi tullut, jos nettisivuja ei olisi olemassa.”

”Verrattuna painettuun esitteeseen on www toiminut tehokkaana jakelukanavana ja kahdessa vuodessa n. 10 000 kävijää on käynyt sivustolla.”

Museot toivat monesti esiin www-sivujen merkityksen jatkuvan lisääntymisen ja vahvistumisen sekä totesivat palautteen olleen pääasiassa positiivista.

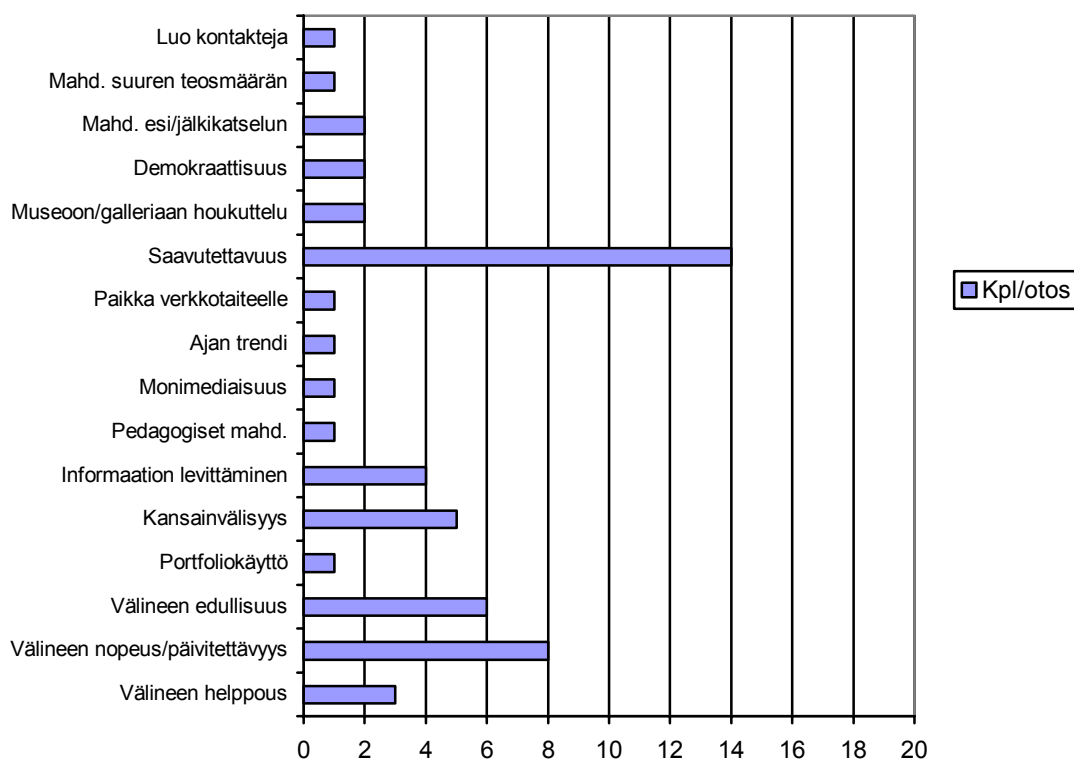
”- erinomaista palautetta sivujemme rakenteesta. Olemme yllättyneitä sivujen suosioista – –”

”www:n asema on vuosi vuodelta vahvistunut ja www-sivustojen merkitys on kasvanut ja vakiintunut museoissa. Saamamme palaute on ollut päällisin puoli positiivista.”

Erityisesti kansainvälisten kontaktien saaminen näyttää olevan www-sivujen etuna. On vaikea kuvitella www:n lisäksi toista yhtä tehokasta informaatiokanavaa, jonka kautta mahdollistuu suhteellisen helposti ja edullisesti maailman laajuinen esilläolo. Vastaajista kolme galleristia ja kolme taiteilijaa toivat www-sivujen kautta saavutetut kansainväliset kontaktit esiin. Myös teosten myynti www-sivujen välityksellä oli huomion arvoista kahdelle galleristille ja kahdelle taiteilijalle.

5.1.3 Www:n vahvuudet taiteen esittelemisen välineenä

Www:n etuja ja hyviä puolia taiteen esittelemisen välineenä löytyi kyselyssä useita (Kuvio 18). Muutama hyväpuoli nousi muita selkeämmin esiin ja loput edut mainittiin lähinnä yhdessä tai kahdessa vastauksessa. Jotkut vastanneista listasivat useita syitä ja toiset vain itselleen merkittävimmän.

KUVIO 18. Taiteen www:ssä esittelemiseen liittyvät edut ja hyvät puolet. Kyselytutkimus museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden www-sivujen vastuuhenkilöille. Otos: 51 sivustoa, vastauksia 20 (galleriat 4, museot 9 ja taiteilijat 7).

Laajan yleisön saavutettavuus verkon hyvänä puolena nousi kaikissa kyselyn vastaajaryhmissä selkeästi esiin. Gallerioista kolme, museoista kuusi ja taiteilijoista viisi piti saavutettavuutta www:n merkittävänä etuna. Saavutettavuus koskee tässä yhteydessä sekä yleisön saavuttamista gallerioiden, museoiden ja taiteilijoiden kannalta että yleisön kannalta näyttelyiden, taiteilijoiden ja teosten saavutettavuutta. Mahdollisuus ihmisten ja taiteen kohtaamiseen paranee siis kaikkien kannalta. Www:n hyväksi puoleksi mainittiin myös sen päivitettävyyden ja nopeuden. Yksi galleria, kaksi museota ja viisi taiteilijaa mainitsi tiedonhaun nopeuden ja haetun tiedon ajantasaisuuden verkon käytön etuna. Informaation levittämisenä www:tä piti hyvänä neljä (yksi galleria ja kolme museota) vastaajaa. Kuusi vastaajaa (yksi galleria, kaksi museota ja kolme taiteilijaa) arvosti välineen edullisuutta ja kolme taiteilijaa lisäksi välineen helppoutta tiedon levittämisessä. Www:n kansainvälisyys esiintyi viidessä (kaksi galleriaa, yksi museo ja kaksi taiteilijaa) vastauksessa www:n taiteen esittämisen hyvänä puolena.

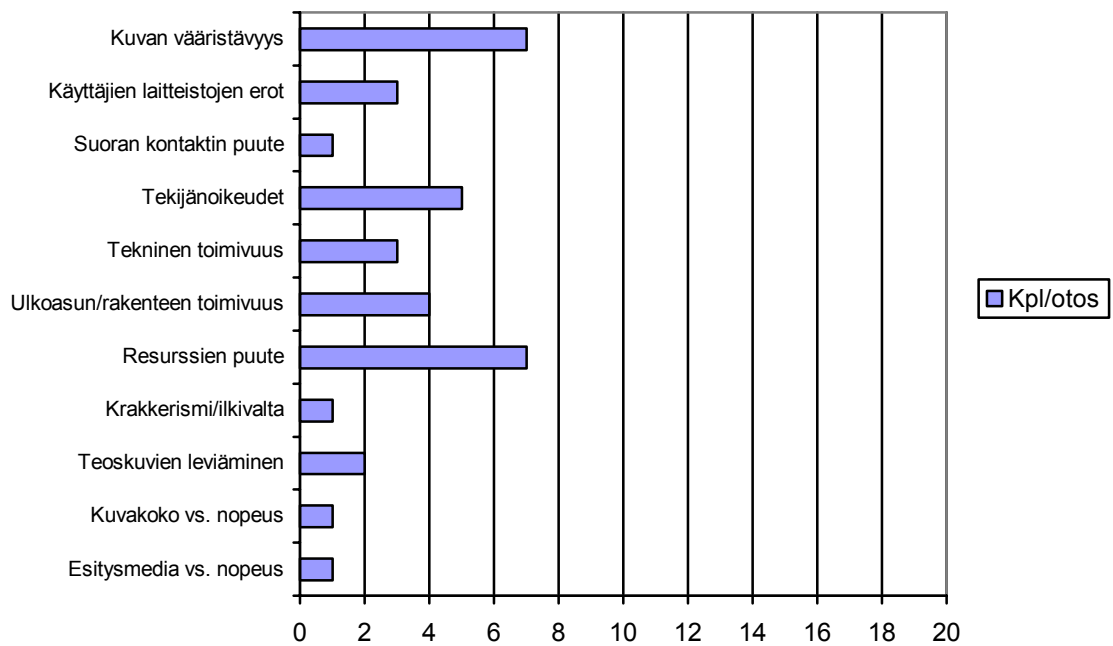
Lisäksi kaksi mainintaa vastauksissa olivat saaneet seuraavat tekijät: www-sivut tarjoavat asiakkaille etu- ja jälkikäteen mahdollisuuden tutustua museonäyttelyyn, www-sivut houkuttelevat asiakkaita museoon ja www on demokraattinen väline taiteen esittelyyn. Yhden maininnan saivat myös seuraavat etuudet: www:ssä on mahdollista käyttää useita medioita (muun muassa video, ääni, 3D) taiteen esittämiseen, www on ajankohtainen väline, www toimii hyvin taiteilijan portfoliona, www tarjoaa pedagogisia mahdollisuuksia, www on ainoa väline verkkotaiteen esittelyyn, www:n kautta voi luoda kontakteja ja www:ssä on mahdollista näyttää suuri määrä teoksia.

Monet vastaajien www:hen taiteen esittelemisen välineenä liittämät hyvät puolet ovat yleisesti verkkoon liitettyjä myönteisiä ominaisuuksia. Esimerkiksi kansainvälisyys, saavutettavuus, päivitettävyyden ja multimediaisuus ovat käsitteitä, joilla Internetiä usein kuvaillaan. Myös kahden vastaajan esiintuoma mahdollisuus ilmaista omia näkemyksiään ilman välittäjiä on verkon demokraattiseen luonteeseen liitetty myönteinen piirre. Teoriassa jokainen voi perustaa oman www-sivuston, jossa ilmaista näkemyksiään. Internet tarjoaa yksittäisille taiteilijoille uudenlaisen mahdollisuuden saada taidettaan esille ilman taidemaailmaan kuuluvien virallisten portinvartioiden, kuten taidemuseoiden ja gallerioiden, väliin tuloa. Vastauksistakin näkyi, että nimenomaan taiteilijat arvostivat itse välineen käyttöön liittyviä ominaisuuksia, kuten www:n helppoutta, edullisuutta,

päivitetävyyttä ja demokraattisuutta. Monet näistä seikoista ovat tietenkin yksilöllisesti määrittäviä ominaisuuksia, kaikki eivät varmaankaan näe www:tä helppona tai edes edullisena välineenä. Joissain vastauksissa www-sivut vertautuivat kuitenkin painettuun esitteeseen, mihin verrattuna www:n ominaisuuksiksi määrittyivät helppous ja edullisuus.

5.1.4 Ww:n heikkoudet taiteen esittelemisen välineenä

Taiteen esittämiseen www:ssä liittyy hyvien puolien lisäksi myös ongelmia ja haasteita (Kuvio 19). Näitäkin selvitettiin kyselyssä. Jotkut vastanneista listasivat useita syitä ja toiset vain itselleen merkittävimmän.

KUVIO 19. Taiteen www:ssä esittelemiseen liittyvät ongelmat ja haasteet. Kyselytutkimus museoiden, gallerioiden ja taiteilijoiden www-sivujen vastuuhenkilöille. Otos: 51 sivustoa, vastauksia 20 (galleriat 4, museot 9 ja taiteilijat 7).

Vastauksissa taiteen www-näytteillepanon yleisimmin mainituiksi ongelmiksi kohosivat resurssiongelmat ja kuvan vääristävyys. Resurssiongelmat mainitsi yhteensä seitsemän vastaajaa, joukossa viisi museota ja kaksi taiteilijaa. Resurssien puute liittyy www-sivuston tekemiseen ja ylläpitämiseen. Vastauksissa mainittiin muun muassa rahoituk-

sen puute, työvoiman ja ajan puute sekä myös sivuston tekemiseen liittyvien tietojen ja taitojen puuttuminen. Ilmaisun puolelle liittyvä originaaliteoksen ominaisuuksien vääristyminen sitä toisintavassa kuvassa oli tuttu ongelma kolmelle gallerialle, kahdelle museolle ja kahdelle taiteilijalle. Taiteen esittelyssä kuvan laatu on olennainen tekijä, jotta visuaalista taidetta ylipäättään on järkevä toisintaa. Silti paraskaan kuva ei koskaan vastaa originaalia, vaan teoksen mittasuhteet ja värit vääristyvät lähes aina kuvajäljennöksissä. Näin on erityisesti näyttöruudulta kuvia katsottaessa, jolloin kuvan tarkkuus ja värisävyjen määrä kärsivät. Tähän liittyen kolme vastaajaa (kaksi taiteilijaa ja yksi galleristi) totesivatkin, että käyttäjän laitteistojen, erityisesti näyttöjen, erot ovat ongelma taidetta www:ssä esitettäessä. Esimerkiksi värien kalibroinnilla ei ole suurta merkitystä, jos käyttäjien näytöt joka tapauksessa toistavat värejä erilailla.

Kolmantena taiteen www-näytteillepanon ongelmaksi vastauksissa kohosi tekijänoikeudet. Kysymys tekijänoikeuksista mietitytti erityisesti museoita, joista neljä mainitsi aiheen vastauksessaan. Lisäksi yksi galleria nosti teeman esille. Museoiden verkkonäytteilyiden ja kokoelmaesittelyjen teko saattaa estyä, koska taiteilijoilta ei saada lupaa teoskuvien verkkoon laittamiseen tai koska tekijänoikeusmaksut nousisivat niin korkeiksi, ettei verkkoon laittaminen ole enää taloudellisesti mahdollista. Taiteilijoiden kannalta tekijänoikeuskysymys näkyi niissä kahdessa vastauksessa, joissa nostettiin esiin verkkoon laitettujen teosten ja teoskuvien kopioiminen ja leviäminen ilman taiteilijan lupaa. Tosin vastauksissa todettiin myös, että rahallista korvausta tärkeämpää kuvia kopioidessa on muistaa mainita teoksen/kuvan tekijä ja oikeuksien omistaja. Kyseessä on kaksitahoinen ongelma. Toisaalta teoskuvien leviäminen verkossa tekee taiteilijaa tunnetuksi, mutta toisaalta laitton kopiointi on tekijänoikeusrikos.

Www-sivuston ulkoasun ja rakenteen toimivuudesta huolta kantoi neljä vastaajaa (yksi galleria, yksi museo ja kaksi taiteilijaa). Kolme vastaajaa (yksi galleria, yksi museo ja yksi taiteilija) puolestaan mainitsi ongelmaksi sivuston teknisen toimivuuden. Teknisiin ongelmiin liittyy myös sivuston latautumisen kuluva aika eli sivuston nopeus, johon sivuston tekijä voi vaikuttaa muun muassa kuvakokojen ja käytettävien medioiden käyttöä harkitsemalla. Yksi vastaaja pohti juuri näitä tekijöitä. Esimerkiksi ympäristötaiteen tai performanssien esittäminen videona voi olla originaaliteoksen luonteen selventämiseksi välttämätöntä, mutta toisaalta videot saattavat suurina tiedostoina hidastaa sivun

avautumista häiritsevästi. Usein tällaisissa tapauksissa vaaditaan kompromisseja ja pohdintaa siitä, mikä todella on elämys- ja informaatioarvon kannalta tarpeellista, ja millaisella verkkoyhteydellä sivustoa todennäköisesti katsellaan. Eräs galleria piti www-näytteillepanon ongelmana myös suoran, henkilökohtaisen kontaktin puutetta asiakkaaseen. Esimerkiksi taidemyyntiä verkossa voi vaikeuttaa se, että myyjän ja asiakkaan välillä ei ole suoraa kontaktia, jolloin asiakkaan voi olla vaikea arvioida myyjän luotettavuutta.

Eräässä museovastauksessa nostettiin esille myös hakkerismi, krakkerismin ja ilkivallan aiheuttamat ongelmat www:ssä. Sivustoihin kohdistuva ilkivalta ei ole pelkästään taidesivujen ongelma, vaan se on yksi Internetin heikkouksista, joka koskettaa periaatteessa kaikkia Internetin sivustoja. Monet muutkin kyselyssä mainitut ongelmat ovat verkon yleisiä ongelmia. Taidetta esittelevien sivujen kohdalla monet ongelmat saattavat kuitenkin korostua. Taidesivuilla korostuu esimerkiksi kuvien rooli, mikä lisää vaatimuksia laitteistoja ja teknistä toimivuutta kohtaan. Kun sivuston pääsisältönä on visuaalisen taidteen esittely, myös sivuston ulkoasuun kiinnitetään todennäköisesti muunlaisia sivustoja enemmän huomiota, jolloin ulkoasun suunnitteluun on panostettava. Lisäksi tekijänoikeusasiat kuvamateriaaleihin liittyen ovat jatkuva haaste silloin kun tekijänoikeudet eivät ole sivuston omistajalla itsellään. Laadukkaan kuvamateriaalin ja sen käyttöoikeuksien hankkiminen sekä kuvien toimiminen www:ssä ovat siis taidesivustojen tekemisen olennaisia haasteita.

5.2 ”Auran” katoamisesta parempaan saavutettavuuteen

5.2.1 Autenttisen esineen kaipuu

Museonäyttelyn tärkeimpänä ja ainutlaatuisena tekijänä pidetään sitä, että se mahdollistaa kävijän ja autenttisen, kolmiulotteisen esineen kohtaamisen. Muilla medioilla ei ole tätä etua.¹⁰⁷ Tästä näkökulmasta museoesineiden, eli tässä tapauksessa taideteosten, vieminen digitaaliseen mediaan näyttelyiksi tuntuu kumoavan näyttelyn olennaisimman

¹⁰⁷ Ks. mm. Belcher 1991, 38.

merkityksen. Autenttiseen taideteokseen liittyvä elämys tai kokemus väistämättä ainakin muuttuu erilaiseksi, kun tarjolla on vain digitoituja kuvia teoksesta. Vaikka autenttisen esineen asema ei olekaan näyttelyissä enää itsestään selvä ja näyttelyn viestin välittäminen ei sitä välttämättä edellytä, niin erityisesti taideteosten kohdalla alkuperäisen teoksen läsnäolo on silti mielestäni taidenäyttelykokemuksen ydintekijä.

Kulttuuri-historiallisissa näyttelyissä autenttiset esineet voivat olla todisteen asemassa, kun varsinainen näyttelyn viesti voidaan välittää muilla keinoin, esimerkiksi teksteillä, videoilla, kuvilla ja jäljennöksillä. Sen sijaan taidenäyttelyissä kommunikaatio tapahtuu yleensä nimenomaan taideteosten välityksellä. Näyttelyn muu mahdollinen tietoperäinen aineisto lähinnä tukee teoksia ja niistä saatavia kokemuksia. Toisaalta tällainen käsitys taidenäyttelystä pohjautuu perinteiseen mielikuvaan näyttelyistä ja taiteesta. Taiteen luonne on viime vuosikymmeninä muuttunut ja sen myötä muuttuu ehkä myös käsitys taidenäyttelystä. Valtion taidemuseon näyttelypolitiikkaa käsittelevässä väliraportissa todetaan Kuvataiteen keskus-arkiston näyttelypolitiikan käsittelyn yhteydessä:

”Arkiston näyttelypolitiikassa tulee tulevaisuudessa painottumaan taiteen sisäisen kehityksen myötä syntynyt tilanne: varsinainen dokumentti korvaa aiempaa useammin alkuperäisen taideteoksen ja kasvaa hetkittäin asemaan, joka on ollut yksinomaan varattu perinteisen käsityksen mukaan ymmärretylle originaalille taideteokselle. Nykytaiteen museon kanssa yhteistyönä tehtävä suomalaisen performanssi-taiteen dokumenttinäyttely on esimerkki kehityksestä, jossa dokumentin ja taideteoksen raja vähitellen hämärtyy.”¹⁰⁸

Niin sanotun katoavan taiteen, kuten performanssien sekä maa- ja ympäristötaiteen, esittely vaatii siis taidenäyttelyltä uusia muotoja ja keinoja. Autenttista taideteosta ei välttämättä tällaisten taidemuotojen ollessa kyseessä jää jälkipolvien ihasteltavaksi, vaan taideteoksen merkitys ja olemassaolo täytyy tallentaa dokumentoimalla se muutoin. Internet tarjoaa yhden välineen tällaisten taideteosdokumenttien esilläpitoon. Originaaliin teokseen liittyvää taide-elämystä ei välttämättä pystytä näillä dokumenteilla tallentamaan, mutta ainakin tieto teoksista säilyy.

¹⁰⁸ Rönkkö 2000, 30.

5.2.2 Taide-elämyksen katoaminen

Originaaliin taideteokseen ja sen kokemiseen on katsottu liittyvän ainutlaatuisia ominaisuuksia, jotka eivät toistu enää jäljennöksissä. Ongelma ei liity ainostaan digitaalisiin jäljennöksiin, vaan asiaa on pohdittu aiemminkin teknisten keksintöjen yhteydessä. Walter Benjamin käsitteli vuoden 1936 tunnetussa ja usein kommentoidussa artikkelissaan *Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella* taideteoksen teknistä jäljentämistä ja sen vaikutusta taiteeseen. Benjaminin ajan teknologinen uusintamisväline oli elokuva. Artikkelissaan Benjamin pohtiikin erityisesti elokuvan ja sitä edeltäneen valokuvan vaikutusta perinteiseen taiteeseen. Tämän tutkimuksen kannalta erityisen kiinnostava Benjaminin argumenteista on se, että Benjaminin mukaan tekninen uusintaminen johtaa taideteoksen ”aura” heikentymiseen. Benjamin selittää asiaa:

”Jopa täydellisimmästä uusinnoksesta jää uupumaan eräs seikka: taideteoksen Tässä ja Nyt – sen ainutkertainen olemassaolo juuri siinä paikassa, jossa se sijaitsee.”¹⁰⁹

Ja jatkaa edelleen:

”Esineen aitous käsittää kaiken sen, mikä on välitettävissä esineen syntyimisestä lähtien, sen materiaalisesta olemassaolosta sen historialliseen todistusarvoon saakka. Koska jälkimmäinen perustuu edelliselle, niin uusintamistapahtumassa, jossa aineellinen kesto lakkaa merkitsemästä, myös esineeseen liittyvä historiallinen todistusaines joutuu kyseenalaiseksi. – – Se, mikä tässä prosessissa katoaa, voidaan tiivistää käsitteeksi ”aura” ja todeta: taideteoksen aura kärsii teknisen uusintamisen aikakaudella.”¹¹⁰

Benjamin toteaa siis, että jäljennös ei koskaan toista originaaliin teokseen olennaisesti kuuluvia piirteitä, kuten sen historiallisuutta ja materiaalisuutta. Taidejäljennöksiä on tehty ennen Benjaminin käsittelemiä teknologisia keksintöjäkin, mutta Benjaminin mukaan teknisesti toteutettu jäljennös eroaa käsin tehdystä kahdesta syystä. Ensinnäkin tekninen jäljennös on käsintehtyä itsenäisempi suhteessa alkuperäiseen, sillä tekninen uusinnos voi tuoda alkuperäisestä esiin piirteitä, joita ihmissilmä ei muuten näkisi. Näin tapahtuu esimerkiksi kuvasuurennoissa ja nykyään usein kuvankäsittelyn avulla muokatuissa kuvissa. Toiseksi tekninen uusintaminen vie alkuperäisestä tehdyn kuvan sel-

¹⁰⁹ Benjamin 1989, 142.

¹¹⁰ Benjamin 1989, 143-144.

laisiinkin paikkoihin ja tilanteisiin, joihin originaalia ei voi viedä.¹¹¹ Toisin sanoen tekninen uusintaminen irrottaa originaalin kontekstistaan, alkuperäisestä tarkoituksestaan, fyysisestä paikasta ja ajasta. Benjamin määrittelee auran ”*ainutlaatuiseksi etäisyyden tunnuksi*”, joka rikkoutuu, kun jäljennös tulee ”*puolitiehen vastaan*” vastaanottajan omaan ympäristöön¹¹². Verkon taidesivustoilla taideteos todella tulee katsojan luo, eikä toisin päin, jolloin Benjaminin alkuperäisen taideteoksen auraan vaadittava etäisyyden tuntu väistämättä kärsii.

Benjaminin taideteoria on huomattavasti monipuolisempi ja -tahoisempi kuin tässä on mahdollista ja tarpeen selittää. Benjaminhan näkee elokuvan tulon liittyvän laajempaan yhteiskunnassa tapahtuvaan inhimillisen havaintotapojen muuttumisen murrokseen. Tässä yhteydessä tarkoitukseni on kuitenkin lähinnä hyödyntää Benjaminin *auran* käsitettä verkossa tapahtuvan perinteisen taideteoksen toisintamisen ymmärtämiseksi. Benjaminin artikkeliin on viitattu usein uusien medioiden yhteydessä, niin myös digitaalisen median tapauksessa. Muun muassa Aki Järvinen peilaa Benjaminin näkemyksiä mediataiteen ja tietoverkon näkökulmasta. Järvinen toteaa, että digitaalisen tietoverkon virtuaalisessa tilassa taideteos ei voi olla ainutkertainen Benjaminin esittämässä mielessä. Benjaminin ”Tässä ja Nyt” -ominaisuus ei toteudu Internetin digitaalisessa avaruudessa, jossa originaalia ei periaatteessa ole ollenkaan toisaalta sen ollessa kaikkialla, koska digitaalinen uusinnos ja sen malli ovat identtisiä ja molemmat yhtäläillä aineettomia.¹¹³ Järvisen tutkimus koskee erityisesti verkkotaidetta, jonka kohdalla koko originaalin ja sen auraattisuuden käsitteet ovat todellakin monisyisiä ja haasteellisia.¹¹⁴ Verkossa näytteilläolevan perinteisen taiteen, millä tarkoitan ei-digitaalista taidetta, kohdalla benjaminilainen uusintamisen ja auran katoamisen problematiikka on helpommin ymmärrettävissä.

¹¹¹ Benjamin 1989, 143.

¹¹² Benjamin 1989, 144, 168.

¹¹³ Järvinen 1999, 151.

¹¹⁴ Ks. lisää Järvinen 1999.

Benjamin toteaa myös, että taideteoksen tekninen uusinnettavuus vapauttaa sen rituaalisidonnaisuudestaan.¹¹⁵ Järvinen sekä myös Margot Lovejoy tulkitsevat tämän niin, että uusintamisen myötä taideteos pääsee julkisen ja populaarin vastaanoton ulottuville. Tekninen uusintaminen verkossa lisää näytteilleasettamisen mahdollisuuksia, kun taiteen rituaalinomaisuus, joka on tiiviissä suhteessa taiteen ”museoitumiseen”, purkautuu.¹¹⁶ Ymmärrän tämän niin, että ritualisoitunutta katsomistapaa, joka nykyään viittaa lähinnä ”museoituneeseen” katsomistapaan, voidaan uudistaa esimerkiksi taiteen verkkonäyttelyiden kautta. Kun taidetta asetetaan näytteille uuteen kontekstiin, vaikkakin jäljennöksinä, muuttuu myös katsomistapa ja teoksista nähdään kenties uusia puolia. Erityisesti taiteen katsomistavan muutos korostuu uudenlaisten taideteosten, verkkotaiteen, kohdalla, joka jo oletusarvoisesti on näytteillä erilaisessa kontekstissa, jossa me olemme tottuneet taidetta katsomaan.

Taiteen katsomistavan mahdollisesta muutoksesta riippumatta, Internetin taidesivustojen ongelmaksi jää, sikäli kun kyse on perinteisestä taidetta esittelevistä sivustoista, originaalin teoksen ja jäljennöksen välinen ero. Katsomiskokemus ei voi vastata samaa kuin alkuperäisen teoksen näkeminen. Erosta voidaan mielestäni hyvin puhua Benjaminin käsittein *auran* katoamisena. Näytöllä oleva taideteoksen digitaalinen jäljennös ei toisinnassa teoksen materiaalisuutta eikä historiallisuutta. Toisaalta, kuten Benjaminkin toteaa, teoksen tekninen uusintaminen, silläkin menetyksellä, että se irrottaa teoksen perinneyhteydestään, tuo myös teoksen jälleen ajankohtaiseksi¹¹⁷.

Jäljennöksen katsomisesta jää siis jotain olennaista puuttumaan verrattuna originaalin katsomiseen liittyvään taide-elämykseen. Joitain originaaliin liittyviä ominaisuuksia ei voi havainnoida digitaalisista kuvajäljennöksistä. Konkreettisia esimerkkejä ovat muun muassa tekstuuriin ja ylipäättään muihin kuin näköhavaintoihin liittyvät piirteet. Myös teoksen historiallisuus voi kärsiä jäljennöksen myötä. Historiallisuuden katoamisen

¹¹⁵ Benjamin 1989, 146–148. Rituaalisidonnaisuudesta Benjamin toteaa, että aidon taideteoksen ainutkertaisuus perustuu rituaaliin, josta se on saanut alkuperäisen käyttöarvonsa, kulttiarvon. Kulttiarvoa omaavan esineen kohdalla tärkeämpää on olemassaolo kuin näytteillääolo. Esineen rituaalisidonnaisuuden vähe-
tessä näyttelyarvon merkitys kasvaa. Kulttiarvo ja näyttelyarvo liittyvät siis siihen, miten teos otetaan vastaan.

¹¹⁶ Järvinen 1999, 160; Lovejoy 1992, 111.

¹¹⁷ Benjamin 1989, 144.

merkittävyys riippuu kuitenkin mielestäni alkuperäisteoksen luonteesta. Esimerkiksi kirkkojen alkuperäiset freskot menettävät jotain olennaista luonteestaan, jos ne siirretään toiseen ympäristöön. Toisaalta monet modernin taiteen teokset kiertävät näyttelystä ja museosta toiseen, jolloin niillä ei ole, eikä ole välttämättä koskaan ollutkaan, yhtäläistä kiinteää sijaintipaikkaa kuin freskoilla. Niiden paikkasidonnaisuus on sidonnaisuutta museokontekstiin, ei mihinkään tiettyyn museoon tai mihin tahansa museoon. Niiden aitous liittyy siis vahvemmin yksinomaan itse objektiin, esimerkiksi maalauksen vanhentumisen merkkeihin, kuin sen fyysiseen ympäristöön.

Joka tapauksessa originaaliin teokseen liittyy olennaisesti ajatus siitä, että se on jossain ajassa ja paikassa konkreettisesti olemassa. Jäljennös voi siis mahdollisesti havainnollistaa meille, miltä teos näyttää, mutta se ei todennäköisesti pysty osoittamaan, miltä teos *tuntuu* elämyksenä, kaikilla aisteille koettuna, fyysisenä esineenä mahdollisesti vielä alkuperäisessä ympäristössään. Taide-elämyksen saaminen taideteoksesta ei kuitenkaan ole välttämättä mediasta kiinni. Digitaalinen media ei itsessään ole siis mikään este taide-elämyksen kokemiselle. Verkkotaiteen kohdalla asennoituminen teokseen on jo lähtökohtaisesti erilainen kuin esimerkiksi maalausta esittävän kuvajäljennöksen kohdalla; verkkotaiteella ei yleensä ole olemassa mitään fyysistä, alkuperäistä teosobjektia, johon sitä pitäisi tai voisi verrata. Tämä originaalin ja jäljennöksen välinen ero tekee taidekokemuksesta erilaisen, ei siis media sinänsä.

5.2.3 Originaalin vääristyminen

Verkkonäyttelyiden ja -gallerioiden sekä muiden taidesivujen voidaan tietysti katsoa myös toteuttavan muuta tehtävää kuin varsinaisen taide-elämyksen tuottamista. Kuitenkin vaikka huomiota ei kiinnittäisikään taide-elämykseen, niin ylipäätään oikean mielikuvan saaminen teoksista yleisesti käytettyjen still-kuvien perusteella voi olla kyseenalaista. Erityisesti kolmiulotteisten teosten esittäminen kaksiulotteisina ja siten ainoastaan yhdestä kuvakulmasta ei anna oikeaa kokonaiskuvaa teoksista. Vielä vaikeammin kuvista hahmotettavissa ovat teokset, joihin sisältyy esimerkiksi liikettä tai ääntä. Tietysti tekniikka mahdollistaisi muunlaisetkin esittämistavat kuin still-kuvat. Niitä vain pitäisi osata hyödyntää.

Myös kaksiulotteisten teosten, kuten maalausten, esittäminen verkossa vääristää monia teosten piirteitä. Esimerkiksi värien ja yksityiskohtien vääristyminen on mahdollista. Tietokoneiden näytöt toistavat värejä hyvinkin erilailla toisiinsa verrattuna. Teosten mittasuhteita voi olla myös vaikea ymmärtää tietokoneen näytön kuvista. Teosten koon ilmoittaminen kuuluu yleensä tapoihin osana teoksesta annettavia teostietoja, mutta tutkimusaineistossa oli runsaasti myös sivuja, joissa teoskokoa ei kuitenkaan ilmoitettu. Sellaisissa tapauksissa on usein vaikea päätellä, minkä kokoisesta kuvasta on kyse, sillä kuva saattaa vääristää hyvinkin paljon. Taideteoksen materiaalisuus ei myöskään välity digitaalisen jäljennöksen kautta. Muun muassa teoksen pinnanmuodot litistyvät usein kuvissa ja erityisesti tietokoneen näytöllä.

On esitetty näkemyksiä, joiden mukaan toiset taiteenlajit kärsisivät muita vähemmän verkkoon viemisestä kuvajäljennösinä. Esimerkiksi taidegrafiikan kohdalla jo menetelmän luonteeseen kuuluu teoksen toisinnettavuus, joten digitaaliset jäljennökset eivät grafiikan kohdalla vahingoita niin paljoa teoksen auraa kuin sellaisten taidelajien kohdalla, joiden teokset muodostuvat vain yhdestä originaalista.¹¹⁸ Samat värien, koon ja materiaalisuuden vääristymisen ongelmat koskevat silti myös taidegrafiikkaa. Taidevalokuva on mahdollisesti se taiteenmenetelmä, joka vahingoittuu vähiten verkkoon viemisestä, koska digitaalisessa jäljentämisessäkin on viime kädessä kyse valokuvasta. Tosin taidevalokuvan digitaalisen toisintamisen onnistuminen tietokoneen näytöllä riippuu täysin siitä, millaisesta teoksesta alun perin on kyse. Valokuvataidettakin on muodoiltaan niin monenlaista. Esimerkiksi suurikokoisten valokuvateosten kokoa ei voi tietokoneen näytöltä hahmottaa sen enempää kuin muidenkaan taidelajien teosten kokoa.

5.2.4 Näyttelykokemuksen muutos

Museoissa ja gallerioissa taide on tietynlaisen ympäristön ja näytteillepanon seurauksena tiettyjen katsomistraditioiden alaisuudessa. Enemmän tai vähemmän julkilausutut säännöt ohjaavat taiteen katsomista ja kokemista. Näyttelytilassa mieleen saattaa nousta esimerkiksi seuraavanlaisia ajatuksia: 'museoissa ei saa koskea teoksiin', 'museoissa pitää olla hiljaa' ja 'tämän täytyy olla taidetta, koska se on taidemuseossa näytteillä'. Instituutioon liittyvät mielikuvat ohjaavat käyttäytymistämme näyttelytilassa. Museoi-

¹¹⁸ Ks. esim. Saarti 2000 (mielipidekirjoitus kulttuurijulkaisu Artemixissa). [www-dokumentti].

den ja gallerioiden toiminta- ja näyttelykonventio eivät tietenkään ole ikuisia ja muuttumattomia, ja monet museot eivät varmasti allekirjoitakaan edellisiä ajatuksia. Kuitenkin museoihin ja taidegallerioihin liittyy varmasti erilaisia mielikuvia, jotka ohjaavat taiteen katsomiskokemusta. Internetin kautta taidetta katsoessa nämä katsomissäännöt eivät ainakaan itsestään selvästi enää päde. Koko katsomiskonteksti on erilainen, taidetta voidaan esimerkiksi katsoa hyvinkin yksityisesti kotoa käsin. Toisaalta www:ssä esiintyy myös pyrkimystä asettaa taidetta näytteille samankaltaisessa muodossa kuin fyysisessä maailmassakin. Tällainen esimerkki on muun muassa jo aiemmin mainittu El Pais'n virtuaalitaidemuseo virtuaalisine museorakennuksineen ja vastaanottotiskeineen. Kaikkia museokäyntiin liittyviä kokemuksia ei kuitenkaan pystytä verkossa toisintamaan.

Tietokoneeseen liittyvänä käyttökokemuksena verkkonäyttely eroaa fyysisestä esikuvastaan. Verkkonäyttelyjä voi käydä katsomassa yksityisesti omassa rauhassaan vaikka kotikoneelta. Taidemuseoon tai -galleriaan menoon liittyy sen sijaan aina sosiaalinenkin puoli. Muiden ihmisten läsnäolo galleriatilassa saattaa vaikuttaa siihen, miten taidetta katsotaan ja miten siihen suhtaudutaan. Opastetulla kierroksella muiden asiakkaiden ja oppaan kommentit vaikuttavat tulkintaamme taideteoksista. Myös näyttelytilan ja teosten asettelu sinne vaikuttaa näyttelystä muodostuvaan kokemukseen. Monet taidemuseot ovat lisäksi jo arkkitehtuurinsa puolesta tutustumisen arvoisia kohteita. Museossa tai galleriassa vallitseva ilmapiiri on myös osa näyttelykokemusta. Ympäristö ja siellä vallitseva tunnelma voivat saada asiakkaan tuntemaan itsensä vaivautuneeksi ja jopa sivistymättömäksi tai toisaalta innostaa hakemaan lisää taide-elämyksiä. Fyysisessä tilassa tapahtuvaan näyttelykokemukseen liittyvät kaikki aistit ja niiden kautta havaitut elämykset.

Kaikki museo- tai galleriavierailuun liittyvät kokemukset ovat osa näyttelykokemusta, ja ne puuttuvat Internetin verkkonäyttelyistä. Toisaalta verkkonäyttelyihin voi liittyä omanlaisia elämyksiä verkkonäyttelyn toteutuksesta ja sisällöstä riippuen. Taitavasti suunniteltu ja hyvin toteutettu verkkonäyttely voi olla itsessään elämyksiä synnyttävä kokemus. Verkkonäyttelyyn voi myös liittyä vuorovaikutteisuutta ja henkilökohtaisia valintoja, joilla näyttelystä tulee yksilöllinen kokemus jokaiselle kävijälle. Eikä näyttelykokemuksen sosiaalisuuttakaan tarvitse verkossa täysin sulkea pois. Esimerkiksi kes-

kustelupalstoja voidaan hyödyntää verkkonäyttelyiden yhteydessä. Näyttelykokemuksen syntymiseen vaikuttaa verkkonäyttelyn muoto. Esimerkiksi verkossa usein nähtävät ”kuvagalleriat”, joissa rivissä olevista pikkukuvista voi valita yhden kerrallaan tarkasteltavaksi, eivät välttämättä onnistu rakentamaan kuvista kokonaisuutta eli näyttelyä, vaan kuvia tarkastellaan vain toisistaan erillisinä.

Taidenäyttelyn katsominen tai käyttäminen verkossa voi antaa käyttäjälle käyttötilanteeseen liittyviä elämyksiä. Katsoja voi siis saada näyttelyelämyksiä esimerkiksi hienosta virtuaalinäyttelystä, sen sisällöstä ja toiminnasta. Tämä on kuitenkin eri asia kuin saada varsinainen autenttista taidekokemusta vastaava taide-elämys jostain tietyistä virtuaalinäyttelyssä esilläolevasta teosjäljennöksestä. Teosjäljennöksetkin voivat tietysti vaikuttaa meihin vahvasti, mutta uskoakseni kyseessä ei kuitenkaan ole vastaavanlainen kokemus kuin originaaliteoksen edessä. Teoksen auraattisuuden kokemisen kuvaaminen sanoin on kuitenkin vaikeaa, niin kuin elämysten ja kokemusten kuvaileminen usein on.

5.2.5 Dokumentoinnin ja monimediaisuuden mahdollisuudet

Taiteen näytteille asettamiselle digitaaliseen mediaan on luonnollisesti myös hyviä syitä. Näyttelykokonaisuuksien dokumentointi ja tallentaminen on digitaalisen teknologian keinoin mahdollista paremmin havainnollistavassa muodossa kuin pelkästään kuvailevina teksteinä ja valokuvina. Esimerkiksi videot, panoraamat ja 3D-mallinnukset tarjoavat mahdollisuuksia tällaiseen dokumentointiin ja samalla niiden näytteillä pitämiseen www:ssä pidempäänkin. Myös ns. katoavan taiteen, kuten joidenkin installaatioiden, performanssien, ympäristötaiteen ja muiden vastaavien taidemuotojen dokumentointiin ja esittämiseen edellä mainitut sopivat. Esimerkiksi ympäristötaiteessa tilanne on se, että teokset ovat yleensä hyvin vahvasti tiettyyn paikkaan sidottuja, jolloin Internet luo myös tilaisuuden esittää teosta reaaliajassa laajemmalle yleisölle kuin pelkästään niille, joilla on mahdollisuus tulla kokemaan teos sen varsinaiselle esittämispaikalle. Monet teokset ovat myös olemassa vain rajoitetun ajan, jolloin niiden dokumentoiminen ja esille laittaminen verkkoon mahdollistaisi niihin palaamisen teoksen fyysisen olemassaolon päättymisen jälkeenkin.

Toisaalta panoraamojen ja muiden vastaavien tekniikoiden käytön tarpeellisuutta tulisi sitäkin harkita tarkoin. Otokseen kuuluneessa proArtist¹¹⁹ -verkkogalleriassa oli vanhoja gallerianäyttelyitä esittäviä panoraamoja, joiden viestintä-, tieto- tai elämysarvo ei mielestäni ollut kovin korkea. Panoraamat eivät olleet teknisesti kovinkaan hyvin toimivia, eikä taideteosten näkeminen tilaan ripustettuna tuonut itse teoksiin mitään erityistä lisää. Vaarana voi olla siis sekin, että tekniikkaa käytetään lähinnä siihen itseensä liittyvän viehätöksen vuoksi.

5.2.6 Saavutettavuus ja informaation levittäminen

Www-näytteillepanon etuja taiteenesittelyssä on mainittu useita. Riikka Haapalainen toteaa Museo-lehden artikkelissa, että verkon kautta on mahdollista saavuttaa maailmanlaajuinen yleisö, kun taas museo(rakennus) itsessään palvelee vain paikallisesti¹²⁰. Samassa lehdessä Jaana af Hällström jatkaa, että verkkonäyttelyt pidentävät näyttelyiden elinikää, täydentävät museoiden tarjontaa ja antavat mahdollisuuden tutustua museoon tai sen näyttelyihin milloin vain¹²¹. Mikko Heikkinen esittää verkon tuomiksi lisäarvoiksi museonäyttelyihin verrattuna sen, että verkkonäyttelyssä käyminen on helpompaa, halvempaa ja nopeampaa kuin museossa käyminen. Heikkinen huomauttaa myös, että verkossa sosiaalisten ja kulttuuristen taustojen ohittaminen onnistuu paremmin.¹²² Usein elitistisiksi syytettyjen taidemuseoiden ja -gallerioiden kannalta verkkonäyttelyt saattavat houkuttaa uusia kävijäryhmiä tutustumaan taiteeseen. Ehkä sen jälkeen, kun näyttelyyn, museoon tai galleriaan on ensin tutustunut www:ssä, ihmisten on helpompi astua myös fyysiseen galleria- tai museotilaan.

Uusien yleisöryhmien saavuttaminen on sekä museoiden, gallerioiden että yksittäisten taiteilijoiden kannalta yksi verkon eduista. Erityisesti kansainvälinen saavutettavuus voidaan www:n kautta saavuttaa melko pienellä panostuksella. Myös sellaiset ihmiset, jotka eivät käy museoissa ja gallerioissa voi olla helpompi saavuttaa verkon kautta. Verkkoon tuotettuja taidesisältöjä voidaan myös nimetä suunnitella erityisryhmiä huomioon ottaen. Esimerkiksi opettajat ja sitä kautta koululaiset on mahdollista saavut-

¹¹⁹ proArtists [otos galleriasivuista].

¹²⁰ Haapalainen 2003, 25.

¹²¹ af Hällström 2003, 18.

¹²² Heikkinen 1997–2004. [www-dokumentti].

taa opiskelukäyttöön suunnitelluilla verkkomateriaaleilla, jotka voivat joko olla itsenäisiä kokonaisuuksia tai toimia yhteistyössä museon näyttelyiden kanssa. Tiedonsaannin kannalta taidetta näytteillä pitävät www-sivut ovat hyvä asia. Niistä voi saada helposti tietoa tietystä teemasta. Hyperlinkkien avulla www:ssä on myös mahdollista esittää paljon tietoa, josta käyttäjä voi valita itseään kiinnostavat osuudet. Esimerkiksi kaupunkien veistos- ja muistomerkki-tietokannat¹²³ tarjoavat yhteen koottua tietoa ja havainnollistavia kuvia veistoksista, jotka ovat sijoitettuna fyysisesti ympäri kaupunkia.

Suomalaisten museoiden kokoelmia yhteen kokoava MuseoSuomi-hanke¹²⁴ on esimerkki siitä, miten eri museon kokoelmista voidaan muodostaa verkkoon yksi yhtenäinen kansallinen museokokoelma, joka palvelee tiedonhaun tarpeita ja kaataa kulttuurihistoriallisten, luonnontieteellisten ja taide- sekä erikoismuseoiden väliset raja-aidat. Järjestelmän on siis tulevaisuudessa tarkoitus yhdistää erilaiset kokoelmat sisältöineen yhden hakujärjestelmän taakse. Tällä hetkellä käytössä on vasta järjestelmän ensimmäinen kokeiluversio.¹²⁵ Järjestelmän lähtökohtana on, että verkon kautta saatava museo-kokemus samoin kuin fyysisissä näyttelyissäkin esineiden ohella niiden välisistä kiinnostavista suhteista ja tietojen avulla luoduista temaattisista kokonaisuuksista. MuseoSuomessa linkittyvät yhteen eri museokokoelmien sisällöt.¹²⁶ Perinteisistä hakukoneista poiketen haku MuseoSuomessa perustuu hakusanojen taustalla oleviin käsitteisiin ja taksonomioihin, minkä tarkoituksena on helpottaa hakukyselyiden muodostamista ja parantaa hakutuloksia. Myös hakutuloksina saadut suosittelulinkit perustuvat järjestelmän taustalla olevien kokoelmatietojen muodostamaan assosiatiiviseen semanttiseen verkostoon.¹²⁷

Myös sellaisten kohteiden esittelijöinä, joita ei voi syystä tai toisesta pitää yleisön nähtävillä jatkuvasti tai ollenkaan, verkkonäyttelyt puolustavat asemaansa. Esimerkiksi museoiden kokoelmat eivät voi olla jatkuvasti kokonaisuudessaan esillä, jolloin on yleisön palvelun kannalta eduksi, että ne ovat näytteillä edes www:ssä. Myös muun muassa sel-

¹²³ Veistoksia Turun katukuvassa; Oulun julkiset ulkoveistokset; Julkiset veistokset ja monumentit Tampereella; Helsingin kaupungin veistokset [kaikki: otos museosivuista].

¹²⁴ MuseoSuomi – Suomen museot semanttisessa webissä -sivusto [muut taidesivustot].

¹²⁵ Hyvönen 2004, 2, 5.

¹²⁶ Hyvönen 2004, 3–4.

¹²⁷ Hyvönen 2004, 2.

lainen herkästi vahingoittuva ja suojelua vaativa kohde, kuten Ranskassa sijaitseva luolamaalauksia sisältävä Lascaux-luola, on yleisön nähtävillä vain verkossa¹²⁸.

5.2.7 Markkinoinnin mahdollisuudet

Taidetta on mahdollista asettaa esille verkkoon myös markkinointitarkoituksessa. Museot ja galleriat esittävät ja mainostavat näyttelyitään www-sivuillaan. Galleriat ja taiteilijat voivat myös harjoittaa taidemyyntiä www-sivujensa kautta. Tosin taidemyynnin toimivuudesta Internetissä ollaan monta mieltä, mikä ilmeni myös tutkimusaineiston sivustojen vastuuhenkilöille tekemäni kyselyn vastauksista. Taidemyyntiä kommentoitiin vastauksissa seuraavasti:

”Suora ostaminen verkosta – – on varmaan tulevaisuudessakin hyvin vähäistä, koska kyse on kuitenkin kohtalaisen suurista investoinneista, mutta netti saattaa toimia ’esikatselutilana’, jossa alustavat päätös voidaan tehdä.”

”Kuusi vuotta sitten aika ei ollut kypsä taiteen myymiselle verkossa. Eikä ehkä tule olemaankaan.”

”Ensimmäiset vuodet olivat aika hiljaisia, ei myyntiä, eikä kysymyksiä juuri lainkaan. Mutta kahden viimeisen vuoden aikana yhteydenotot lisääntyvät kokoajan. – – Olen myynyt ulkomaille ja muihin kaupunkeihin suomessa maalauksia, asiakkaan niitä luonnossa näkemättä. Ovat kaikki olleet tyytyväisiä ostoksiinsa.”

Taidemyynnin ongelmana verkossa on se, että digitaaliset kuvajäljennökset eivät aina anna oikeaa kuva teoksesta, joten pelkästään verkossa nähdyn kuvan perusteella taiteeseen sijoittaminen on asiakkaalle riski. Verkossa on mahdollisuuksia tutustua useiden taiteilijoiden tuotantoon, mutta lopullinen ostopäätös vaatii kuitenkin yleensä originaaliteoksen näkemisen. Ainakin palautusoikeuden mahdollisuus lienee eräs tekijä taiteen verkkomyynnin laajenemiselle.

Taiteilijoille www-sivut toimivat markkinointivälineenä myös siinä mielessä, että sivut toimivat kanavana, jonka kautta taiteilija saa esille tuotantoaan ja itseään. Sivujen kautta sekä yleisön että tiedotusvälineiden on helppo saada tietoa taiteilijasta. Myös museoille, gallerioille ja muille virallisille tahoille, kuten apurahan myöntäjille, taiteilijan www-

¹²⁸ The Cave of Lascaux [muut taidesivustot].

sivut toimivat portfoliona, joka mainostaa taiteilijan osaamista ja tuotantoa. Nimen ja teosten leviämisen verkossa monet taiteilijat katsovat eduksi itselleen, vaikkakin taide-
teosten näytteilläpitämiseen verkossa liittyy myös ongelmia tekijänoikeudellisten kysy-
mysten kanssa. Kyselyyn vastanneiden taiteilijoiden joukossa kuvien leviämiseen suh-
tauduttiin vaihtelevasti. Toisia tekijänoikeuksien rikkominen ärsytti, mutta toiset olivat
sitä mieltä, että kuvien luvaton käyttö ei sinänsä ole ongelma, kunhan teoksen tekijä ja
samalla tekijänoikeuksien haltija muistettaisiin aina mainita kuvien yhteydessä.

6 LOPUKSI

Olen työssäni tutkinut ja pohtinut taiteen www-näytteillepanoon liittyviä piirteitä ja haasteita. Yksi suurimmista ongelmista työni kannalta oli näiden taiteen esittämistapojen nimeämisen epämääräisyys ja vakiintumattomuus. Jo tutkimusaineiston valintavaiheessa olisi ollut hyvä luokitella aineisto tarkemmin erilaisiin sivustoihin, jolloin niiden ominaispiirteiden ja tavoitteiden suhteuttaminen perinteiseen näyttelymediaan olisi ollut yksinkertaisempaa. Erityisen haasteellinen taidetta esillä pitävien sivustojen nimeämiskysymys on museosivujen kohdalla. Otoksen perusteella käsitteitä käytetään vielä varsin sekavasti. Suositeltavaa olisikin, että jatkossa kiinnitettäisiin enemmän huomiota siihen, milloin puhutaan verkkonäyttelystä ja milloin verkkojulkaisusta tai tietokannasta. Erityisesti fyysisten näyttelyiden esittelysivustot olisi hyvä erottaa selkeästi varsinaisista verkkonäyttelyistä. Gallerioiden ja taiteilijasivujen kohdalla nimeämisessä ei ole samanlaista ongelmaa kuin museosivuilla. Tosin gallerioidenkin tapauksessa verkkogalleria-nimitys kannattaisi jättää selkeästi sellaisille sivustoille, joilla on varsinaisia näyttelyitä verkossa, eikä pelkästään näyttelyesittelyjä.

Tutkimusaineiston perusteella kävi hyvin ilmi, että taiteen näytteillepano www:ssä voidaan toteuttaa eri tavoin. Näytteillepanon taustalla voi vaikuttaa erilaisia tekijöitä fyysistä museo- tai gallerianäyttelyistä myynti- ja peruskokoelmiin. Verkkogalleriat ja näyttelyt voivat olla myös itsenäisiä, juuri www:tä varten suunniteltuja kokonaisuuksia. Taiteilijoiden www-sivut toimivat muun muassa taiteilijaa ja teoksia esittelevinä portfolioina ja kontaktien luomisen kanavina. Näytteillepanon muotoja oli erilaisia muun muassa sivuston laajuudesta ja käytetyistä medioista riippuen. Tyypillisesti taidetta esitettiin still-kuvien ja tekstien avulla. Tavoitteita ja päämääriä taiteen www-näytteillepanolla oli aina näyttelyiden, gallerioiden ja museokokoelmien esittelystä pedagogisiin syihin sekä taidekaupasta tiedonhakumahdollisuuden tarjoamiseen.

Taiteen www-näytteillepanotavat remedioivat perinteistä näyttelymediaa eri tavoin. Sisältöjen kierrättäminen, museo- tai galleriatilan esiintuominen ja taidenäyttelyiden konventioiden, kuten valkoisen taustan, käyttäminen muistuttivat fyysisistä esikuvista. Digitaalisen median ominaisuuksia ei hyödynnetty kovinkaan näkyvästi, vaan useimmat sivustot olivat tyypillisiä www-sivustoja, jotka sisältävät tekstiä, still-kuvia ja yksinker-

taisen navigointirakenteen. Sivustojen käytettävyyden kannalta oli tehty turvallisia ratkaisuja. Jäin kaipaamaan digitaalisen median ominaisuuksien rohkeampaa käyttämistä uudenlaisen näyttelymedian luomiseksi.

Taiteen www-näytteillepanolla on sekä heikkouksia että vahvuuksia. Selvää on, että verkkonäyttelyt ja -galleriat ovat saavutettavissa laajemmalle kohderyhmälle kuin paikallisesti ja ajallisesti sidotut taideteokset tai museo- ja gallerianäyttelyt. Toisaalta perinteiset taideteokset menettävät olemuksestaan jotain olennaista, kun niitä katselee digitaalisina jäljennöksinä. Taiteen erilaisia esittämistapoja www:ssä tulisi kuitenkin tarkastella suhteessa kyseisen näytteillepanon tavoitteisiin ja tarkoitukseen. Esimerkiksi pedagogisiin ja tiedonhaun tarkoituksiin monet tutkimusaineiston sivustot olivat hyviä.

Eri instituutioille Internet tarjoaa taiteen näytteillepanon kannalta erilaisia mahdollisuuksia. Museoille www-sivut ovat väline tarjota toimialaansa kuuluvaa informaatiota uudessa muodossa sekä kommunikoida yleisön kanssa. Gallerioille avautuu Internetin välityksellä uusia mahdollisuuksia muun muassa taidemyyntiin ja markkinointiin ja entistä parempaan yleisön palvelemiseen. Yksittäiset taiteilijat ja erilaiset yhteisöt voivat myös www-sivujen kautta markkinoida ja myydä suoraan omia teoksiaan ohittaen näin perinteisten taideinstituutioiden roolin välittävänä toimijana taiteilijan ja yleisön välissä. Kaikille toimijoille yhteinen verkon tarjoama etu on, että yleisön kannalta taiteen saavutettavuus parantuu ja instituutioiden ja taiteilijoiden puolesta kontaktin luominen yleisöön sekä mahdollisiin asiakkaisiin ja yhteistyötahoihin helpottuu. Internetin globaalisuus edistää myös kansainvälistä tunnettuutta ja kontaktien luomista maiden rajojen yli.

Kaiken kaikkiaan taiteen näytteillepanoon www:ssä on olemassa monia hyviä perusteluita ja digitaalinen media tarjoaa monia etuja perinteiseen näyttelymediaan verrattuna erityisesti yleisön palvelun näkökulmasta. Tiedon ja taideteosten parempi saavutettavuus maantieteellisten, ajallisten ja tiedon laajuuden merkityksessä on yksi olennaisimmista verkon eduista. Taidekokemuksen kannalta taiteen www-näytteillepano ei kuitenkaan ole haastamassa perinteisiä museo- ja gallerianäyttelyitä. Näin ainakin perinteisen taiteen tapauksessa. Digitaalisen taiteen kohdalla kysymys taidekokemuksesta tietysti muuttuu oleellisesti, silloinhan www saattaa olla juuri se oikea ympäristö saada elämyksiä. Muissa tapauksissa on vain todettava, että jäljennös on aina jäljennös, eikä siten

vastaa originaalia. On tietysti mahdollista, että taideteoksien digitoidut kuvat verkossa tarjoavat omanlaisia elämyksiä, mutta sekin vaatii mielestäni jo paljon verkkonäyttelyltä ja sen suunnittelulta.

Taiteen www-näytteillepanon jatkotutkimuksessa olisi erityisen antoisaa paneutua verkkonäyttelyihin katsojan tai käyttäjän näkökulmasta. Vastaanottotutkimus antaisi vastauksia moniin kysymyksiin, jotka jäivät tämän tutkielman puitteissa vielä auki. Esimerkiksi näyttelykokemuksen luonteen selvittäminen verkkonäyttelyiden tapauksessa vaatisi konkreettisen käyttötapauksen seuraamista tai ainakin kysely- tai haastattelututkimuksen käyttäjien keskuudessa. Myös tarkempi paneutuminen joko verkkonäyttelyihin, -museoihin, -gallerioihin tai taiteilijoiden www-sivuihin toisi lisätietoa kyseisen taiteen esittämiskontekstin tavoitteista ja käytänteistä. Kokonaan oma tutkimusaiheensa olisi myös verkkotaiteen näytteillepanotapojen selvittäminen.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Tutkimusaineisto

Tutkimusaineiston keräämiseen käytetyt linkkilistat (viitattu 23.2.2004)

Agricola. <<http://www.utu.fi/agricola/>>. (Verkkonäyttelyiden linkit:

<<http://www.utu.fi/agricola/inst/mussnay.html>>).

Galleriat.net. <www.galleriat.net>. (Gallerioiden www-sivut:

<http://www.galleriat.net/galleristit/index.html>>).

Kulttuuri.net. <www.kulttuuri.net>. (Näyttelyiden ja verkkogallerioiden linkit:

<http://www.kulttuuri.net/show_cat.php?id=4>).

Makupalat. <www.makupalat.fi>. (Näyttelyiden ja verkkogallerioiden linkit:

<<http://www.makupalat.fi/taiteet1.htm>>).

Nykytaiteen virtuaalikirjasto. <<http://marikki.fng.fi/kiviki/>>. (Verkkogallerioiden ja –

näyttelyiden linkit: <<http://marikki.fng.fi/kiviki/>>).

Suomen museoliitto. <www.museoliitto.fi>. (Museoiden verkkonäyttelyiden linkit:

<<http://www.museoliitto.fi/suomenmuseot/nayttelyt/verkkonayttelyt.html>>).

Suomen Taiteilijaseura. <www.artists.fi>. (Verkkogallerioiden linkit:

<<http://www.artists.fi/sf/verkkogal.html>> ja <http://www.artists.fi/sts/verkkogal.html>>).

Otos museosivuista (viitattu 26.2.2004)

Akseli Gallen-Kallela – kotisivu. Gallen-Kallelan museo.

<<http://www.gallen-kallela.fi/akseli/>>

Albrecht Dürerin grafiikkaa. Gösta Serlachiuksen taidemuseo.

<<http://www.serlachiusartmuseum.fi/durer/index.html>>

Ateneumin kokoelmat.

<<http://www.fng.fi/fng/html4/fi/ateneum/collecti/period/default.htm>>

Didrichsenin Taidemuseon kokoelmien esittely. <<http://www.didrichsenmuseum.fi/>>

Edelfelt Pariisissa. Turun taidemuseo.

<<http://www.turuntaidemuseo.fi/arkisto/oldnyt20.htm>>

Emil Wikström – Herkkyyttä ja voimaa. Gösta Serlachiuksen taidemuseo.

<<http://www.serlachiusartmuseum.fi/wikstrom/nayttelyt.html>>

Ferdinand von Wright – luonnon sylissä. Kuopion taidemuseo.

<<http://www.kulttuuripolku.net/main.asp?sid=18>>

Helene Schjerfbeck Turun Taidemuseossa. Turun taidemuseo.

<<http://www.turuntaidemuseo.fi/arkisto/schjerfb.htm>>

Helsingin kaupungin veistokset. Helsingin kaupungin taidemuseo.

<<http://www.taidemuseo.hel.fi/suomi/veisto/>>

Juho Rissanen – taiteilija Kuopiosta. Kuopion taidemuseo.

<<http://kulttuuripolku.net/rissanen/>>

Julkiset veistokset ja monumentit Tampereella. Tampereen nykytaiteen museo.

<<http://www.tampere.fi/vapriikki/nymu/patsaat/index.htm>>

Kaupunkielämää. Jyväskylän taidemuseo.

<http://www.jkl.fi/kulttuuri/taidemuseo/kaupunki/ka_aloitus.htm>

Luontokuvat. Suomen valokuvataiteen museo.

<http://www.fmp.fi/fmp_fi/muvieras/nayttely/vaihtuva/2001/20010511_luo/index.htm>

Näe, kuule, kuvittele. Hugo Simbergin verkkonäyttely näkövammaisille. Ateneum.

<<http://www.fng.fi/hugo.htm>>

Omakuvat. Turun taidemuseo. <<http://www.turuntaidemuseo.fi/omakuvat/index.shtml>>

Oulun julkiset ulkoveistokset. Oulun taidemuseo.

<<http://www.oulu.ouka.fi/taidemuseo/veistos/>>

Pinta ja syvyys -näyttely. Varhainen modernismi Suomessa 1890-1920. Ateneum.

<<http://www.fng.fi/fng/html4/fi/peda/project/pintapaja/main.htm>>

Pop - popcornia ja politiikkaa. Kiasma. <<http://www.kiasma.fi/site/pop/etusivu.php>>

Serlachiuokset ja taide. Gösta Serlachiuksen taidemuseo.

<<http://www.serlachiusartmuseum.fi/serlajataide/index.html>>

Sinebryhoffin taidemuseon interaktiivinen kartta.

<<http://www.sinebryhoffintaidemuseo.fi/index.asp?div=collections&language=2>>

Sumusta sommitteluun. Suomen valokuvataiteen museo.

<<http://www.fmp.fi/sumusta.htm>>

Taidekoti Kirpilän virtuaaligalleria. <http://www.skr.fi/kirpila/taidekoti/index.html>

Veistoksia Turun katukuvassa. WAM - Wäino Aaltosen museo.

<<http://www.wam.fi/fi/wam.html>>

Villa Gyllenberg. <<http://www.gyllenberg-foundation.fi/museum/index.htm>>

Yöjuna. Kiasma.

<http://www.kiasma.fi/www/viewresource.php?lang=fi&id=3JelMn9rLQjOa_Y9>

Otos galleriasivuista (viitattu 4.3.2004)

Artegrafica <www.artefrafica.com>

EnvironmentalArt.net <<http://www.environmentalart.net/>>

Galleria AMA <www.amagallery.net>

Galerie Anhava <<http://www.anhava.com/>>

Galleria Bakeliittibambi <www.bakeliittibambi.fi>

Galleria Bronda <www.galleriat.net/bronda>

Galleria henkevä silakka <<http://www.webgalleria.net/>>

Galleria Krista Mikkola <www.galleriakristamikkola.com>

Galleria Pirkko-Liisa Topelius <www.galleriat.net/topelius>

Galleria Uusitalo <www.galleriauusitalo.fi>

Hagelstamin Galleria <www.galleriat.net/hagelstam>

Kauhajoen taideyhdistys ry: Virtuaaligalleria.

<<http://www.kauhajoki.fi/taideyhdistys/Virtuaaligalleria/index.html>>

Kuvanveistäjien verkkogalleria. Suomen Kuvanveistäjäliitto.

<<http://www.artists.fi/sculptors/webgal.htm>>

ProArtist. <<http://www.proartists.com/>>

Taidegalleria Myllypuro online. Myllypuron taiteilijakylä.

<<http://www.kolumbus.fi/sundvall/mylly/galleria/index.html>>

Taidegalleria Ripustus <www.ripustus.fi>

Taivasgalleria. <<http://www.taivasgalleria.fi/>>

Transdeco Oy myyntinäyttely – Virtuaaligalleria. <<http://www.transdeco.fi/index.html>>

Teemagalleria – Ville Vallgren. YLE Teema.

<<http://www.yle.fi/teema/teemagalleria/vallgren/>>

Trissagalleria. <<http://www.etelapohjanmaa.fi/kulttuuri/galleria/>>

Valokuvagalleria Hippolyte <<http://www.artists.fi/vtl/hippo.htm>>

Otos taiteilijasivuista (viitattu 24.4.2004)

Hakuri Markku: <<http://www2.uiah.fi/~mhakuri/>>
Horila Kerttu: <<http://www.kerttuhorila.com/>>
Häiväoja Johanna: <<http://animanet.com/sculpture/>>
Kahra Sade: <<http://www.kahra.nu/>>
Kolu Marja: <<http://www.arslibera.net/kolumarja/>>
Laine Annukka: <<http://www.sunpoint.net/~annukkalaine/>>
Leino Marketta: <<http://art.net/Studios/Visual/Marketta/>>
Maasalo Antti: <<http://netti.nic.fi/~amaasalo/>>
Maijala Elena: <<http://www.elenamajjala.com/>>
Minkkinen Eila: <<http://www.dlc.fi/~eilamink/>>
Närhinen Tuula: <<http://harakka.fi/narhinen/>>
Osva Anu: <<http://www.pp.htv.fi/aosva/>>
Paikkari Pekka: <<http://www.saunalahti.fi/~paikka1/netissa/>>
Pennanen Sami: <<http://www.phinnweb.com/USO/>>
Rannikko Vesa-Pekka: <<http://www.vesapekkarannikko.net/>>
Roberts Mark: <http://www.valotalo.com/mark_roberts/>
Siiskonen Vaula: <<http://www.hotnet.fi/vaula/>>
Siren Hannu: <<http://personal.inet.fi/taide/hannusiren/>>
Turto Lea: <<http://environmentalart.net/me/>>
Uuranmäki Seppo: <<http://personal.inet.fi/koti/seppo.uuranmaki/>>
Urpua Ilasmaa: <<http://www.clikdesign.net/ilasmaa/info1.html>>
Zlenko Serguei: <<http://www.s.zlenko.net/>>

Muut taidesivustot

The Cave of Lascaux. <<http://www.culture.gouv.fr/culture/arcnat/lascaux/en/>>.

(Viitattu 16.3.2004).

MuseoSuomi – Suomen museot semanttisessa webissä.

<<http://museosuomi.cs.helsinki.fi/>> (Viitattu 16.10.2004).

MUVA – Virtual Museum of Arts el Pais. <<http://muva.elpais.com.uy/Ing/>>

(Viitattu 19.10.2004).

Tutkimuskirjallisuus

Painamattomat lähteet

Lehtonen, Silja, 2001. *Taidemuseon Internetissä: Valtion taidemuseon www-sivut virtuaalimuseona*. Taidehistorian pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.

Kytökangas, Sonja, 2001. *Suomalainen kaupallinen kuvataide netissä – Verkkopalvelut talvella 2000–2001*. Taidehistorian proseminariesitelmä. Helsingin yliopiston avoin yliopisto.

Www-dokumentit

Galleristit ry. Ei päiväystä. Galleristit ry – Galleristerna rf.

< <http://www.galleriat.net/galleristit/index.html>>. (Viitattu 13.3.2004).

Heikkinen, Mikko, 1997-2004. *Verkkonäyttelyt: mahdollisuuksia ja mahdollisia ongelmia*. <<http://www.biomi.org/internet/museot/verkkonayttelyt.html>> (Viitattu 16.2.2004).

Hyvönen, Eero, 1.3.2004. *MuseoSuomi - Suomen museot semanttisessa webissä. Järjestelmä museovieraan ja museon näkökulmasta*.

<<http://www.cs.helsinki.fi/u/eahyvone/research/museosuomi/museosuomiesittely.pdf>> (Viitattu 15.10.2004).

Järvinen, Sanna, 2003b. *Verkkonäyttely Nuolenpäistä aakkosiin*. (Kansalliskirjasto – Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti 5/2003, s.42–44).

<http://www.viamedia.fi/sna/mskh/verkkonayttelyt/artikkeli_hyk2003.html> (Viitattu 5.5.2004).

Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa. Strategiset tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset.

Opetusministeriön julkaisuja 2003:24.

<<http://www.minedu.fi/julkaisut/kulttuuri/2003/opm24/opm24.pdf>>

(Viitattu 15.10.2004).

Opetusministeriö, 2000. *Museot ja kulttuuriperintö*.

<<http://www.minedu.fi/opm/kulttuuri/museot.html>> (Viitattu 17.10.2004).

Opetusministeriö, 2004a. *Avustukset: opetusministeriön tietoyhteiskunta-ohjelma*.

<http://www.minedu.fi/opm/avustukset/tyko_museot_myytti.html>

(Viitattu 16.10.2004).

Opetusministeriö, 2004b. *Avustukset: opetusministeriön erityisavustus digitaalisen sisältötuotannon hankkeisiin 2004.*

<http://www.minedu.fi/opm/avustukset/myonnetyt2004/digitaalinen_sisaltotuotanto2004.html> (Viitattu 16.10.2004).

Pehkonen, Marika, 2003. *Kulttuuri ja tietoyhteiskunta. Esitutkimus digitaalisen median käytöstä taideinstituutioissa.* Tampereen yliopisto: Hypermedialaboratorion verkkojulkaisuja 5.

<<http://tampub.uta.fi/tup/951-44-5763-3.pdf>> (Viitattu 17.10.2004).

Saarti, Jarmo, 2000. ”Taidegrafiikka ja verkkogalleriat” (Mielipidekirjoitus 13.3.2000).

Artemix. <<http://www.artemix.net/main2.asp?id=494&kid=3&arkisto=1>>.

(Viitattu 16.2.2004).

Sanastokeskus TSK. *TEPA-termipankki.* <<http://www.tsk.fi/index.html>> (Viitattu 17.10.2004).

Suomen museoliitto, 2004. *Myytti, museot yhdistävät ja yhtenäistävät tietojaan.*

<<http://www.museoliitto.fi/projektit/myytti.htm>> (Viitattu 16.10.2004).

Valtion kuvataidetoimikunta, 2004. *Kuvataiteilijoiden julkaisutuki vuodelle 2004.*

<http://edmund.taiteenkeskustoimikunta.fi/default.ASP?WCI=wciEDM_Download_Submit&lngDoc_id=1320&strFile_nam=KUT+julkaisu+04.rtf>

(Viitattu 16.10.2004).

Walsh, Peter, 1997. ”The Web and the Unassailable Voice”. *Archives and Museum Informatics II.* Kluwer Academic Publishers. Printed in the Netherlands.

<http://www-personal.si.umich.edu/~rfrost/courses/MatCult/content/Walsh,%20Web_Museum_Practices.pdf> (Viitattu 18.10.2004).

Kirjallisuus

- Barker, Emma, 1999. ”Introduction”. Teoksessa: *Contemporary Cultures of Display. Art and its histories: 6*. Toim. Emma Barker. Italy: Yale University Press, New Haven & London in association with The Open University.
- Belcher, Michael, 1991. *Exhibitions in Museums*. Leicester and London: Leicester University Press; Washington, D.C.: Smithsonian Institution Press.
- Benjamin, Walter, 1989 (alkuper. artikkeli v. 1936). ”Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella”. Teoksessa: *Messiaanisen sirpaleita. Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta*. Toim. Markku Koski, Keijo Rahkonen ja Esa Sironen. Suom. Markku Koski. (Alkuteos: Gesammelte Schriften, 1972/1977/1978). Kansan Sivistystyön Liitto/Tutkijaliitto. Painettu Jyväskylässä.
- Bolter, Jay David ja Grusin, Richard, 2002. *Remediation, Understanding New Media*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Dickie, George, 1984. *The Art Circle: A Theory of Art*. New York: Haven Publications.
- Grunenberg, Christoph, 1999. ”The modern art museum”. Teoksessa: *Contemporary Cultures of Display. Art and its histories: 6*. Toim. Emma Barker. Italy: Yale University Press, New Haven & London in association with The Open University.
- Haapalainen, Riikka, 2003. ”Museoon – Ympäristö digitalisoituu, miten käy museoiden?”. *Museo 1/2003*.
- Heinonen, Jouko ja Lahti, Markku, 2001. *Museologian perusteet*. 3. uudistettu laitos. Suomen museoliitto. Painettu Jyväskylässä.
- Heir, Björn, Juneja, Ella, Kalilainen, Tommi, Karhusaari, Walteri, Nylander, Tommi ja Rasimus, Tapio, 2000. *Digitaalinen tarjontaketju. Tavara- ja tietovirrat uudessa taloudessa*. Helsinki: WSOY.
- Huhtamo, Erkki, 1995. ”Virtuaalimatkailijan abc – kymmenen avainkäsitettä”. Teoksessa *Virtuaalisuuden arkeologia. Virtuaalimatkailijan uusi käsikirja*. Toim. Erkki Huhtamo. Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, julkaisusarja D. Painettu Rovaniemellä.
- Hällström, Jaana af, 2003. ”Museokäynnille tässä ja nyt”. *Museo 1/2003*.
- Järvinen, Aki, 1999. *Hyperteoria – lähtökohtia digitaalisen kulttuurin tutkimukselle*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja. Painettu Saarijärvellä.

- Järvinen, Sanna, 2003a. ”Verkkomuseo, verkkonäyttely vai digitaalinen tietokanta?”. *Museo 1/2003*.
- Kendall, Lori, 1999. ”Recontextualizing ”Cyberspace”: Methodological Considerations for On-Line Research”. Teoksessa: *Doing Internet Research. Critical Issues and Methods for Examining the Net*. Toim. Steve Jones. Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications.
- Kulttuurinen tietoyhteiskunta. Strategiset perusteet ja lähtökohdat opetusministeriön toimintaohjelmaksi 1997–2000*. Opetusministeriön työryhmien muistioita 11:1996. Painettu Helsingissä.
- Lovejoy, Margot, 1992. *Postmodern Currents. Art and Artists in the Age of Electronic Media*. (Alunperin julkaistu 1989). New Jersey: Prentice Hall.
- Museo 2000 – museopoliittinen ohjelma, 2000*. Komiteanmietintö 1999:8 (31:1999). Opetusministeriö. Painettu Helsingissä.
- Mäyrä, Ilkka, 2000. ”Internetin kulttuurinen luonne: kaaosherroja ja verkonkutojia”. Teoksessa *Johdatus digitaaliseen kulttuuriin*. Toim. Aki Järvinen & Ilkka Mäyrä. 2. painos (1. painos 1999). Vastapaino; Taide & Viestintä/ Tampereen ammattikorkeakoulu. Painettu Tampereella.
- Rönkkö, Marja-Liisa, 1999. *Louvren ja Louisianan perilliset, Suomalainen taidemuseo*. Painettu Vammalassa.
- Rönkkö, Marja-Liisa, 2000. *Valtion taidemuseon näyttelypolitiikka, väliraportti 29.9.2000*. Valtion taidemuseo, Johdon muistioita 2/2000. Ei painopaikkaa.
- Sevänen, Erkki, 1998. *Taide instituutiona ja järjestelmänä. Modernin taide-elämän historiallis-sosiologiset malli*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Witcomb, Andrea, 2003. *Re-Imagining the Museum, Beyond the Mausoleum*. London and New York: Routledge.

LIITTEET

LIITE 1

Kyselykysymykset museo-, galleria- ja taiteilijasivujen ylläpitäjille olivat:

1. Mistä vuodesta lähtien www-sivuillanne on laitettu itsetarkoituksellisesti taidetta näytteille? (Taidetta on siis esillä muussa kuin pelkässä kuvitustarkoituksessa. Taiteen näytteillepano sisältää esim. (kuvalliset) kokoelmatietokannat, näyttely- ja kokoelmaesittelyt, taidetta esittelevät verkkojulkaisut, verkkonäyttelyt ja taiteilijoiden kotisivujen teosesittelyosiot).
2. Mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että päädyitte laittamaan taidetta näytteille Internetiin? Eli mitkä olivat taiteen esittelyn syyt ja tavoitteet?
3. Onko taiteen esillepano www:ssä täyttänyt tarkoituksensa verrattuna esittelyn syihin ja tavoitteisiin? Esim. millaista palautetta olette saaneet?
4. Mitkä ovat mielestänne www:n tarjoamat edut ja hyvät puolet taiteen esittelemisen välineenä?
5. Mitä ongelmia tai haasteita taiteen esittelemiseen www:ssä kokemuksenne mukaan liittyy? Miten olette pyrkineet ratkaisemaan nämä haasteet?